ANUL XXII
11
(881)
Simbătă
17 martie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Echilibrul interpretării critice

Funcția de intermediar a criticii, funcție care îi definește condiția, e pusă sub semnul întrebării de diferite moduri de a înțelege critica. Critica facilitează accesul cititorului către operă și principial aceasta e rostul ei fundamental. Opera în toată complexitatea ei se cuvine a fi descoperită cititorului de către critică. Idealul criticii a fost de aceea pentru mulți critica completă, cu ajutorul căreia opera e prinsă într-o plasă complexă de relații și dezvăluită pe toate laturile ei. Dezideratul e de a surprinde fiecare fațetă a creației literare sau artistice, de a da o imagine globală asupra ei, din care să nu lipsească elementele importante. Ideea criticii complete este înrudită îndeaproape cu ideea obiectivării maxime a criticii.

A proceda complet, a proceda sistematic în analiza și descifrarea creației artistice înseamnă a proceda obiectiv, a tinde către cuprinderea tuturor fețelor operei, unele mai ascunse, altele mai vizibile, unele mai accesibile, altele mai dificile de receptat.

Una din nemulțumirile curente ale scriitorului, ale artistului este aceea de a nu fi fost înțeles, de a nu i se fi descifrat întreg mesajul său artistic, de a nu-i fi fost evidențiată latura cea mai subliniată a lucrării lui artistice. Cînd nu avem de-a face cu sufletele bovarice și cu realizări iluzorii, la care astfel de pretenții sînt de obicei fără acoperire reală, nemulțumirea poate fi justificată.

Tendința de a desprinde din opera artistică o singură trăsătură și de a o propune numai pe aceasta în chip exclusiv atenției cititorului este una din operațiile curente în interpretarea critică, dar ea acuză obiectivitatea procedării. Intenția autorului e depășită, opera e folosită într-o direcție pe care echilibrul ei n-o susține întotdeauna. Subiectivității creatorului i se substituie aici subiectivitatea interpretului. El se suprapune peste realitatea operei, eliberînd un singur aspect sau un singur sens din intima ei alcătuire și propunîndu-l cu ostentație publicului. Opera e aceeași și este alta. Ea aparține celui ce a făcut-o pentru că ea este punctul de plecare, dar devine în același timp și o operă a interpretului pentru că ea exprimă, în noua postură, intențiile și subiectivitatea acestuia din urmă. Desigur, multe din aceste interpretări parțiale, parțializante, unilaterale pot conveni autorului, pot fi aprobate de el, dar ele se abat de la condiția criticii obiective, criticii totale, care-și propune să informeze exact, complet pe cititor asupra operei. Asemenea interpretări laterale, firești mai ales cînd opera are o vîrstă respectabilă și este însoțită de un șir de exegeze ce-i acoperă profunzimea și suprafața, sînt dezavantajoase pentru operă și cititor, în egală măsură, mai ales în fața primelor contacte dintre creație și public. O analiză unilaterală, un accent subiectiv pot conduce pe cititor către un singur aspect al operei în dauna altora, la fel de importante. Dacă la apariție o carte importantă are șansa de a găsi critici pregătiți să o descifreze în toată complexitatea, atunci situarea ei în ierarhia de valori este mai sigură și mai durabilă. Dacă însă cartea apărută nu întîlnește interpretări complete ci doar abordări parțiale, unilaterale, ea trebuie să aștepte încă întîlnirea cu interpretarea cea mai nimerită. Soarta cărții poate fi, deci, influențată de acest proces parțial de cuprindere. Să ne imaginăm că Arghezi ar fi fost prizat pentru un singur aspect al poeziei lui, că Sadoveanu n-ar fi beneficiat de cîțiva interpreți sagaci, de comentarii menite să sugereze dimensiunea grandioasă a operei. Interpretările unilaterale pot săraci literatura mai ales atunci cînd sînt exclusiviste, cînd postulează dreptul la unilateralitate și resping dreptul criticii de a tinde către o abordare complexă și completă a operei.

Luceafărul

Eugeniu Barău : Ilustrație la „Balade populare românești"

CARTEA ÎN 1978

„Ispita" criticii foiletonistice (III)

S-ar putea susține că, psihologic și temperamental, individualitatea criticului foiletonist din speța cronicarului literar rezultă și din modul în care este rezolvat dilematicul raport dintre cele două tipuri fundamentale de lectură : cea „hedonistă", dezinteresată, întreprinsă deci din plăcere, de o parte, și cea „profesională" animată de scopuri interpretative și evaluative, de altă parte. Simplu și oarecum empiric spus, chiar aici, în însușirea conștiinței faptului că actul de lectură se sprijină pe o asemenea premisă dichotomică, identificăm însemnele originare ale vocației critice autentice. Pornind de la unele sugestii desprinse dintr-unul din eseurile lui T.S. Eliot (**Granițele criticii**), în continuare, e de observat că însușirea unei asemenea duble perspective asupra actului de lectură este obligatorie, dacă dorim ca textul nostru să nu riște alunecarea în capcanele „criticii de atelier" (apanajul criticii practicate de beletriști), în așa fel încît „vechea contradicție între **autoritate și judecată personală** (s.n.)" să se rezolve în favoarea celui de-al doilea element, care, la drept vorbind, tradus, adesea, prin cuvîntul **gust**, grație subiectivității lui imanente, e dispus a eluda pînă la limită exigențele celui dintîi. Prin urmare, se pune chestiunea dobîndirii amintitului coeficient de **autoritate** prin efortul mereu supravegheat de a ține dreaptă cumpăna între cele două tipuri de lectură. Și, întrucît nici de data aceasta nu poate fi vorba de rețete unanim valabile, e lesne de înțeles că fiecare critic (mai ales în ipostaza de cronicar literar) e „presat" de însuși temperamentul său a încerca să rezolve problema pe cont propriu, adică să afle și să utilizeze în chip eficient „artificiul" cel mai potrivit.

Există, astfel, interpreți privilegiați ai fenomenului literar la zi pentru care s-ar părea că impactul dintre „vocile" celor două moduri de lectură se produce de la

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

● *IN ACEST NUMĂR* : ● *Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor. Interviu cu Mara Nicoară* ● *Profil: Eugen Uricaru* ● *Proză de Mircea Horia Simionescu* ● *Poezie de Ion Crînguleanu* ● *Leonid Dimov* ● *Ion Drăgănoiu* ● *Stela Venețchi* ● *Cristinel Pricop* ● *Rubrici de* ● *Teatru* ● *Film* ● *TV* ● *Radio* ● *Plastică* ● *Muzică* ● *Planete de Ion Caraion* ● *„Argument" la un ciclu de poezie concretă de Matei Gavril* ● *Atelier literar de Geo Dumitrescu* ● *Revista străină* ●

TINERI ÎN FESTIVALUL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Prefață la bilanțuri

La șapirograful imaginației mai mult sau mai puțin bogate încă se mai trag „fraze"-șablon sau involuntar pasibile de a fi devenit astfel, în alcătuirea montajelor literare, a suitelor folclorice și melodiilor folk, a dansurilor tematice și caricaturilor de la gazetele satirice etc. Desigur, sînt „fraze" izvorîte dintr-o asiduă și pertectibilă preocupare privind oglindirea realității cu mijloacele artelor, ale creației tehnico-științifice.

Un festival **realmente** național, a cărui cuprindere tematică poartă girul unicității, incluzînd participarea creatorilor din toate domeniile, sigur că a catalizat o masă foarte diversă de oameni ai muncii. Diversitate care se referă nu numai la vîrstă sau profesiune cît, înainte de orice, la talent, la nivelul vocațiilor. Și chiar dacă mai apar entuziasme grandilocvent-fesriciste — fie în modul montării și desfășurării unor spectacole, fie în conținutul lor propriu-zis — s-au făcut auzite tot mai apăsat vocile care știu în numele căror comandamente creează și cui se adresează mesajul lor. Comentatorii fenomenului cultural de masă, în speță ai diferitelor etape ale Festivalului Național „Cîntarea României", au atras atenția nu o dată asupra unor tendințe formaliste, asupra transformării concursului într-o competiție în sine, unde contează numai și numai ocuparea unui loc (neapărat) frunțaș într-un clasament sau altul. Competiția **calității** — iată singura validare axiologică ; într-asta, coincidența cu obiectivele economice nu trebuie să sperie pe nimeni.

Prefațînd bilanțurile actualei ediții a festivalului, am adresat cîteva întrebări unor instructori ai formațiilor artistice bucureștene. Grupate nu în funcție de interesul imediat al spontaneității orale — însoțind adesea, nu-i așa ? humori și șabloane expeditive — respectivele întrebări sînt : ce rezultate ați avut cu formația Dv. în prima ediție a Festivalului Național „Cîntarea României" și cum vă explicați astăzi acest rezultat ? ; ce așteptați de la participarea la ediția a doua a festivalului ? ; în ce constau principalele greutăți — biruite sau încă nu — privitor la actuala participare la festival ? ; ce propuneri aveți și doriți să le împărtășiți colegilor (instructori, secretari, președinți, corepetitori etc.) în legătură cu viitoarele etape și ediții ale festivalului ? ; cum s-a materializat, în ceea ce vă privește, ideea alcătuirii unui repertoriu nou, variat, superior calitativ ?

Au răspuns, într-un prim moment al anchetei noastre :

Mușneagu Adriana (instructor de dans) : „Cu formația pe care o instruiesc acum, aceea a Liceului „Nicolae Bălcescu", nu am participat la prima ediție a Festivalului Național „Cîntarea României". Fiind o formație de dansuri populare, foarte crudă încă, sper ca la faza pe capitală să se prezinte onorabil. Pînă în prezent am ocupat locul I la faza pe sector. Asta ne obligă. Cît privește greutățile, în școli nu sînt puține. Aș enumera : timpul liber foarte limitat al elevilor (mulți sînt în fața examenelor de treaptă), lipsa de costume, imposibilitatea de a plăti corepetitor și taraf. Chiar în primele etape de desfășurare a festivalului, propun ca în componența juriilor să fie prezente persoane competente în domeniul respectiv (coregraf, instructor de dansuri, dansator de ansamblu profesionist, în cazul nostru). Am considerat nimerit să încep alcătuirea repertoriului cu o suită de dansuri din împrejurimile Bucureștilor. Avînd în vedere că dispun de un număr mare de fete, am continuat cu o Purtată a fetelor de la Cîpîlna și în ultimul timp am montat o suită de dansuri oltenești pentru variația repertoriului".

Armand Cherbis (instructor de brigadă artistică) : „La trecuta ediție am ocupat locul întîi. Succesul, atunci, s-a datorat în mare măsură omogenității formației, seriozității cu care fiecare membru al brigăzii s-a pregătit, săptămînal, și cu care a răspuns indicațiilor noastre. Cred că sindicatele și U.T.C.-ul ar trebui să acorde mai mult sprijin brigăzilor, la fel conducerile operative ale instituțiilor și întreprinderilor. Nu e simplu să lucrezi cu oamenii după orele de muncă... În privința repertoriilor, consider că în actuala etapă e necesar să fie cuprinse un număr cît mai mare de aspecte semnificative. Se impune, totodată, o mai largă varietate a problemelor abordate. Sigur, ocupînd o dată locul I, faptul ne obligă să menținem ștacheta calității la același nivel. După opinia mea, să mențiu un loc întîi e mult mai greu decît să-l cucerești ! Printr-un repertoriu slab, prin mesaje minore, obținute prin cantonarea într-o problematică oarecare, unele brigăzi deservesc mișcarea de amatori. Nouă, surprinderea actualității în ceea ce are esențial ne-a permis să abordăm programe scurte, de calitate și să fim așteptați de spectatori".

Niki Vlădescu (instructor formație muzică ușoară) : „Cu formația **Jupiter**, împreună cu trei soliști vocali am ajuns, în prima ediție a festivalului, pînă în faza finală. Acum, privind în urmă, pot spune că au fost unele greutăți pe care le-am fi putut birui cu un sprijin mult mai substanțial al organizatorilor. Astăzi, spre într-o evoluție mai bună a formației de care răspund și, în același timp, întrezăresc că viitorul evoluției noastre depinde din nou, în mare măsură, și de factorii organizatori"

Mircea Constantinescu

Ion Gheorghe

Autorul **Cariatidei** și al **Megaliticelor**, al unor „Scrisori esențiale" sau umile „Icoane pe sticlă", Ion Gheorghe este o structură funciar dogmatică, impregnat de credința indestructibilă în destinul neamului său țărănesc a cărei mitologie — continent scufundat — caută să o reinvie și să o retrăiască în cele mai felurite tonalități : de la manierа tradiționalist încantatorie pînă la fulguratii suprarealiste în genul lui Dali. Indiferent de claviatura, uriașă, pe care exersează scotind adesea sunete mari, „fundamentale", în întreaga lui creație se disting căderea implacabilă a unei voci sentențioase, tonul oracular ce nu îngăduie îndoiala, un lirism profetic cu o ardentă sporită de conștiința unei investituri ce-l angajează. Poetul vine cu un „cod etic", un „decalaj", o tablă a legilor, ca un nou Moise și proclamă adevărurile, „pietre fundamentale", precum și normele morale menite să le conserve. El continuă astfel linia marilor legislatori, rigizi și neînduplecați : este un incoruptibil Cato rămas, ca prin minune, într-o lume modernă grăbită, superficială, cu memoria alterată. Sondează cu o neliniște hasdeiană straturile adînci ale memoriei colective adoptîndu-i chiar, cu o năzuință de a le epuiza, formele sale de expresie, de la legendă și mit, descîntece și universul riturilor și ceremonialelor românești, pînă la „icoanele pe sticlă" sau jocurile de copii. Asta fiind, în concepția sa, expresia unei conștiințe supraindividuale, a unei colectivități solidare, poetul vrea să se facă nu numai ecoul ei ci și să dispună de autoritatea la care îl îndrituiește asumarea acestei funcții exponențiale. Program nu foarte original dar avînd calitatea rară de a fi urmat pas cu pas, atît în „coborîrea" legendei, a mitului, a realităților originare într-o actualitate surprinzătoare cît și în transfigurarea „mitică" a realității, a cotidianului, ca în **Cariatida**, **Sarja**, **Balada țăranului tînăr**. Pămîntul este de aceea un mo-

C. Stănescu

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Dezrădăcinare

Din depărtări de zări, dintr-o cetate,
Ne-ați lins cu vorbe dulci și ne cruțați,
C-am fost tot una și că sîntem frați
Și ne-nșirați la verzi și la uscate.

Tînjiți de dorul țării lepădate
Și-al mulsului ei darnic, din Carpați ?
Ne dați și sfaturi, bravi nerușinați,
După o viață neagră de păcate.

Cîți n-ați lungit cu meșteșug silaba,
Ca să păreți de-obîrșie valacă,
Întortochind finalele degeaba !

De dedesubt filtrează, cald și fin,
Mirosul de plăcintă, ca să placă
Amestecat cu jegul levantin.

1955

125 de ani de la nașterea lui
ALEXANDRU MACEDONSKI
● Articole de ● Pompiliu Marcea și
● Paul Dugneanu (în pagina a 3-a)

Dimensiunile vechimii

Cel mai vechi cîntec de leagăn al poporului nostru, mitul nașterii sale, intenționează să fie singulara DACIA FENIKS a lui Ion Gheorghe. Față de adîncimea și dimensiunile vechimii pe care acest demers poetic le conferă străbunilor noștri, piciorul de pod al lui Apolodor sau Columna lui Traian par construcții contemporane. Nu numai nostalgia fundamentală după origini stă la baza acestei cărți, dar ceva inexplicabil din punct de vedere logic, o credință adîncă, o revelație care-l face pe copilul rătăcit (încă din leagăn de ai săi) ca, odată ajuns matur, să-și recunoască părinții. Exegetul care ar avea curiozitatea să urmărească obsesia originilor la Ion Gheorghe ar fi silit să constate că DACIA FENIKS apare la capătul unui șir de opere care i-au netezit elaborarea : Noimele, Cultul zburătorului, Megalitice, Cavalerul trac, Zoosophia. Privit dinafară poemul cosmogonic al poetului nostru se constituie din ipoteze, dar în structura sistemului său acestea sînt axiome : tensiunea ce se naște din impactul afirmațiilor (ce țin de structură) și presupunerilor (ce țin de receptare) asigură dinamismul acestei alcătuiri vizionare. Poetul redescoperă sau descoperă o lume spirituală peste care timpul a așezat un văl de nepătruns, efortul său extraordinar fiind posibil și prin harul sau unda ori raza de access la mister, de unde aerul inițiatic al acestui poem. El dă nume unei realități despre care știrile sînt atît de lapidare, încît noutatea întreprinderii poetice a lui Ion Gheorghe a creat criticilor o vădită dificultate de recepțare, așa cum numai cărțile absolut rare sînt capabile să impună.

Din lectura DACIEI FENIKS se relevă un indicibil amestec de știință și poezie sau mit, poetul înclinînd mai mult spre credința lui Ludwing Klages : „Der Mythos könnte eher die Wissenschaft, als diese jemals ihn widerlegen" — (Mitul ar putea mai curînd să răstoarne știința, decît invers). Fascinația originarului l-a determinat pe poet, ca în locul unei științe nesigure despre începuturile spiritualității autohtone, să creeze și să pună o creație avînd toate articulațiile și atributele unui mit primordial.

Presupunem că spiritul poetului a trăit durerea evidenței unui vandalism istoric exercitat („din cite-și patru unghiurile lumii") asupra existenței materiale și spirituale a străbunilor noștri cu o forță și sete (de a șterge orice urmă), într-adevăr fără precedent. De acolo îndreptățirea viziunii poetului de a-și „părtini" părinții dintru început, proclamînd DACIA drept matrice, izvor al tuturor semințiilor de pe pămînt. Influențele (cu caracter **imperialist** sau **catalizator**, după cum le diviza Lucian Blaga) considerate în epoca modernă — dacă nu totdeauna într-un singur sens — din exterior spre noi, atunci cel mult pînă la a se concede realitatea unui ambiguu sincronism, sînt proiectate în viziunea poetului în direcția unei dacizări a întregului univers cunoscut în acel timp, înseparabil de sacru și mit, prin intermediul cărora și devin credibile.

Cei curioși de cuprinsul acestei cărți unice în literatura română vor vedea în **Expresiile** lui Ion Gheorghe zestrea noastră de simțire și cunoaștere, tezaurizată în mituri, ceremonii, eresuri, datini, rituri, practici magice, mume ocrotitoare și credințe, proiectate — hic et nunc, din realitatea care le-a perpetuat în epopeea și fabula timpurilor noastre inițiale, cărora cîntărețul n-a făcut decît să le dea nume. „Faptele mele sînt numele mele", spune poetul sau unul din zeii numiți. Rîndurile de față nu vor să fie decît un datorat omagiu unui mare poet de azi. Dacă am presupune descoperirea DACIEI FENIKS din fragmentele unui negru papirus, nu numai că un anumit scepticism ar fi învins, dar am asista la recunoașterea unanimă a veridicității acestei viziuni și la nașterea unei revelații colective. Timpul va conferi însă acestei cărți virtuțile papirusului presupus, deoarece prin cosmogonia sa Ion Gheorghe a salvat o lume care l-a așteptat atîta amar de vreme sub cenușa ce acoperă sediul misterului.

Gheorghe Pituț

Biblioteca lui Ștefan Gheorghidiu

TINEREȚEA CLASICILOR

Condiția de intelectual a eroului lui Camil Petrescu favorizează referințele „livrești", digresiunile și reflecțiile filozofice, într-un cuvînt, relațiile inter-textuale. Pe Ștefan Gheorghidiu îl vedem însă în mod cu totul excepțional *citind*. Îl vedem pregătind și susținînd — strălucit — o lucrare de seminar despre *Critica rațiunii practice*. Mai tîrziu, în plină criză erotică, reia studiul apriorismului kantian (lectura e aici și refugiu și diversiune) dar se izbește de un obstacol binecunoscut oricărui cercetător : descoperă (motiv de profundă descurajare) că „totul a fost spus", că teoria sa, pe care o credea originală, fusese expusă într-un articol de revistă de Papini („mai ales că Papini nu era nici măcar socotit filozof, ci ca un diletant pasionat și fantezist"). În fine, rănit, are lîngă patul de spital cîteva cărți (nu se precizează care anume) „dar rumoarea tăcută, de efluvii, a orașului nu-mi dă liniște". Altfel, în cursul romanului, Ștefan Gheorghidiu... nu citește : iubirea și apoi războiul îl acaparează în totalitate.

Și totuși, cum va fi arătat biblioteca lui Ștefan Gheorghidiu ? Ne-o putem imagina doar prin „trimiterile" pe care el le face la diferite cărți, la diferiți filozofi sau scriitori (cu mențiunea că personajul — om „scolit" — poartă cu el bagajul de cunoștințe care este acela al unui „honnête homme" al secolului nostru). În primul rînd, firește, filozofii. Binecunoscutul (și atît de contestatul) capitol intitulat „E tot filozofie..." este, aici, sursa principală de „informație" : sînt citați presocraticii, Socrate, Platon, Aristotel, Descartes, Spinoza, Leibniz, Bacon (Roger și Francis), Locke, Berkeley, Kant... Nu lipsesc noutățile editoriale : prin Alcalay comandă Ernst Mach, *Erkentnniss und Irrtum*, Jerusalem. *Lehrbuch des psychologie*. Dintre scriitori, sînt prezenți în această bibliotecă imaginară (de fapt, textuală) Shakespeare (prin Shylock, personaj-etalon ce servește a demonstra cruzimea femeii), Dostoievski, Baudelaire, Verlaine. Un mare absent : Proust.

Al. Călinescu

Continuare în pag. a 6-a

Expresionismul

INSTANTANEE

Învățăcelul : — Ce carte deschisă văd, magistre, pe biroul d-voastră ? Nu cumva este noua lucrare a Ameliei Pavel ?

Eudoxiu : — Ai ghicit. E al 20-lea volum din colecția **Curente și sinteze** de la **Editura Meridiane**, pe care am urmărit-o cu interes.

Învățăcelul : — Și titlul cărții e : **Expresionismul și premisele sale** : Nu-i așa ?

Eudoxiu : — Întocmai. Autoarea (nu spun : autorul !) își depășește însă cadrul, privind fenomenele artelor plastice, în evoluția lor, din pragul secolului nostru, chiar înainte de ivirea expresionismului propriu zis, a cărui patrie, după cum știi, a fost Germania primului Reich.

Învățăcelul : — Și e rău, magistre ?

Eudoxiu : — Nicidecum. Ba chiar autoarea, cunoscătoare în materie, caută și găsește premisele expresionismului în ultimele decenii ale secolului trecut, la impresioniști și urmașii acestora. Avem astfel o veritabilă istorie a plasticii mo-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

MIRCEA DINESCU:

«La dispoziția dumneavoastră»

De la o vreme, mai exact spus de la Proprietarul de paduri, precedentul volum al poetului, incoace, lumea nu mai este pentru Mircea Dinescu acel univers ocrotit și primitor, plin de seducții și de plăcute surprize, capabil de a minuna, capabil de a permite și incuraja aventura, demn, cu un cuvint, de a fi invocat intr-un registru de caldă, intimă cordialitate. Dimpotrivă, cel mai apt și totodată cel mai dotat poet al generației sale pentru a cinta acordul cu lucrurile (semnificativ este semnul de egalitate pus mereu intre poezie și cintec) descoperă cu neliniște o față mult mai puțin surizătoare a acestora, la drept vorbind chiar o față morocănoasă. „Nenorocirea umblă-n cămașa mea portocalie prin cartier / și prietenii o salută distrați / și eu mulgătorul zepelinelor retrase-n văzduh / intre cele două războaie, / le răspund bălăngănind căldările deasupra mulțimii furioase / care vociferează și m-arată cu degetul și înjură : „individul ăsta fuge de realitate" / „ce te-ai cocoțat domnule / ce insinuezi / ce tot vrei cu laptele ăla de zepelin ?" / „un doctor ar fi cit se poate de binevenit / să-i bage imaginația-n ghips" / „'ți-ai dracului" / „huo" / „ai autorizație ?!" / Pina la urmă a trebuit să cobor. / Mă plictisisem să fiu tinar. / La spital cinci doctori s-au holbat la moartea mea / ca prin geam. / Unul mi-a ciocănit pieptul. / I-am spus să intre deși de la o vreme / nu mai locuiesc in mine. / „Cu atit mai bine, a răspuns, o să te inchiriem" / Și iată-mă acum la dispoziția dumneavoastră : / ieftin, / confortabil, / nerăbdător să-mi jucați cămașa portocalie la zaruri".

Invăluitorul lirism de altădată al autorului, emanind dintr-o fericită, structurală deschidere spre real și spre bogăția lui de semnificații, se convertește, mai nou, intr-un mărturisit și asumat mod „neprielnic" de a privi lucrurile. Roase ca de un cancer interior, acestea ii scot inainte, de predilecție, aspecte corupte, false, derizorii. Cuvintele tari, crude, luate din vorbirea obișnuită sau chiar din argou, nu-i lipsesc lui Mircea Dinescu pentru a le denumi sau chiar impreca violent. Poetul depistează cu amărăciune pericolul golirii existenței de tot ceea ce inseamnă și presupune inocență. Realitatea poate deveni vulnerabilă dacă-și uită atributele proprii, firești, dacă izgonește din sine elementul viu și fecund, inconjurindu-se cu insemnele sterilității și ale unei morale filistine, „mai primejdioase ca bomba cu neutroni". Pierderea autenticității este tema acestei poezii care constată, intr-un limbaj [illegible] lipsit de [illegible] ale vieții moderne, de la invazia tehnicistă și [illegible] individului, pină la sentimentul de insecuritate și de frică al individului, resemnat la „teroarea bunului-simț", teme confundabilă cu lașitatea și [illegible] reacției personale. Un univers depopulat de vise, [illegible] și decapotat, rupt de [illegible], ale celor din viață și ale celor din artă, și in care „totul suprem e să te-ncadrezi cu petele de grăsime din supă / adică să nu mai [illegible]" este universul de viață și in mare al poeziei lui Mircea Dinescu și in el se pot recunoaste, desigur, multe din neliniștile și întrebările care agită conștiința umanității. Aceste teme nu sint nici absolut noi, nici nu-i aparțin in exclusivitate lui Mircea Dinescu, din contră, el le importă cu mulți dintre colegii săi de generație, ca să nu mai amintim de faptul că au stat in vederea și altor generații poetice.

Dar există un [illegible] fel de a te [illegible] in [illegible] unor obsesii, a unor observații și concluzii de viață care măsoară și legitimează gradul de autenticitate al poeziei. Depoziții care in esență spun același lucru in alte părți sună crispat, fals, discordant, pe cită vreme această poezie, nestăvilită, disonantă in bunul sens al cuvintului respiră un aer de mare firesc și de sinceră revoltă contra deformărilor unei mentalități meconiciste. Mircea Dinescu ne convinge de fronda lui și de inconformismul veritabil, de structură, al poeziei sale, ne convinge că vorbește despre viața sa și a celorlalți cu o lucidă trăire, inconfundabil personală [illegible] pe care le semnează. El [illegible] a [illegible] dintr-o [illegible]cată suspiciunea de contrafacere ori de aliniere la o predispoziție fals apocaliptică. Viziunile pe care le agită dobindesc ceva familiar, credibil, de viață cotidiană, din spectre mai mult sau mai puțin iluzorii, cum se arată in alte poeme, devin aici prezențe concrete, recognoscibile, cu atit mai de temut : „Și-n timp ce eu vreau să dau cintecului / alt sens decit pină acum, / comis-voiajorii fabricilor de măști pentru gaze / comis-voiajorii instituțiilor „anti" și „contra" / comis-voiajorii „grijii față de om" / vin surizind / oferindu-mi recompense grozave / pentru reclama făcută produselor lor / vin și mă bat pe burtă numindu-mă prietenește „coleg" / vin surizind / și n-as [illegible] / să mor din cauza unui simplu sens».

Aceste poeme eretice nu sint nici pamflete, nici manifeste, [illegible] se aspiră la coborirea artei „in stradă", ci rămin poezie in substanța lor, poezie de o excepțională fluență și naturalețe, slujită de toate armele puse la dispoziție de o imaginație cum nu sint multe. Oricit de tari in afirmațiile și in negațiile lor, poeziile lui Mircea Dinescu nu-și pierd insușirea de a emoționa cu mijloacele specifice, verificate, ale poeziei și respectă, in configurația lor substanță, exigențele lirismului. Unindu-și noii fața, aceste poezii nu incetează de a fi frumoase, de a plăcea nu numai prin adevărul lor, ci și prin modul cum este rostit acest adevăr. Paradoxul este că realitatea pe care o are in vedere poetul in această fază a creației sale este imblinzită, pină la punct, dacă se poate spune astfel, [illegible] de cultura lirismului. Gelinea[illegible]posibilă, a lumii de inocență și de vis întărește, fortifică ingenuitatea din sufletul poetului care, gindindu-și cu gravitate destinul său și pe al celorlalți, nu poate fi impiedicat de a rămine un simbol al purității și al libertății de spirit. Toate temele pe care le atinge Mircea Dinescu capătă o răsfringere interioară, un mic accent care ne incredințează că au fost trecute efectiv prin sine. Generalitățile, atit de suspecte cind rămin doar generalități, au aici răsunetul propriei ființe lăuntrice, al unei ființe care a venit spre poezie și spre realitatea ei cu toată increderea și atașamentul de care era capabilă. Cu atit mai adincă este ezitarea asupra șanselor de supraviețuire a poeziei a cuiva care și-a investit in utopiile ei intreaga energie : „Cum să le spun că floarea salcimilor mi-a fost / altar de-ngăduință și un prilej de pace / cind mă lovesc cu pietre și mă fac timp și prost / că nu pot duce-n spate soioasele cojoace / cum să le spun că nu pot in rind cu urși buimaci / să țopăi și să pieptăn cu ghearele nisipul / cind nașterea-mi fusese vestită de trei magi / și dintre toți doar maica imi recunoaste chipul, / cum să le spun că nu pot să mormăi ci doar cint / cum să le spun că mina-mi a alintat chiar harfa, cind mi-au lăsat vederii doar geamuri de pămint / și-o botniță prin care nu pilpiie nici iarba".

Ironică, amară, sceptică uneori, apăsind asupra golurilor care pindesc existența, poezia lui Mircea Dinescu, ajunsă la ceasul gravității și al conștiinței de sine, nu trage niciodată incheierile unui pesimism negru la adresa timpului nostru. Chiar plăcerea vizibilă la tot pasul, de a scrie versuri și de a trăi in atmosfera lor seducătoare, iradiantă, răscumpără posibilele conotații negative. Intr-o ordine planetară tulburată, in care „toți sint asfixiați", „cind octombrie pasc cintecul", cind se [illegible] a „dulce naivitate să crezi că poezia poate face lumea mai bună" cind faptul de a scrie versuri poate fi privit ca o „[illegible]" sau ca un lucru ridicol, poezia, la fel ca dragostea, la fel ca tandrețea umană, la fel ca revolta, continuă să rămină un neabătut punct de sprijin pentru conștiință. „Lăsați-mi totuși sensul să zic din disperare" spune poetul, forțind limitele și epuizindu-și exasperarea că poezia ar putea să pară la un moment dat.

La dispoziția dumneavoastră este volumul unui poet care pune la incercare, in chip responsabil, [illegible] virtuțile complete ale lirismului și e cărui frondă, departe de a nega sau deteriora statutul poeziei, îi conferă spontaneitate plină de dragoste a unui „[illegible]" de existența ei.

Dan Cristea

viața cărților

poezia

Sensibilitate și cultură

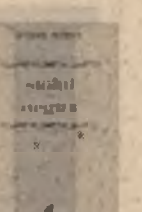

● O „reverie materială" aflată sub semnul transparenței aeriene, a acelui freamăt suav halucinant al aerului în amurg și asfințituri de septembrie, domină ultimul volum de versuri*) al lui Grigore Arbore : „Vino tu / aeriană ființă din spatele / tuturor lucrurilor, înlănțuie / trilul de bronz al orologiilor, destupă / gilgiitorul, tomnatecul trup presat / între străzi fără ieșire. Cuvintele / trubadurilor vlăguiți / le putem proslăvi împreună" ; „Este septembrie și lumina inventează / sub aripa viețuitoarelor cetăți, / cochilii fragede de lacuri, turme erodind / cu strigăte suave pășunile alpine". Din poemele cărții se constituie un spațiu al luminii diafane, care învăluie și este învăluit, substanță și formă totodată a stării poetice : „Astăzi patru noiembrie devin / fluturii încă vii mai ușori sub greutatea / curcubeului. O, libertatea însăși / lasă polen pe moile acorduri de lumină". În aerul încărcat de miresme, lumea poetului e însă atinsă de o profundă melancolie, născută parcă dintr-o secretă istovire a energiilor vitale : „Unde se află capul preabunului rege / al înțelegerii, unde suava / cupă de bronz în care se odihnesc / oasele sfătuitorului, unde / figura de ceară străpunsă ușor / sub arcadă de sfredelul / dezordonat al liliecilor, unde / scorburoasele văi ale locului părăsit / de judecătorul cel drept ? Toate s-au scurs / pe canale abrupte / spre un punct imprecis — mai rămîne / doar această tremurare a mîinii, / balans fără lege, semnal al adîncului, / pustiu pregătit pentru carnea / sfîșiată pe cruce". În acest univers „e un timp al renunțării (p. 16), în care reptilele sînt muribunde (p. 23), triremele abandonate valurilor (p. 31), epavele cad într-un mormînt de alge (p. 26), ultimul cîntăreț abandonează grădinile ruinate (p. 11), sub paltinii înalți striga-vor fauni triști a rătăcire", totul îndemnînd la resemnare : „E-același lucru de sosești la ea sau dacă / renunți de la-nceput tîrîș s-ajungi / grădinile de alb de peste ziduri / unde un înger cu aripi prelungi / îți pipăie pe față albe riduri" (**Poarta**).

Delicatețea trăirii poetice — „Acum că-n jurul tău pulsează numai / valuri și astre cine-ți va hrăni / iluziile ? Golful natal intră puțin / cîte puțin într-o cochilie / de amintiri și doar parfumul / florii voinicului străpunge / pereții ei subțiri" — e de fapt acea „morbidezza" a sensibilității obosite de prea plinul efortului vital : „În timpul putred, apt pentru cadavre, / din an în an e roua descompusă / în tenebroșii pori a mii de larve / abandonate pe planeta plînsă". Astfel, cetăți de-o rafinată frumusețe, vestigii ale unei civilizații sfîrșite și abulice, par minate de o boală inexorabilă (ca în acel „Somn roman" sau „Orașul neliniștit" al unor pictori ca Fabricio Clerici și Paul Delvaux). Versul are un hieratism al imaginilor, e stilizat după subtile legi retorice (repetiții, anafore, comparații, topică candidă dar atent cizelată), realizînd o atmosferă picturală cu o patină neostentativă de vechime a culorii : „Pleacă sufletul șoimului seara-n exil / pe un munte roș la poale de rugină / codrului de pin și-acolo / priveghiat de soarele bolnav al lui april / stă precum un condamnat ce-și ispășește vina. / / Cavaleri sfioși și-au încordat pesemne / arcul peste lanțuri de zăpadă / și-au lovit penajul răvășit. / Sîngele a luat în aer traiectorii demne / devastînd stelara luminilor arcadă". O notă „modernă", adusă de vreun cuvînt „nepoetic" într-un context neașteptat, creează cîteodată „surpriza" necesară lecturii : „Miroase / a case, a convorbiri și a utopie / pînă în estuare. Între / speciile plutitoare încep / lungi tratative asupra protecției / florei periclitate". Poemele au uneori sensuri de parabolă, imaginile evoluînd spre oniric, ca în tablourile lui Chagall : „Nedecis și singur un cal greoi / rontăie casele din margine venind / treptat către inima satului unde / se-nnoureaza peste mulțimea adunată / lîngă piedestalul oșteanului de cupru", sau spre viziuni fantaste, breugheliene : „pădurile leproase, măcinate, / atît de răvășite că abia se vede / un călăreț ieșit dintr-o prăpastie verde / măcelărind o mierlă pe la spate". Renunțarea la atmosfera stranie, enigmatică, în favoarea rostirii directe (**Dama la cupă, Curtenitor și fals, Pe miriști înghețate, Spectator**) aduce însă în registrul poetic note stridente, expresia nemijlocită nefiind, se pare, adecvată structurii intime a poetului. La nivelul lexicului, mijloacele sînt mai degrabă tradiționale, doar insistența determinărilor substantivale („epitetele" vechii retorici) creează stilizarea picturală specifică acestei poezii. Metaforele difuze, cuprinzînd arhitectura întregului poem, asigură ambiguitatea semnificațiilor și deschiderea unor perspective multiple asupra imaginilor poetice : „Valuri de grauri inundă / în zori odaia mea devorînd / plutitoarea pînză a somnului / În zadar / cu aripi moi îmi învelesc / bătăile inimii, în zadar / sîngele caută o ieșire spre rîul / unde în liniște vara, sub maluri, / orbesc vietuitoarele ; condamnat sînt / pe veci să rămîn aci apărîndu-mă / de stolul de argint. Pe coama pleșuvă stă răstignită casa / în pieptul tuturor păsărilor, toate / vînturile îndurerate o ating, toate / planetele o poartă / sub pleoapele tale, iubită mamă. / În fiecare zi un cariu roade / ieslea în care cerbul regăsește / pădurile pierdute, zilnic / o ceată cîntătoare îmi acoperă orizontul / sufocîndu-l".

Poezia suavă, trecută prin filtre culturale (nu livrescă în sensul comun al cuvîntului) a lui Grigore Arbore denotă o sensibilitate acută și gravă în care lumea se reflectă învăluită în umbre insolite ce sporesc partea de taină a existenței.

Dan Alexandru Condeescu

*) Grigore Arbore : „Stilul de argint", Editura „Cartea Românească", 1979.

proza

Eseu romanesc despre răscrucile puterii

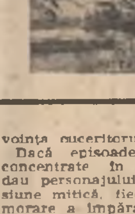

● După un număr de volume de povestiri și după experiența unui roman mitic-livresc, **Mirele**, Vasile Andru revine cu o carte*) care s-ar putea încadra, formal, genului „roman istoric". Dar **Noaptea împăratului** este un fals roman, iar istoric numai în măsura în care istoria, și în raport cu ea, puterea, devine obiectul unei meditații desprinse de orice suport epic. Cartea este de fapt un eseu despre putere și [illegible] ei, despre [illegible] și sensurile [illegible] de cucerire. **Noaptea împăratului** se [illegible] corespondent în [illegible] **Monologului** lui **Basilide**, în care cel aflat în [illegible] este nu Alexandru, ci Traian, iar [illegible] [illegible]. Cele patru [illegible] [illegible] [illegible] Decebal [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], prima noapte [illegible] împăratului [illegible] [illegible] [illegible] cadrul unei [illegible]. Meditația sa merge pînă la acel punct în care el domină istoria, dincolo de care istoria nu se va mai supune, răsturnînd, inevitabil, ambițiile proiectelor imperiale, zădărnicindu-le sensul.

Confruntarea actelor împăratului cu istoria viitoare este una din sursele de neliniște ale acestei nopți cruciale. Atîta vreme cît, înconjurat de suită, inspectează castrul, dă ordine, calculează și hotărăște, împăratul se află dincolo de îndoieli, stăpîn pe certitudini, acționînd sub protecția gîndirii sale lucide, „recte [illegible]". Totul începe în calculele sale. În momentul [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], conștiința [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] coroana lui Decebal și la titlul imperial sau episodul luptei nesfîrșite în care se produce confuzia identității etnice a combatanților. Sensurile cuceririi își pierd imuabilitatea în aceste onirice revelații, proiectînd consecințele actului istoric într-un viitor ce nu depinde de voința cuceritorului.

Dacă episoadele onirice concentrate în simboluri dau personajului o dimensiune mitică, fiecare rememorare a împăratului converge spre conturarea unui portret de o mare complexitate, ce evită tentația apologetică. Traian este un spirit echilibrat, dominator, înzestrat cu luciditate și tenacitate, ale cărui ambiții sînt [illegible] de himera des[illegible] Alexandru. Împăratul [illegible] arta guvernării, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] medailor pentru construcția castrului, pregătirea discursului către soldați).

Personalitatea lui Traian se relevă în fiecare reacție, subtil comentată, și mai ales în relațiile sale cu senatorii, cu armata, cu suita. Fiecare confruntare este o luptă „o pîndă tensionată pentru cucerire, ca în amplul episod al tratativelor cu dacul Aptasa, sau în mai puțin aprigă înfruntare a medicului Fulcinius.

Traian nu este un model ; este o forță și o sinteză a unor virtuți romane dar și a capacității imperiale, a glacialului calcul politic. Nu fără acte de generozitate gratuită, nu fără emoția descoperirii.

Noaptea împăratului este, așadar, un eseu în jurul unui personaj fascinant prin complexitatea și prin conjunctura istorică, permițînd proiecții simbolice, fabulație intelectuală, o speculație subtilă în jurul unor idei incitante, plasate într-un context creat cu abilitate interpretativă. Tensiunea cărții nu scade, în pofida întinderii, datorită unei remarcabile științe a dozării laturii descriptive, cu putere de sugestie, prin notația de detaliu, în alternanță cu meditația, rememorarea, proiecția onirică, revenind la planul-fundal prin contrapunct. Construcția rezistă astfel prin echilibru, speculația intelectuală păstrînd o sagacitate care reține permanent interesul. Notația sugestivă, lapidară, coexistă cu [illegible] [illegible] a unor spații poetizate. Echilibrul cărții este susținut de stilul în genere căutat expresiv, nu însă fără unele accente dizarmonice datorate unor neglijențe, accidentale într-o carte înzestrată altfel cu o incontestabilă calitate intelectuală și estetică.

Sultana Craia

*) Vasile Andru : „Noaptea împăratului", Editura „Eminescu", 1978.

critica

Adecvarea lecturii

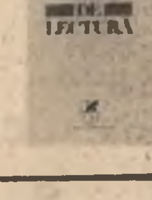

● **Jurnalul de lectură**, publicat de criticul C. Stănescu cuprinde cîteva studii dense, obiective, avînd eleganța eseului și aerul unor fragmente de monografii virtuale (M. Sadoveanu, N. Iorga, Marin Preda), mai multe cronici literare, folosind privilegiul spațiului tipografic în sensul unui diagnostic literar, bazat pe operații concentrice și fine de **contextualizare, adecvare și disociere**, cîteva foiletoane ce enunță mesajul ori problematica unor volume de poezie sau publicistică și o cronică la expoziția lui H. H. Catargi, ce dizolvă tactica lecturii detașate și privirea austeră într-o meditație lirică, aproape poematică despre ochiul interior, lumina și tinerețea marilor maeștri. Volumul lui C. Stănescu e un jurnal de bord aproape. Paginile sînt dominate de voința de obiectivare. Adversarul criticii cu care luptă C. Stănescu este iluzia lecturii („iluzia dovedindu-se un instrument sigur al ratării") pe care înțelege s-o anihileze, păstrîndu-și „uzul rațiunii", luciditatea. Toate articolele lui C. Stănescu încep cu operații preliminare, unele concise, altele mai ample chiar decît analiza operei în cauză, sau mai interesante decît ea. Acest prolog al criticului, transformat uneori în monolog, e preocupat să smulgă vălul Popeeii, care acoperă un anume adevăr sau mesaj, al cărților. C. Stănescu e un critic circumspect în fața metaforei critice (M. Sadoveanu), a analogiilor hazardate (Ion Vinea), a ipotezelor transformate în pontifi sau protocol al exegezei (N. Iorga, Lucian Raicu, Petru Poanta, Edgar Papu). El pune mereu la îndoială rezoluțiile considerate definitive, redeschizînd dosarul interpretărilor. Comentariul lui se bazează pe lecturi minuțioase, atente, de tip anchetă ori diagnoză, făcîndu-și o profesie de credință din ascultarea tuturor martorilor și din cîntărirea corectă a probelor. **Nopțile de Sînziene** beneficiază de o asemenea lectură de nuanțare și diferențiere, care pornește de la un dosar de interpretări critice. Portretul lui Iorga e un desen polemic, cel mai pregnant din **Jurnalul** acesta. C. Stănescu e adeptul „prudenței afectuoase" în relațiile cu operele și autorii. Comentariul la Marin Preda, pe această idee, cuprinde și un autoportret al criticului. Sigur, resorturile sînt altele, ca și finalitatea. „Prudența afectuoasă" acționează și în preajma ideilor critice aflate în circulație. C. Stănescu, recuză, mai bine zis îndreaptă cu un gest echilibrat, comentariile centrate pe intriga mitologică, relevînd strategia misterului și ironia sadoveniană în **Nopțile de Sînziene**, după cum dizolvă așa zisa „teză sămănătoristă" a romanului, printr-o încadrare a lui în istorie, în curentul de opinie refractar concesiunilor, concentrat de celebrul și totuși uitatul veto „Sultan-Mezat". Comentariul cărților de proză și de critică e interesat de arheologia textului și diacronia ideilor critice. În afară de Petru Poantă, C. Stănescu mai analizează remarcabil, dintre cărțile tinerilor, pe cele semnate de Gabriela Adameșteanu, Eugen Uricaru (nu Uricariu) și Mircea Florin Șandru. C. Stănescu e un critic care scrie cu profit atunci cînd despică în patru firul operei. El e dotat pentru analiză și are un ochi de microscop aproape. Mijloacele criticii analitice sînt părăsite în preajma poeziei, citită expozitiv și descriptiv, prin enunțarea cîtorva idei cuprinse de volumele semnate de Eugen Jebeleanu, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș, Mircea Florin Șandru. Partea de rezistență a acestui capitol vine nu din analiza propriu-zisă a volumelor ci din meditația pe marginea poeziei politice, din accentul pus pe relația dintre lirică, morală și condiția umană. Opțiunile criticului merg spre cerul moral și politic al poeziei. C. Stănescu arborează însemnele clasicismului : austeritate, măsură, verosimilitate, adecvare, norme, logică (dialectică) înainte de toate, circumspecție în loc de entuziasm, susceptibilitate în loc de fervoare și identificare, înțelegînd libertățile criticului prin angajare și nicidecum printr-un evazionism, (fantezie, ipoteze riscante, patetism ori incursiuni romantice).

Poezia îndreptățește, însă și o citire mai puțin riguroasă. Scăpînd adesea prin degetele celui ce-o anchetează, ea cere pe lîngă ochiul atent, profesionist al lecturii, și un văz interior, pe care C. Stănescu pare a-l elibra în acest volum doar în fața picturii lui Catargi. În fond, reveria criticului e și ea o atitudine necesară, ca și veghea ori angajarea, ca și ironia și simțul istoric.

În cele mai bune din studiile sale C. Stănescu ne demonstrează că adesea „obiectivarea" ascunde un subiectivism exacerbat, după cum subiectivitatea e și un risc în favoarea unei noi obiectivități.

Doina Uricariu

*) C. Stănescu : „Jurnal de lectură", Editura „Cartea Românească", 1978.

CARTEA DE DEBUT

Eminescu la Ipotești

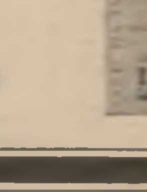

O contribuție importantă la cunoașterea vieții și operei lui Mihai Eminescu este cartea lui I. D. Marin, **Eminescu la Ipotești** (Iași, Junimea, colecția Eminesciana, 15, 1979). Autorul a intreprins serioase cercetări de arhivă la Botoșani, Iași și București, a izbutit să lămurească multe puncte obscure in biografia lui Eminescu și să ridiculizeze falsele contribuții documentare ale asazișilor eminescologi Augustin Z. N. Pop și Fănică N. Gheorghe, in cea mai mare parte bizuite pe declarații ale unor martori mincinoși sau pe impresii grăbite de vizitatori ai Ipoteștilor și imprejurimi. In sfirșit, I. D. Marin a izbutit să lămurească pe deplin misterul iubitei de la Ipotești a lui Eminescu despre care a vorbit intii G. Bogdan Duică. Aceasta se numea Casandra, era fiica lui Gheorghe Alupului și a fost ingropată la 20 ianuarie 1864, după cum rezultă din mitrica bisericii Sfinții Voievozi de la Ipotești. A murit de hidropizie și e singura moartă din Ipotești in anul 1864. Mergea la moarte pe 19 ani, era blondă, umbla desculță și purta o rochie albastră. I. D. Marin reia cercetările cu privire la nașterea lui Eminescu și consideră că trebuie să acceptăm ca dată sigură 20 decembrie 1849, cum a notat Eminescu singur in Albumul Societății Junimea și cum insemnase tatăl său pe o psaltire fără să pună locul nașterii, care este însă Botoșani, fiindcă familia locuia la acea dată acolo. Data din mitrica bisericii Uspenia de la Botoșani, 15 ianuarie 1850, ar fi fost pusă de preot „la nimereală", deoarece nu apucase să treacă data reală in mitrica anului precedent, incheiată și trimisă la protoierie pentru obișnuita statistică a nașterilor.

Vasile Iurașcu, bunicul poetului dinspre mamă, n-a fost boiernaș prin naștere, ci probabil fiu de țăran, tocmit vechil de un baron Musteață pe moșia Sarafinești, trecută apoi in proprietatea vistiernicului Iordache Balș. Vasile Iurașcu era [illegible] și s-a însurat cu fata lui Alexa Donțu, bejenar al mănăstirii Moldovița, [illegible] [illegible]. A fost [illegible] [illegible] de 1826 și a murit la schitul Agafton la 23 septembrie 1876 [illegible] de 80 de ani. Gheorghe Eminovici, tatăl poetului, era fiul dascălului Vasile din Călinești lui Cuparencu și a fost făcut căminar la 12 mai 1841, iar ca vechil pe moșia lui Costache Balș. A primit ca zestre doar 800 de galbeni de la Vasile Iurașcu. A murit ca arendaș la Ipotești pe o saltea de paie, avînd ascunși vreo 800 de lei.

Trecem peste istoria amănunțită a relațiilor lui Eminescu cu Ipoteștii pe care o face I. D. Marin, pentru a ne opri la episodul cu iubita din Ipotești. Numele iubitei apare in poezia **Ondina** (fantazie) in fragmentul numit intii **Cintecul Casandrei** apoi **Cintecul lăutarului**. „Sint ca lira spartă-o [illegible]" [illegible] lăutarul-femeie, ceea ce ne duce și la postuma **Din lira spartă...** unde [illegible] [illegible] „[illegible]" se [illegible] „pe un mormint". Numele Casandra e [illegible] cu [illegible] mitologie al Ledei in poezia **Aveam o muză** : „Eu... [illegible] o-amantul blondei Lede...". Leda, fiica regelui [illegible], soția [illegible] regele al Spartei, Tyndar, făcuse cu Zeus prefăcut in lebădă două perechi de gemeni, pe Pollux și Elena și pe Castor și Clitemnestra. Lebăda apare in **Cintecul Casandrei** : „Și din ciocuri ce mă-neacă / eu [illegible] mirul cel curat / Cum o lebădă se pleacă / Blind din lacul [illegible]". Elena este titlul primei variante a poeziei **Mortua est !**, scrisă deci pentru Casandra. Ca și distihurile din **Care-i fi in lume...** („Alege-ți a cruce, alege-un mormint ! Și zi : Aici doarme amorul meu sint..."), devenite terținele din **Care-i amorul meu in astă lume** („Invelită-i lira scumpă iară mirul / Al verbelor [illegible] se varsă / Pe-acel mormint ce-l [illegible] pirul"). Amintirea Casandrei apare in poezia din iulie 1869, **Prin negurile tăcerii**. Ea e „Copila inger" din poezia **Vis in mirare** aparținind unui proiectat ciclu : **Stele și flori** care ar fi cuprins și poezia **Visul unei flori**. Cum a cunoscut-o Eminescu ne spune in poezia **Din străinătate**, „Intr-o zi de primăvară, in luncă : „cu fața zimbitoare / Ea-și pleacă ochii timizi-și el sta pe loc". Imaginea e reluată in postumele **Un roman** (1872—1876) și **Codru și salon** (1871) : „Era o zi frumoasă / El s-a trezit in luncă sub ochii ei de foc / Ea [illegible] dă-ori-o parte din fața rușinoasă / Iși pleacă ochii timizi, și el a stat pe loc" (**Un roman**). „...Era o zi frumoasă... / El s-a trezit pe-o punte sub ochii ei de foc... / Ea părul și-l dă-ori-o parte din fața rușinoasă, / Iși pleacă ochii timizi și el a stat pe loc" (**Codru și salon**). Versurile din **Aveam o muză** (1871) : „Ea era frumoasă / Cum numa-n vis o dată-n viața ta / Poți ca să vezi [illegible] / [illegible] radioasă / In straiul de argint a unui elf de nea / Păr blond deschis, de aur și mătasă / Grumazii albi și umerii [illegible]..." sint reluate in poezia **Fiind băiet păduri cutreieram** : „...Și ah, era atita de frumoasă / Cum numa-n vis o dată-n viața ta / Un inger blind cu fața radioasă / Venind din cer se poate arăta : / Iar păru-i blond și moale ca mătasa / Grumazul alb și umeri-i vădea". O imagine din poezia **Cind...** („Cind luna aruncă o pală lumină / Prin merii in floare-nșirați in grădină, / La trunchiul unuia pe tine te-astept — / visind de deștept") trimite la **Sara pe deal**. In poezia obiectivă **Mitologicale**, iubita așteaptă pe iubit ca Margareta pe Faust intr-un peisaj asemănător cu cel din **Sara pe deal** : Soarele „Pe grădini se mai uită, pe-alei de vișini in floare / Și de ciresi incărcați de salcimi cu mirosul dulce. / Pe-acolo se plimbă o fată-n albastru-mbrăcată. / Părul cel blond impletit intr-o coadă ii cade pe spate... / Ca Margareta din Faust ea ia o floare in mină / Și șoptea : mă iubește.... nu mă iubește... mă iubește ! Ah ! boboc... amabilă ești... frumoasă și proastă. / Cind aștepți pe amant, scriitor la subprefectură, / tinăr plin de speranțe, venind cu luleaua in gură..." Poezia e din 1873. E posibil, crede I. D. Marian, ca Eminescu să fi fost in

Al. Piru

Continuare in pag. a 6-a

compendiu

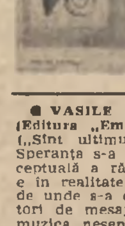

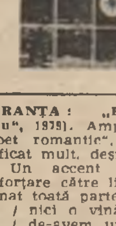

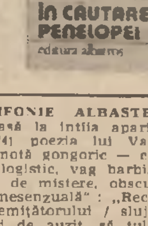

● **VASILE SPERANȚA : „POLIFONIE ALBASTRĂ"** (**Editura „Eminescu", 1979**). Ampoloasă la intiia apariție („Sint ultimul poet romantic", 1974) poezia lui Vasile Speranța s-a clarificat mult, deși o notă gongoric — conceptuală a rămas. Un accent neologistic, vag barbian, e in realitate o sforțare către lirica de mistere, obscură, de unde s-a eliminat toată partea „nesenzuală" : „Receptori de mesaje — / nici o vină emițătorului / slujind muzica nesenzual, / de-avem urechi de auzit, să tulburăm misterul / sferei periferice, durerea / intestinelor, spre mijire / instinctul spre suflet". Excluzind imaginea viscerală, absolut nefericită, in rest poezia „sună" corect. Ceea ce lipsește aci este însă ignorarea proporțiilor poetice : Vasile Speranța e un liric de formulă muzicală, [illegible] de aceea astfel de expresii, cum să [illegible] „[illegible]" senzația inefabilă pe care sunetul [illegible] [illegible] e totul, efectul literar sporește [illegible] („[illegible]"). Aci sonoritatea se combină [illegible] limba pe latura pur muzicală [illegible]. Cu un aer voit vetust (și de aceea „modern" [illegible] baroc) poetul văcărescianizează in [illegible] : „Munții muresc / Stele mutesc / [illegible] / Gura hoară" Poetul inventează expre[illegible] de retorică in spirit popular sau de [illegible], cu afincimi, nu o dată notabile : „Și mă [illegible] / in paloare de ascet / Voi simți [illegible] / S-am s-aud de moartea mea". De nu se [illegible] in manieră, această muzică de silabe sucite, infruntind gramatica, va da măsura unui poet (recomandat acum, cu simpatie, intr-o generoasă prefață, de regretatul Al. Ivasiuc).

● **IULIU RAȚIU : VULTURI PE ARBORELE DE FOC** (**Editura „Sport-Turism", 1978**). Nu fără interes literar sint notele de călătorie prin Nigeria ale lui Iuliu Rațiu : abile, simpatice plin de insolit. Scriitorul a călătorit in Africa intr-o delegație U.N.I.C.E.F. și ne dă, acum, un „roman" al voiajului care se invirte in jurul celor șase europeni, de națiile cele mai felurite, descoperitori in comun ai Nigeriei „moderne". Idee valabilă, căci in absența elementului uman și al imprevizibilității psihologice, un jurnal de călătorie nu e mai mult decit un ghid turistic. Nu istoria monumentelor interesează pe cititor și nici descrierea lor aridă : acestea pot fi găsite intr-un Baedecker sau, mai către noi, intr-un Michelin. In notele de călătorie reacția umană e totul și de aceea voiajurile contemporane europene, in care excelează Adrian Marino, se citesc cu indiscutabilă plăcere, deși spațiul pur geografic nu mai este demult necunoscut pentru noi. Dar un comentariu acid, o scenă de stradă, o simpatie sau o iritație dau carnație itinerariului sec și il transformă intr-o aventură cu infățișare irepetabilă.

Baza cărții lui Iuliu Rațiu este tot psihologia și anume reacția la pitoresc sau la insolit. Obiceiuri curioase, servicii inedite (trenul n-are ferestre, notează autorul), necesități enorme (setea este... rabelaisiană), o geografie bizară (nisipul saharian dă o spaimă greu de infrint), clima teribilă, cu oscilații zilnice de aproape 40 de grade Celsius — toate acestea percepute cu un ochi in continuă alarmă, fac din „Vulturi pe arborele de foc" (titlu, la prima vedere, gongoric, pe urmă deplin intemeiat) o carte delectabilă, pe care cititorul n-o poate intimpina decit cu simpatie.

● **VALENTINA DIMA : „IN CAUTAREA PENELOPEI"** (**Editura „Albatros", 1978**). Din specia prozei reporterești, ingenioase, abreviate, sint și „portretele" feminine schitate de Valentina Dima „In căutarea Penelopei". Autoarea n-a intocmit „o carte de pură ficțiune" ci un șir de eboșe contemporane, in felurite tonalități morale, un insectar de prototipuri umane culese din realitate și alese din categoria „biografiilor romanești". Ficțiunea cea mai cutezătoare e depășită nu o dată de astfel de situații curat neverosimile : meritul Valentinei Dima este de a le fi repetat și de a le da infățișare literară. O prelucrare „romanescă" era, de aceea, fără sens : luate izolat, aceste destine și aceste chipuri au intr-insele o trăsătură „artistică". O mireasă de 14 ani care o ia pe drumuri rele, trei absolvente de facultate care nu se prezintă la posturi, tentate de improbabile expediente, o directoare de uzină care nu-și vede capul de treburi și n-are timp să gătească (de altfel nici „nu-i place"), o doctoriță care se stabilește intr-un sat montan și face adevărate minuni sanitare, vreo douăzeci de portrete ale unor fete dintr-un cămin de nefamiliști — acestea sint temele. Spre a servi scopul moral Valentina Dima a pus aci multă franchețe, un procent insemnat de volubilitate reporterícească și, cum zic, o abilitate de „interviewer" vecină cu detectivistica. Valentina Dima adoptă acest gen de schiță „sur le vif", unde pateticul, drama, jubilația și tristețea se amestecă in felurite proporții, introducind cititorul intr-o lume a opțiunii morale care, in perspectiva autoarei, niciodată clătinată, nu poate fi șovăielnică.

Artur Silvestri

Evocare Mihu Dragomir

Tradiționala seară de evocări literare „Rotonda 13" a Muzeului Literaturii Române a omagiat, marți 13 martie, personalitatea lui Mihu Dragomir, in intimpinarea aniversării a 60 de ani de la nașterea poetului. Despre omul și poetul Mihu Dragomir au vorbit Șerban Cioculescu, Nina Cassian, Ion Dodu Bălan, Niculae Stoian, Ion Bănuță, Violeta Zamfirescu, Corneliu Leu, Mihai Negulescu, Dan Deșliu, Gheorghe Achiței, Al. Oprea și Ion Bunea Bunescu. In incheierea „serii" au fost audiate inregistrări cu versuri in lectura lui Mihu Dragomir.

Al. Macedonski

TINEREȚEA CLASICILOR

125 DE ANI DE LA NAȘTERE

Doctrina estetică

Fără nici un dubiu, Macedonski a fost un adevărat șef de școală, un „maitre !". Ideile sale despre poezie sînt formulate răspicat, programatic, autorul a depus în elaborarea lor pasiunea-i caracteristică, un energic talent de polemist, intoleranța convingerilor, fermitate doctrinară. Rolul său în sincronizarea literaturii române cu contextul european dominant, francez indeosebi, este decisiv. **Literatorul** reprezintă, fără îndoială, un stadiu oportun, necesar în orientarea și dezvoltarea mentalității literare de la noi. Mentalitate care a cîștigat, totuși, greu teren, atît din cauza inerției, a reflexelor curente și comune în materie artistică, precum și datorită spiritului rebel, dezavuat atîta vreme, al celui care a scris **Logica poeziei**. Și este semnificativ că Macedonski a fost trecut cu vederea, în ciuda faptului că aportul său în acest domeniu este **fundamental**, comparabil, dacă nu prin volumul paginilor scrise, cu siguranță prin consecințele spirituale, ca al celor mai însemnați critici pe care i-a dat literatura română. Și nu cred că greșim deloc considerînd pe Macedonski cel mai important teoretician provenit din rîndul creatorilor pe care i-a dat literatura noastră, comparabil, pentru noi, în acest sens, cu Baudelaire sau Verlaine. Mai mult, putem susține că ideile despre poezie ale lui Macedonski, evident eliberate de exclusivismul provenind din temperamentul fanatic al autorului lor, devansează cu mult propria-i creație atît în timp cît și în planul general al practicii artistice. Înainte de a reconstitui doctrina artistică (de fapt poetică, căci poezia e preocuparea lui principală), este, firește, necesară o succintă trecere în revistă a etapelor parcurse, făcînd dintru început precizarea că aceste etape sînt contradictorii pînă la incompatibilitate, extrem de greu de conciliat, aproape derutante, ca și personalitatea celui care le-a parcurs. Le vom comenta, succint, fără prejudecăți „pudibonde".

Articolele și studiile literare ale lui Macedonski care ilustrează pozițiile teoretice și convingerile poetului sînt scrise într-un interval de cca 27 de ani, începînd cu conferința intitulată **Mișcarea literară în cei din urmă zece ani** pînă în 1905, cînd în **Liga ortodoxă** apare articolul **Simțurile în poezie**. În **Mișcarea literară**... el laudă „marea mișcare", ilustrată de Eliade Rădulescu (**Literatorul** se considera „continuator al mișcării heliadiste"), Vasile Alecsandri, Bălcescu, Bolintineanu, Bolliac, C.A. Rosetti. În anul 1882, prefațîndu-și volumul de **Poezii** el **slăvea** „poezia socială" în spiritul **Clăcașului** lui Bolliac, susținînd că arta „trebuie să aibă reflexele sale asupra societății și epocii"-: „Sînt frumoase versurile marilor noștri poeți, dar ce misiune îsi îndeplinesc ele și cu ce ne folosim citindu-le ?" Ca poet, el se angajează să urmeze „**școala nenorocirii**" și, ca un Coppee danubian, să împlinească misiunea de a „**innobila simțurile și a biciui viciile**". Surprinzător însă, cam în aceeași vreme, publică în **Literatorul** articolul intitulat **Logica poeziei**, ce n-are nimic cu „poezia socială", conținînd, dimpotrivă, idei estetiste și propagînd raționalismul în poezie.

Premiza inițială este cea a diferenței fundamentale, structurale, dintre poezie și proză prin raportarea la logică : „Logica poeziei este nelogică într-un mod sublim". „Soarele care tace" (Dante) „Je verrais les chemins parfumes" (Racine), „La Craiova pică rouă / dintr-ai nopții ochi cerești / și din ochii omenești" (poezie populară) n-au, firește, o rigoare logică și producînd asemenea numeroase exemple Macedonski nu face decît să repete lucruri știute despre metafora poetică, în același timp confundînd proza cu exprimarea prozaică și, folosind premize false, cade ușor în sofistică : „Logica poeziei este nelogică față de proză și tot ce nu e logic fiind absurd, logica poeziei este prin urmare însuși absurdul". Dar raționamentul continuă, absurdul este asimilat cu Neînțelesul, adică cu Divinitatea, cu care, de altminteri, poezia se și confundă : „Ei bine, acum cînd știm că Divinitatea este Neînțelesul și Neînțelesul este Absurdul, ce alt voiți să fie logica ei (ca poezie, n.n.) decît ceea ce este însăși Divinitatea și Poezia însăși ?", anticipînd, pe latura identității dintre poezie și religie textele abatelui Bremond. Apare acum, pentru întîia oară, în estetica macedonskiană, ideea unei noi identități, aceea a poeziei cu muzica, căci vorbind de armonia ce rezultă din „întocmirea literelor în cuvinte și din ciocnirea acelor litere și cuvinte între ele", el conchide că „scara alfabetică este o adevărată scară muzicală și arta versurilor nu este nici mai mult nici mai puțin decît arta muzicii", ceea ce amintește, desigur, prioritatea verlaiană a muzicii și reprezintă o reacție simultană cu cea a lui Rene Ghil din **Traite du verbe** (apărut în 1886, în volum, dar ideile începuseră să circule mai-nainte în presa literară franceză). Din acest stadiu, capital, al lui Macedonski reținem, cu deosebire, convingerea poetului, exprimată cu fermitatea-i proprie, că nu se poate concepe o mare poezie fără stăpînirea deplină a limbii, a valențelor cuvintelor și imaginilor, a sonorității lor, destidînd improvizația și amatorismul, pătrunse atît de ușor pe acest teritoriu atît de tolerant. De altminteri, consemnăm numai că în 1880, poetul publicase un tratat de **Arta versurilor**, de o remarcabilă competență de specialist, ca și înaintasul său, Eliade Rădulescu. Articolul **Poezia viitorului** (**Literatorul**, 1872) reprezintă, față de **Logica poeziei**, un pas înainte în aceeași direcție simbolistă, în varianta zisă instrumentalistă. Se fac observații, nu lipsite de interes, privitoare la disponibilitățile sunetelor închise (i, u, ă) sau ale celor grave (a, o) menite, primele, să exprime note „triste și întunecate", cele de-al doilea note „sonore" sau „solemne". „Poezia viitorului, încheie categoric poetul, nu va fi decît muzică și imaginație, eludînd prin urmare, sensul, mesajul. Cugetarea este inadecvată specificului comunicării poetice, stabilind o deosebire esențială între poet și cugetător, oprind pe poet a cugeta și dîndu-i numai dreptul de a simți : „A cugeta nu este a fi poet. A fi poet este a simți". Iar reprezentarea acestei simțiri se face printr-un mod de exprimare special — acela „al imaginei, al culorii și al armoniei". În **Despre poezie**, și mai ales în **Simțurile în poezie** (1905) el reduce sensibilitatea poetică la capacitatea simțurilor, definind poezia ca o „senzațiune directă" și delimitînd între om și poet : „Cuget — sînt om, simt — sînt poet". În această fază a gîndirii sale, el teoretizează aristocratizarea poeziei pe care, în formele ei noi, o consideră inaccesibilă vulgului : „Poezia — spune el — nu este dăruită decît excepțiunilor". Simțurile omului din popor sînt „grosolane", incapabile de a percepe „nuanțele", iar în artă, decide autorul, „minoritățile au dreptate".

Lăsînd însă la o parte asemenea aserțiuni abuzive pornite adesea dintr-un spirit de răzvrătire față de mentalitatea închistată, nereceptivă, avînd prin urmare un sens polemic programatic, se cuvine să-i recunoaștem celui care a scris **Logica poeziei**, **Poezia viitorului** sau **Despre frumos** meritul esențial de a fi incitat conștiința contemporanilor, de a le fi provocat reflexele, de a le fi deschis orizonturi și alternative noi care, filtrate de dogmatismul teoretic și de violența temperamentală, au fecundat enorm poezia noastră modernă. Nu e întîmplător că marii poeți ai veacului nostru, între care Arghezi și Bacovia au descins în literatură prin impulsuri macedonskiene. Pledoaria lui Macedonski pentru specificul comunicării poetice, ideea, atît de importantă, că poezia nu este proză rimată și nici narațiune în versuri (idee emisă deja de Titu Maiorescu cu consecințele benefice cunoscute dar uitate mereu de generațiile ce se succed și de aici necesitatea permanentă a reactualizării ei) concordanța, corespondența dintre diversele arte în primul rînd dintre poezie, muzică și pictură, mergîndu-se pînă la sinteza baudelairiană, însăși ideea că poezia nu este un lucru simplu, care poate fi înțeles și învățat „după ureche", ci că presupune, din partea poetului, un nivel ridicat de profesionalizare iar din partea cititorului multă pacienței și o sensibilitate specială, care se formează prin lecturi repetate, iată numai cîteva dintre profiturile teoretice ale doctrinei poetice macedonskiene care a avut, pentru poezia românească modernă, aceleași consecințe revoluționare ca și doctrina maioresciană pentru poezia clasică. Fără nici o exagerare.

Pompiliu Marcea

Nivelele stilistice ale poeziei

În Istoria literaturii române moderne, Vladimir Streinu remarca în capitolul dedicat lui Alexandru Macedonski faptul că poezia sa întinsă pe arii temative vaste, frecventînd experiențe și modalități poetice diverse (romantism, parnasianism, instrumentalism, simbolism), nu are o viziune organică proprie, un nucleu semnificativ ordonator, ea constituindu-se în „grupe stilistice". Într-adevăr, spirit proteic în descendență heliadescă, coborînd ficțiunea în existență și trăind himera cu intensitatea realului, condus de impulsuri și reacții imediate, a fost și în poezie un insurgent, raportîndu-se polemic la un limbaj consacrat, cel eminescian și străbătînd, din dorința de distanțare și singularizare, o întreagă gamă de forme lirice, fără a se cantona în vreuna, nici măcar în cele teoretizate (instrumentalismul). Este cauza pentru care, în ultimă instanță, nu a creat el însuși un limbaj propriu, unitar, modelator. Nu întîmplător, în conștiința criticii există sintagma „spirit macedonskian", aplicată unor poeți contemporani și nu „limbaj macedonskian", așa cum, de exemplu, se vorbește de cel eminescian, arghezian, barbian etc.

Deci relieful liricii sale impune o lectură diferențiată, în funcție de grupele tematico-stilistice existente, și între care se manifestă sensibile decalaje valorice, așa cum o sugera și Vladimir Streinu.

Un prim cimp semantico-stilistic îl formează lirica socială care, deși masivă cantitativ, este notabilă doar în intenție. Critica societății contemporane, atitudinea antimonarhică și antiburgheză sînt afirmate violent, cu accente pătimașe dar într-o expresie cel mai adesea precară. Și cum notele de critică socială sînt mai totdeauna condiționate de nemulțumire și vindicte personale, ne putem da lesne seama de cauza limbajului mult prea direct, neelaborat și nemediat de conștiința artistică : „Cît am trudit, cît am muncit, / Și cum nimic n-am folosit, / În lume nu este răsplată... / Dreptatea este blestemată / Și omul bun nesocotit" etc. Distanța față de pamfletul eminescian din Epigonii sau Scrisoarea III-a este zdrobitoare. În satiră, paradoxal, Macedonski este interesant doar atunci cînd devine „eminescian" ca în Noapte de ianuarie : „mizerabili ca la cîrmă / Faceți salturi de paiațe pe frînghie sau pe sîrmă / N-am cu voi nici un amestec, căci în lume de-ați trăit / Este o satiră-ntreagă faptul că v-ați zămislit".

O altă zonă asupra căreia nu voi insista avînd doar importanță cronologică este aceea a experimentelor muzicale de tip simbolist : „Ploua, plouă, —/ Plouă cît poate să plouă, / Cu ploaia ce cade, m-apasă / Durerea cea veche — cea nouă / Afară e trist ca și-n casă / Plouă, plouă". Oricine poate vedea aici o anticipație bacoviană dar nimic mai mult. Totuși, experiențele formale nu trebuiesc neglijate pentru că ele își vor găsi deplina articulare și funcționalitate în cadrul altor structuri lirice total opuse cum sînt cele din „grupa parnasiană". Într-adevăr, cu greu ne-am putea închipui un salt mai neașteptat dacă nu am ține seama tocmai de proteismul spiritului macedonskian, la-sceput amintit, de la încrîncenarea și crispareа poeziei intime sau sociale la aulica detașare și contemplare din Ospățul lui Pentaur. Și, în același timp, o excepțională mutație estetică. Poemul are, aș spune, o valoare heraldică și nu numai pentru Macedonski. El consacră definitiv o figură a liricii noastre, blazonul poetului-împărat, poetului-rege, poetului-fastuos care celebrează existența și care stăpînește prin arta sa ca un mag forțele lumii, figură pe care o vom întîlni de la Al. Philippide și Ion Vinea pînă la Gheorghe Tomozei : „Dar în sala hipostilă, împrejurul unei mese, / Pentaur, poet și preot, stă cu oaspeți numeroși / Cupe de-onix se ridică, daruri scumpe, lui trimese / De Ramses și de curtenii cei avuți și generoși / / (...) Și cum robii vin să cînte din cimbal și din chitară, / Pentaur ridică vocea, și pe harpa lui de hard / Epopeea strălucită curge falnică și clară, / Întrecîndu-se-n căldură cu privirile ce-i ard". Nu poetul demiurg romantic, dorind să creeze din nou universul, nu poetul orfic eminescian la al cărui cuvînt se mișcă munții și marea („Vrei să dau glas acelei guri, / Ca dup-a ei cîntare / Să se ia munții cu păduri / Și insulele-n mare ?") ci poetul „decadent", de un rafinament alexandrin care supune și vrăjește simțurile și imaginația. Iată același topos în „versiunea" lui Al. Philippide : „Ausoniu poet cu dulce nume / Pe cînd erai magistru-n Burdigala / Soarele Romei asfințea în lume, / Și barbarii își începeau năvala / Dar tu, cu strălucire slujind Efemeridei / Vorbeai în hexametri de vinuri și de strădii".

Restringînd planul, imaginea poetului adulat este pentru Macedonski o revanșă în perimetrul imaginarului, față de vexațiunile și umilințele realului. La fel, refugiul în evocarea cu nedisimulată voluptate a spațiilor exotice (Acșam, Dovalar, Niponul) sau „avatarul" într-o Roma imperială, somptuoasă, slăvindu-i gloria și bogația : „Domnea în Roma August, era sub cer de mai, / Îmi cîntă-n suflet anul, zvoniseră dezastre, / Dar Tibrul printre dealuri curgea ca printr-un rai, / Și vii, în ochii sclavei, zării cicori albastre". Aceeași terapeutică a fanteziei îi revine și poeziei văzuta în Noapte de mai ca un spațiu catartic, un empireu condus de legile divine ale armoniei cosmice. Și astfel am făcut legătura cu un alt corpus de poeme dominate de sentimentul imnic al existenței și starea de extaz în fața idolului frumuseții. Noapte de mai este expresia oratorică a magiei ritmurilor cosmice nupțiale, a celebrării misterului germinației naturii dar și al creației artistice. Noapte de decembrie este, pînă la un punct, o formă a extazului, dar de natură pur estetică. Bagdadul emirului este un imens palat grădină, amețit de parfume, culori și lumină. Imaginația poetului este de-a dreptul luxuriantă răsfățîndu-se în strălucirile pietrelor prețioase sau în focul stins al aurului. „Bagdadul ! cer galben și roz ce palpită, / Rai de-aripi de vise, și rai de grădini, / Argint de izvoare, și zare-aurită / Bagdadul, poiana de roze și crini / Djamii-minarete și cer ce palpită". Plecarea emirului este echivalentă tocmai cu încercarea de depășire a cercului magic și de implicare în alte zone ale existenței. Dar Noapte de decembrie este un poem-simbol, un poem sinteză, sudînd într-o expresie unică, desăvîrșită, rădăcinile tematice și obsesiile întregii creații macedonskiene : destinul nefericit al poetului, meditația asupra poeziei, spațiul exotic, atitudinea estetică și starea de extaz, drumul și nostalgia plecării etc. Și totuși, după o astfel de creație lirică aspirînd spre totalitate, Macedonski a găsit resurse interioare pentru a se reinnoi încă o dată prin ciclul distinct al Rondelurilor. Mai bine zis, prin ciclurile, pentru că, deși asemănătoare formal, semantic pot fi grupate în funcție de un motiv sau altul Rondelurile Senei tratează în forme concentrate, superioare artistic, vechile poezii civice și sociale, cîteva din obsesiile sale morale și sociale.

Rondelurile pribege și Rondelurile celor patru vînturi marchează o evidentă îndepărtare de real, sau, în alți termeni, de referenți instaurînd un spațiu al obiectelor estetice și al percepțiilor senzual poetice : „Nu e de aur ; e de raze / O-ntind grifonii ce-o susțin / E dătătoare de extaze, / Cu ea-n onoarea ta închin" (Rondelul cupei de Murano). Procesul de derealizare și conturarea unui „paradis artificial" este accentuat în Rondelurile rozelor, unde ipostazele florale constituie un univers fantastic, paralel celui real. Dar autonomia spațiului imaginar este desăvîrșită în Rondelurile de portelan care se confundă cu însăși funcția semnului poetic, o semnificație ce se răsfrînge asupra ei înseși. Pentru a ne exprima în termeni semiologici, poetul a intuit perfect caracterul de semn al culturii asiatice, în care poziția, gestul, ritualul dețin rolul major. „Medaliioanele" sale chinezești sau nipone fixează în imagini astfel de gesturi, atitudini și situații aducînd în prim plan semnificantul și nu semnificatul, forma și nu conținutul. „În jiurikișă ușurică / Muzmeia mică e purtată / Frumoasă ca o păpușică, / În Kimono e îmbrăcată / / Pe cînd zăduful de-aur pică / Spre ceainăria depărtată, / În jiurikișă ușurică / Muzmeia mică e purtată".

Sub acest aspect poezia lui Macedonski este surprinzător de modernă iar ca judecată de ansamblu, un mare poet antologabil.

Paul Dugneanu

PROFIL

Imaginar și realitate

Cînd Eugen Uricaru debuta, în 1974, cu volumul de povestiri fantastice **Despre purpură**, structurile imaginarului îi atrăgeau puțin (dacă nu deloc !) pe prozatorii tineri români. Speranțele „grupului oniric", după un debut furtunos și promițător fie că dăduseră apoi cărți care nu mai justificau „firma", fie că „tăceau" de prea mult timp, punînd astfel la grea încercare răbdarea criticilor fideli și memoria cititorilor. Mai mult chiar, în plan general, Prozatorul Tînăr, cel chemat să îndreptățească exclamația satisfăcută „Ecce homo!" se lăsa încă așteptat, răpind criticului orgoliile firești (adică omenești) de descoperitor și susținător. Acest context, abia schițat aici, poate explica, în parte succesul de care s-a bucurat debutul lui Eugen Uricaru. Să nu dăm, însă, conjuncturii decît ce este al conjuncturii ! Căci scriitorul de la Cluj se impunea chiar din „plecare" ca stilist de forță, calofil și livresc, exersînd cu virtuozitate pe partitura prozei fantastice. Dar piesele din **Despre purpură**, ca și cele de mai tîrziu din **Antonia. O poveste de dragoste** (1978) nu reprezintă doar simple exerciții stilistice. Remarcabilă aici este tentativa reușită de a trasa liniile de forță ale unui univers propriu, spațiu imaginar misterios, invitînd la reverie dar provocînd și spaima, populat de personaje cu existență ciudată, guvernată de o plasă de convenții greu descifrabilă pentru un intrus. Teritoriul este Vladia „această lume care nu există, dar care poate fi inventată" iar intrusul — personajul Vicol Antim, profesorul de istorie înarmat cu argumentele rațiunii pentru a înțelege istoriile secrete ale așezării. Lui Vicol Antim i se oferă însă doar aparențe, versiuni contradictorii, povestiri cu finalul suspendat, parabole obscure, avertismente sibilinice. Vladia și oamenii ei își apără misterul. Este vorba, desigur, în planul compoziției și de respectarea unuia dintre preceptele povestirii fantastice, care cere ca finalul să nu elucideze ci doar să ofere alternative ; iar Eugen Uricaru cunoaște bine „lecția" ! Un sens mai general se lasă totuși descifrat în această lume care refuză parcă intervenția rațiunii. Vladia este spațiul închis în care personajele au epuizat toate tipurile de relații înainte de venirea lui Vicol Antim. Parabola unei lumi agonice, cu false iluzii și conflicte, mimînd existența și trăind astfel la adăpostul convențiilor. Vicol Antim, neasimilat încă, păstrînd legături cu lumea din afara Vladei este un intrus periculos care poate distruge acest „echilibru" al resemnării. Ideea apare cu claritate în povestirea **Vanessa Ligata**.

„Imaginile" din Vladia cuprinse în cele două volume amintite sînt o excelentă demonstrație a talentului autorului în direcția prozei de atmosferă și sugestie, cu intenții parabolice. Deși nesituate pe teritoriul Vladei, celelalte povestiri, dintre care se cuvin subliniate **Antonia** și **Tîrziul octombrie**, sînt scrise în același registru stilistic.

Din universul imaginar, instituit de proza sa scurtă, Eugen Uricaru va păstra în romane cîteva tipuri de personaje și situații. Astfel, enigmatica Antuza este modelul signorinei Fabia din **Rug și flacără**, dickensiana domnișoară K. F., izolată în vila Katerina cu amintirea unei povești de dragoste din tinerețe, pe care o opune timpului, este prototipul Friedei din **Mierea**; Tavi Jurh din același roman, își are un antecesor în profesorul Croicu, aceeași K. F. află ultima dintre locuitorii Vladiei de boala îngrozitoare a logodnicului ei, prințul aviator Serban Pangratty, așa cum Alexandru Bota, eroul din **Rug și flacără** va înțelege ultimul că toți cei interesați cunosc de la început totul despre misiunea pe care el o considera secretă etc. Dincolo de aceste corespondențe, desigur, nu întîmplătoare, care spun și ele ceva despre forța de iradiație a unui univers prozastic deja constituit, cu cele două romane asistăm la o evidentă orientare către realitate, abordată în aspectele ei social-politice și, în paralel, la părăsirea progresivă a spațiilor imaginarului. Din acest nunct de vedere, romanul **Rug și flacără** (1977) reprezintă prima ieșire din Vladia" a prozatorului. Ieșire (și nu abandon, pentru că cel puțin capitolul **Fabia** amintește pregnant compozițiile mai vechi) benefică dealtfel. Eugen Uricaru dovedindu-se încă o dată un rafinat creator de atmosferă. Romanul cuprinde două secvențe excepționale : episodul **San Giorgio**, cu exacta gradare a momentelor de panică și de calm, la care se adaugă sugestia subtilă a importanței covîrșitoare a arbitrarului pentru existența celor cinci luptători apoi, prima parte a șederii lui Alexandru Bota în orașul de la gurile Dunării (capitolul **Galați**), cuprinzînd evocarea unei societăți cu aparențe amorfe dar care, în fapt, împărțită în grupuri de interese, acționează subteran cu deosebită vigoare pentru

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

MARA NICOARĂ: „Scriu, scriu în fiecare zi pentru că mi-e teamă să nu îmbătrînesc și să nu-mi dispară entuziasmul"

— Te-aș întreba, direct, așa cum singură chiar te întrebi într-un poem — „Cine este poeta Mara Nicoară ?".

— Răspunsul meu rămîne același ca atunci : „eu sînt doar un om / care rîde, / plînge, / se ceartă dimineața / la cozi la piață. / Aștept primăvara să vină aceleași păsări / galbene în nuci...".

— Ultimul tău volum de versuri — „Mai mult pasăre decît înger" — se deschide cu poemul „Transilvania". Într-o poezie de data mai recentă scrii : „Mă reîntorc cu sufletul / la dulcea lumină din Transilvania"...

— Transilvania înseamnă pentru mine **acasă**. De cîte ori sînt obosită, fac o călătorie într-un sat din Transilvania, satul unde locuiește bunica mea, care are 90 de ani. Dar ceea ce m-a emoționat a fost vestea primită de tatăl meu de la oamenii dintr-un sat, Ocnița, cum că preotul ar fi citit în biserică poezii de-ale mele — poeziile despre Transilvania.

— Cum ai debutat ?

— În ianuarie 1971, mi-am făcut curaj și am luat trenul de la Tîrgu-Mureș la Cluj. M-am dus la revista „Tribuna" cu un plic cu poezii. D.R. Popescu și Victor Felea mi-au primit poeziile și mi-au spus să mă întorc peste o oră, ca să aibă timp să le citească. Îmi voi aminti totdeauna de acea oră de emoții, cînd mă plimbam pe străzile Clujului, ninse, așteptînd un „da" sau un „nu" la întrebarea „dacă am talent". D.R. Popescu a zis „da" și peste o săptămînă am avut o pagină cu poezii în „Tribuna", însoțite de o frumoasă prezentare a lui Victor Felea. Tot în acel timp, i-am dat un plic voluminos cu poezii criticului Alexandru Piru care cu o rară generozitate, fără ca măcar să știu, a dat aceste poezii editurii „Cartea Românească", și a-tîrziat am debutat, în 1972, cu volumul „Cuvintele, frumoase flori".

— Bine primit ?

— Prima cronică a fost cea a lui Eugen Barbu, în „Magazinul", unde avea rubrica „Spirale" — o cronică elogioasă, încurajatoare. Am acum patru cărți apărute, dintre care trei la „Cartea Românească", director fiind strălucitul scriitor Marin Preda. Vreau, de fapt, să spun, că drumul meu poetic a fost încurajat de mari nume ale literaturii noastre, semn că adevărații scriitori sînt și oameni nobili, generoși.

— Ce gînduri nutrești, acum, despre celelalte cărți ale tale ?

— Prima carte n-o mai iubesc. Din „Biciul albastru" și „Inorogul alb" aș reține numai o parte din poezii. Consider că saltul calitativ s-a produs cu volumul „Mai mult pasăre decît înger" — scris în zile de mare tulburare sufletească.

— Unul dintre poemele cărții e chiar datat — 4 martie...

— Sînt, am simțit asta, momente în viață cînd începi să te temi de moarte. Ajungi într-un punct și te întrebi : de ce trăiești ? de ce trebuie să mori ?, de ce să moară floarea de păpădie sau păsările nenăscute ? Scriitorul trebuie să aibă acest fior în fața existenței și a morții. O carte nu poate fi tulburătoare dacă nu este tragică. Tîn la ultimul meu volum de versuri pentru că el arată că sînt un om.

— Poemul amintit se sfîrșește cu o întrebare : „Cum trebuie să trăiești cînd moartea poate veni oricînd ?". I-ai aflat un răspuns ?

— Răspunsul l-au găsit și alții : să trăiești cu intensitate orice secundă, orice zi, să trăiești totul atît de frumos, de deplin și de cinstit încît să fii compensat de eternitatea care te așteaptă.

— Eternitate sau uitare... Asta se decide în timp de cei care te citesc. Te gîndești, atunci cînd scrii, la ei ?

— Cînd scriu, nu mă gîndesc la cititor. Mă gîndesc la el cînd îmi apar cărțile, și tirajele lor, mult prea mici, se epuizează din librării în cîteva ore.

— Ar putea fi acuzat de întîrziere acest gînd, ce împiedică o continuă comunicare cu cel căruia, de fapt, îi te adresezi în fiece moment — cititorul.

— Nu cred că-i așa. Ca dovadă, am fost, cu cenaclul revistei „Luceafărul" la multe întîlniri cu cititorii. Oamenii din sală m-au ascultat într-o mare liniște, fie că erau țărani sau intelectuali, pentru că rosteam lucruri adevărate, care îi frămîntau și pe ei.

— Într-un articol publicat anul trecut cereai din partea criticilor răspunsul la o seamă de întrebări cu privire la rostul și valoarea poeziei tinere. Ce-ar fi să încerci ca, în cazul tău, să-ți dai singură aceste răspunsuri. Deci, de unde te tragi, spiritual ?

— Îmi văd descendența spirituală de la Eminescu, Bacovia și Blaga la Ursachi, Genaru și P. Stoica. Din literatura universală, am un adevărat cult pentru Erich Maria Remarque.

— Ce ai adus nou în poezia vremii ?

— Cred că am realizat cîteva lucruri : într-un moment cînd se cultiva poezia grațioasă și plină de volute, eu am scris poezii viguroase și sincere, de o sinceritate care a șocat pe unii. Am introdus în tematica poeziei mele universul familial, viața cotidiană a unei femei și iată, acum poetesele nu se mai jenează să spele cămăși, să cumpere pîine etc...

— Ce crezi despre generațiile literare ?

— Nu cred în generațiile constituite după anii de naștere. Mă consider dintr-o generație spirituală cu Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe.

— Sînt convins că o făceau și pînă acum, fără a simți în asta poezia, cîtă poate exista în acest univers strîmt. Ai avut vreodată, scriind despre asemenea lucruri, sentimentul că bați la poarta capodoperei ?

— Da, în cazul cîtorva poezii. Pe celelalte le-am scris pentru că nu pot să nu scriu.

— Te simți creatoare a unei opere reprezentative ?

— Nu încă. Am reușit doar să dovedesc că exist.

— Înțeleg, deci, că experiența de viață, fie ea cît de mărunță, are un rol important în scrierea poeziei.

— Desigur. Eu scriu doar ceea ce trăiesc. Sînt alta cu fiecare zi, cu fiecare secundă, deci scriu mereu altceva.

— Ce perioadă de viață îți pare cea mai fertilă creației poetice ?

— Din observațiile mele, poeții au o perioadă destul de scurtă de intensă creație. Scriu frumos și cu nebunie cît sînt tineri. După aceea se întîmplă ceva : le dispare entuziasmul liric. De aceea mă grăbesc să scriu, scriu în fiecare zi, pentru că mi-e teamă să nu îmbătrînesc și să nu-mi dispară entuziasmul. Asta înseamnă, în fond, să fii scriitor tînar : să ai entuziasm, să poți clădi un munte de poezie într-o singură zi, să-ți trăiești viața poetic !

— La ce scrii acum ?

— Am predat editurii „Eminescu" o carte de poezii — „Boala crinilor", boala de care sufăr — născută din sentimentul tragic al trecerii timpului. E scrisă în aceeași manieră cu „Mai mult pasăre...", adică este de-o mare simplitate a expresiei. Cînd vorbești de la suflet la suflet, zorzoanele nu-și au rostul. Voi preda și editurii „Junimea" un volum de versuri iar editurii „Albatros" unul de proze poetice.

— Cărei necesități suplimentare de comunicare îi corespunde această trecere de la poezie la proză, cu atît mai mult cu cît rîndurile, citite de curînd, ale unei proze — crez de viață și crez artistic : „Să ard total cu fiecare zi și noapte cît mi-e dat să trăiesc pe lumea asta, pentru că numai așa merită să trăiești, în flăcări" — nu par a se diferenția decît prin așezarea rîndurilor de ceea ce scriai în versuri ? Ce nouă experiență dorești, deci, să propui cu acest nou volum ?

— În el nu vor fi cuprinse nici eseuri, nici poezii, dar nici simple capricii. I. Ziedonis spune despre acest gen „Epifaniile sînt mici impulsuri, mici străfulgerări, în lumina cărora multe dintre clipele existenței se detașează cu o cruzime aparte". În secolul al X-lea, în Japonia, Sei Sonagon scrie și ea epifanii, realizînd o proză de mare strălucire și prețiozitate înfățișînd o civilizație rafinată. Prozele din volumul meu îmi dau posibilitatea să înfățișez viața din jur, lumea așa cum m-a trăit și am trăit-o în ultima vreme.

— Această libertate ți-o poate oferi și poezia. Dar, firește, opțiunea pentru un gen literar sau altul este o problemă care interesează numai pe creator. După acest volum de „epifanii", va urma reîntoarcerea la poezie ?

— Va urma o... pauză de cîteva luni și, apoi, sper să scriu altfel, cu alte imagini și cuvinte, pentru că un poet care nu „renaște" din cînd în cînd devine plicticos.

— În legătură cu menirea poetului, poemul „Oamenii" începe cu versul „Prin noi patria gîndește" iar într-un alt poem scrii : „noi sîntem niște luptători eterni / Pentru binele patriei". Scrii multă poezie patriotică. Ce crezi despre ea ?

— Eu îmi iubesc patria, poporul, partidul. **Și scriu acest lucru.** Cred că țara mea este cea mai frumoasă, cred că oamenii patriei mele sînt minunați, cred că partidul nostru este cel mai bun. Tatăl meu ține acasă, pe perete, fotografia tovarășului Ceaușescu, și nu-l obligă nimeni să facă acest lucru. Fără Partidul Comunist, încă, tatăl meu era azi un țăran sărac și eu, probabil, la fel. Iată de ce scriu poezie patriotică : pentru că în patria noastră fiecare om se poate realiza.

Dan Mucenic

ion crînguleanu

Muncile de primăvară

Strigătul seminţei, mai înalt
Decît muntele şi frigul
Se aude-n toate, —
Numai timpul mai răcneşte-aşa,
Cînd în părul lunii
Scurgerea şi-o bate.

Strigătul seminţei pare un decret
Culminînd puterile, lumină poruncind ;
S-au stîrnit şi ploile şi tuna, —
Vulturii n-au somn şi-n nouri se aprind.

Seva bate pulsuri în auz şi-n somn,
Şi-i un lung taifun la nord, iar dinspre sud
Mugetul materiei stîrnit în animale
E cu mult mai tînăr decît floarea şi mai crud.

N-are nimeni milă de tăcere,
Însuşi firul griului se-aude-n adîncimi,
Niciodată-n lume nu vor fi pe-afară
Mai nenumărate, harnice mulţimi.

Iată şi pămîntu-şi cere partea lui :
Fiecare am şi ram, unealta şi nisipul
Trebuie, fără să aibă grija timpului
Să-i ridice-n vrednicire aspră chipul.

* * *

Aici, pîinea nu-i o veste şi nu-i
Apăsare sau teamă ;
Pămîntul o duce pe umerii lui,
Bărbat cu întemeierea de-a seamă.

Pietre şi trupuri orînduite în muncă
Trăiesc în starea înţeleaptă a devenirii,
Peştele ca un astru în Fluviu se-aruncă.
Divizii de foc ne sînt trandafirii.

Un hohot aproape absurd, răguşit
Ni-l viscoleşte goana de-a intra iarăşi
Nu în lamento de frig şi tăcere
Ci în patima lucrurilor de primăvară.

Vitală şi surprinsă într-un joc ideal
Ni-i înţelepciunea strămoşească a pîinii,
Munca nu poate fi pălmuită, cum
Nu poţi lega primăvara în funii.

* * *

Bărbatul urmat de femeia şi copiii lui
Cînd iese în cîmp, îşi imaginează ţara
Ca pe-o mulţime a gîndului
Şi-o pasăre cerească, izvorînd primăvara.

Toţi sîntem de-o fiinţă cu verbul pîinii —
Mai mare destin cum să ne-ntîmpine !
O pîine liberă într-o mînă liberă
Poate fi lumină şi peste cumpene.

O mînă cînd are în ea firul pîinii
E mai liberă şi decît libertatea ;
Privighetoarea cîntă în umărul lunii —
Semn c-a ieşit la însămînţări Cetatea !...

* * *

Graiul tarinei trecut prin sămînţă
E cel întreg, deşi prin nouri
Unele păsări sau părţi de cer se ameninţă,
Iar podurile înflorite par continente cu bouri.

Uneltele dau muguri, cîte o mînă
Se şterge de sudoare pe obrazul lunii,
Pînă şi-n lacrima de rouă tună
Chiar dacă la intrare copleşesc lăstunii.

Vin oamenii de la arat, vin de la munci
Ca nişte ambasadori ai viitorului —
Dacă nu ţi-a înflorit umărul atunci
S-ar putea să pierzi şansa zborului.

Legea acestui prezent e-o prevestire de zbor
În înserare şi-n dimineaţă —
Am învăţat că rănile însămînţărilor dor,
Dar oamenii sînt mai desiguri la faţă.

Trece ţara prin sîngele lor spre rodire,
Nici unul din ei nu va striga acest adevăr ;
Numai că taurii abia se opresc să respire
Copilăria griului care se-nalţă sub măr.

* * *

Se-aude Patria inaugurînd livezi
Iar griul cîntă noaptea pe sub stele,
De-i cerbi se duc în rouă să se spele.
Şi-i bucurie înflorită tot ce simţi şi vezi.

Un stol de rîndunele s-a oprit la noi ;
Sînt meşterii mari de cuiburi în lumină,
Privighetoarea cîntă prin grădină,
Iar norii din depărtare se gătesc de ploi.

Se-aud pe drumuri caii galopînd,
Izvoru-i cît un cîntec seara prin păduri,
Fîntînile pe deal au înflorit la guri
Şi rodnicia strigă imnuri din pămînt.

E-atîta hărnicie şi putere-n primăvară
Încît şi greierii s-au dus în cîmp şi ară...

cristinel pricop

Fapte bune

azi am făcut numai fapte bune
am alungat o tristeţe
am convins o ploaie că este frumoasă
am strîns cele zece lacrimi ale fratelui
am scos îngerul din creierul iubitei
am dat mîna cu un cireş
am obligat un fluture să-mi ceară iertare
am făcut iarba fericită
dar de iubirea mea s-a ales praful (şi nu de aur)
sîngele meu nu mai ştie gustul tandreţii
sufletul meu a uitat bunătatea
mîinile mele rătăcesc prin case
străine.

Niciodată

Primăvara a risipit în văzduh multe [illegible]
din arbori coboară femei cu [illegible] blîndeţi
spun
niciodată n-am fost fericit ca un
patinator
niciodată n-am făcut din iubire
o afacere rentabilă
azi am fost singur
am văzut marea
am căutat prietenii uitaţi
am mers pe o stradă cu biserici [illegible]
şi copii
azi am fost trist ca o cameră de hotel
dacă e-adevărat că [illegible] are
o soră la oraş
tu eşti aceea
cuvintele le-am dat copiilor să le
vîndă.

Peisaj lîngă mare

Aici este marea. Valuri înăspeite mă spală
de mînie şi spaimă. Lîngă mine vrăbiile
topite pe marginea unei zăpezi galbene.
Trec norii ca amintirea unei partide de
odinioară.
Printre flori-manechine ţepene [illegible]
de fluturi
Eu rămîn. Deşi iubita m-a expediat în termeni
civilizaţi
Aici este marea. Valuri tandre [illegible] de
[illegible]
Eu rămîn lîngă [illegible]
Şi spun : tot ce mă [illegible] acum mă şi
doare.

Fluture orb

Cînd ajungi în starea lucrurilor dar mai ales
în a oamenilor
cînd spaţiul de beton te umileşte cu o mie
de ţigări
cu aciui graşi şi lenei
cînd iubita împachetează în sentimentele tale
rujul, pudriera, parfumul (adică acel mic
infern
al frumuseţii)
cînd în sufletul tău e frig ca într-o popicărie
mecanică
cînd rudele te privesc ca pe un gîndac
de bucătărie
cuvintele ca nişte lentile măresc tristeţea
nimeni nu te confundă cu omul de zăpadă
dar toţi se întreabă : ce caută oare un fluture
în gîtlejul acestui neghiob !

primele

mircea horia simionescu

Conflictul cu Macedoneanu mocnea, se pregătea, abia începea. Jardiniera lucrată de mine, livrată la timpul potrivit direct beneficiarului, a fost refuzată de şeful lui Cofetaru şi însoţită de cîteva rînduri scandaloase. Individul o considera afront, nu jardinieră, oh, cît de mult dorise el ceva fin şi lăcuit, accepta desigur şi lemn ars, dar să fie mobilă şi nu castel de cărţi de joc, porcărie, altădată nu te mai servesc, Cofetare, o palmă grea mi-ai întins pe obrazul acesta bine bărbierit, care nu are de ce să se ruşineze etc. Piesa era sub orice critică, pretindea.

Macedoneanu nu văzuse lucrarea. După noaptea de pomină, Galina făcuse, într-adevăr, febră şi pleurezie, şi noi care nu ne încredem în avîntul femeilor ! Patruzeci de grade şi ceva, prişniţe, aspirină, ampicilină, radiografii, consult la căpătîiul muribundei. Gri era disperat, eu tot gîndeam cum să-mi iau zilele, plîngeam continuu amîndoi, dar jardiniera trebuia finisată. Am cerut lampa cu benzină, am finisat eu, singur, am livrat la timp, cum am mai relatat. Mobilier ultra, ca la Pipera, ba şi mai şi ! mi-am zis, ignorînd total cum are să se spargă buba.

Acum, cînd Galina se vindecase şi se refăcuse, aşteptînd numai programarea ei la cenaclu, etajera noastră se afla refuzată la Macedoneanu în salon, însoţită de aura cuvintelor de ocară ale beneficiarului. Urma judecata, scandalul. Zi istorică în raporturile noastre mereu contradictorii.

Scandalul a izbucnit în prima zi a lui august, la zece precis şi treizeci. A fost, Delfine, un adevărat măcel teoretic şi de laborator. Macedoneanu s-a dovedit de un cinism fără limite, dur şi distrugător, nici urmă de pedagogia lui devenită tradiţie, îngrozitor îngrozitor ! Parte din răutate se putea explica prin faptul că maşina îi întîrzia de cîteva săptămîni la Ciclop, fără remediu deocamdată, dar principala venea de la chestia cu jardiniera şi ruşinea pe care i-o produsesem bunului, minunatului său frate, marele Marin Cofetaru. Iată cum s-au petrecut lucrurile :

De cum am intrat pe uşă, Macedoneanu m-a luat în şuturi că îmi pierd vremea cu nimicurile şi cartea lui întîrzie să se elaboreze, să se constituie. Chestiunea nu e o joacă, e poate cea mai importantă treabă pe care a avut-o pe eşichierul vieţii, este vorba despre nemurirea vieţii şi a faptelor lui, cartea — i-a promis Predoiu — va fi tipărită la „Litera", iar paralel, pentru asigurare, o copie în spaniolă şi franceză va lua drumul marilor edituri occidentale. Are o mulţime de canale şi posibilităţi : îl serveşte ori fiul colonelului Andone, cu care Cofetaru lucrase în timpul războiului, deja cetăţean american, călătorind adesea la Bucureşti, ori o mare actriţă de cinema de la studioul Bucureşti, ori, în sfîrşit, un cofetar de la laboratorul de cofeturi Bucureşti. Pînă în şase sau opt luni cartea trebuie să vadă lumina tiparului, aici şi aiurea, făcîndu-ne oameni, deschizîndu-ne cele mai largi perspective. Pentru că habar n-am ce [illegible] deschide o carte ! Pentru conducerea la ţel a acestui ambiţios, academic proiect trebuie însă să-mi bag minţile în cap, să las hoinăreala, să-mi îmbunătăţesc stilul şi metodele de lucru.

Intimidat, şi pentru că întotdeauna merg înarmat, am scos din servietă fişele zilnice ale activităţii mele, în care ţin evidenţa, pe ore şi ponderea lucrărilor, tuturor laturilor multilaterale ale activităţii personale. I-am pus sub ochi lui Gri cartonaşele cu însemnări, l-am rugat să citească şi să se convingă că n-am irosit nici un minut fără un motiv serios sau altul. Reieşea limpede ca lumina zilei că o căutasem o singură dată pe Galina, că lucrasem asiduu la refacerea capitolelor nemulţumitoare, că nu lucrasem mai puţin de peste douăsprezece ore la confecţionarea acelei jardiniere refuzate.

— Că bine că a venit vorba de rebutul ăsta ! a exclamat Macedoneanu, arătînd cu degetul spre jardinieră. Ne-ai făcut-o ! Ne-ai compromis familia ! Lucrarea ta e o aberaţie a tîmplăriei !

— Lucrarea mea e o reuşită, am încercat să-l înfrunt, chiar dacă nu corespunde întru totul preferinţelor publicului. M-am documentat...

— O ruşine şi o... a continuat furios Macedoneanu, încleindu-se.

— Te contrazic şi indirect, îl contrazic şi pe milionarul de şef şi prieten al lui nea Marin, care nu ştie să aprecieze produsele ebenistice. Etajera e o capodoperă !

— Idiotule ! mi-a strigat atunci Macedoneanu şi, nemilitant, şi-a înfipt degetele în [illegible] meu. Iarăşi [illegible] realităţile ? Iarăşi [illegible] evidenţa ? Nu, că domnul e îndrăgostit, are ochii [illegible] !...

Gîndul m-a dus în zbor la Galina, iubita şi fericirea zilelor mele, inima mi-a fost inundată de o lumină plăcută, mîngîietoare, anxietatea mi-a fost [illegible] de un [illegible] de [illegible] ca o [illegible]. Galina [illegible] atît, fericirea noastră depinzînd de reuşita mea în viaţă, de independenţa mea pecuniară şi socio-administrativă. Am protestat :

— Nu sînt îndrăgostit, te asigur, iar în ce priveşte etajera, eşti victima opiniei de joasă speţă a [illegible]. Arta este lungă, viaţa are [illegible], cum spune proverbul.

— Slăbeşte-mă cu proverbele. Eu zic să trecem la analiza [illegible].

Şi-a descleştat degetele de pe pieptul hainei mele, s-a îndreptat spre etajeră şi, lovind în ea cu pumnul greu, i-a [illegible] scîndurile şi [illegible] o [illegible]. În [illegible] a rămas un [illegible] de [illegible] arsă.

— Ei ? a strigat spre mine Macedoneanu.

— Pumnul dumitale sparge şi Panteonul. Nu e o dovadă.

— Aşa ? Continuăm analiza. Poftim !

Am văzut, Delfine, în continuare, pînă unde poate merge reaua credinţă, neîncrederea în puterea şi ingeniozitatea omului, lipsa de stimă pentru demnitatea celui care munceşte. Ce crezi că s-a apucat să facă, circotaşul dracului ? Îl văd ca acum, căci scena a fost istorică, precum te-am anunţat : să măsoare cu metrul metalic fiecare scîndurică ! Uite, zicea arătîndu-mi o jordie ceva mai lată, asta se pretinde vergea de susţinere. E o macaroană ! şi o rupea între pumnii strînşi. Dar asta ? Trebuie să aibă, ca şi blana, doi metri pe treizeci şi doi, şi cu spătarul, treizeci şi trei. Cît are ? Mai puţin cu opt centimetri ! Colosal ! Dă-o-n pisici, n-am văzut cîrpaci ca tine, pe crucea mea ! Dar blana ? Uite cît e de aspră, cu capetele neşlefuite, cu muchea subţiată ! Lipsesc aici trei centimetri, dincolo doi. Porcărie ! Am încredinţat lemn nobil pe mîna unui bou ! Auzi ? Bou ! Sau nu : vită ! Vită-ncălţată !

Fierbeam, asemenea cuvinte nu mai recepţionasem, poţi critica oricît pofteşti, dar fă-o, domnule, constructiv, nu înjosi salariatul, că el şi-a dat silinţa, a fost de bună credinţă. Tot continuînd cu injuriile, am regretat, la un moment dat, că n-am un sindicat care să mă apere, căci Macedoneanu se purta ca un patron.

— Meştere, am intervenit în apocalipsa pe care o declanşase, meştere, aceste neajunsuri sînt absolut de amănunt. Construcţia ţinea, avea aspect.

— Taci mă ?! N-ai văzut cum s-a prăbuşit ? Las la o parte că golurile le-ai umplut cu cîrpe, căutînd să le camuflezi cu lac, dar scîndurile nu se ajungeau, nu se îmbinau, cleiul nu avea ce prinde. Cum dracu ai fixat balamaua aceea şi în ce scop ?

— Balamaua era necesară în acel loc şi aparţinea integral ingeniozităţii mele. Ce, eşti refractar la nou ?

— Dar nu se ţinea în nimic şi, mai ales, nu sprijinea nimic. Cele două scînduri paralele, despărţite de placaj, fluturau ca aripile unei păsări. Coteţ, nu etajeră ! Dobitocul ăla avea de gînd să aşeze pe rafturi ghivece grele, cu pămînt, să le ude... Nu putea să vîre muşcatele şi orhideele într-un coteţ pentru galinacee.

Din nou, fără voie, gîndul m-a dus la Galina mea. Poate că aş fi trecut peste unele amănunte, peste mojiciile lui Gri, patronul meu speculant, am fi putut găsi un modus vivendi, în trei, ca toate părţile să fie mulţumite. Galina putea face faţă situaţiei, dar apucăturile mitocanului întreceau orice limită a suportului, o ruptură se întrevedea iminentă. De aceea, am sărit, pedepsitor, dar metodic :

— Să nu luăm lucrurile mecanic, etajera era etajeră, oricum ai încerca mata s-o scalzi acuma, după ce ai demolat-o. Chiar dacă nu era o capodoperă...

— Şandrama, nu capodoperă !

— Mă rog, aprecierea aparţine sferei subiectivităţii, ai toată libertatea, dar, ziceam, chiar dacă nu era o capodoperă, era măcar o lucrare utilă, cu precise funcţiuni la domiciliu. Arsă, nearsă, ea excludea ideea de coteţ. Fiindcă avea blăni de cireş şi de păr, cine face coteţe dintr-un lemn ales ? Vine rîndul meu să zic : Dă-o-n pisici ! nea Gri. Eu mă ridic împotriva faptului că ai dărîmat-o. Avea viaţă lungă, sărmana etajeră !

— Pe crucea mea că s-a dărîmat singură. Doar am suflat puţin... În fine, mortul de la groapă nu se mai întoarnă, vorba latinului, acum să vezi implicaţiile eşecului : şeful supărat, căci comandase expres jardiniera, iar frate-meu îi promisese ceva lux, cu şerlac, i-a retras sculptorului autorizaţia, l-a evacuat din expoziţie, stă nenorocitul de două zile pe trotuar, împrejmuit de statui, tremurînd de spaimă pentru gloria lui artistică. Ne-am încărcat de cele mai grele responsabilităţi, omul, dezgustat de mizeriile întîmpinate, are de gînd să-şi repare reputaţia la minister. Alţi bani, altă reparaţie. În cele din urmă ne primejduieşte cartea. Se duce vorba în editură, ştii că editurile află chestiile de pe pămînt înaintea agenţiei de presă, miliţiei.

Demolase jardiniera, mă demola şi pe mine — organic, moralmente, pe verticală, pe orizontală. Cumplită creatură ! Demolînd opera mea de lemn, Macedoneanu construia în loc un labirint de piatră, cu o singură ieşire, şi mă sechestrase în inima lui, prizonier. Dar o ieşire era, totuşi. Nu-mi rămînea decît ca, spre a-mi consolida cucerirea — la Galina mă gîndeam în acea clipă — să fac un gest neaşteptat de cucerire. Cu Macedoneanu, bărbat puternic, n-o scoţi uşor la capăt : să-i cedez. I-am cedat o dată, i-am cedat de două ori, puteam face aceasta şi a treia oară, nu mai mult. Am zis :

— Recunosc : în tîmplărie nu sînt meşter. Dar scrisul nu mi-l întrece nimeni.

I-a plăcut, nu se aştepta, în fond e om bun şi nevroza îi trece repede, astfel că s-a întors la o sută optzeci de grade şi mi-a răspuns :

— Eşti nădejdea şi ajutorul meu de nădejde. În general, dar mai cu seamă în chestiuni de tîmplărie, nu o iau mecanic. Viaţa merge înainte, dă-o-n pisici. Marin se va descurca. Vulpoi bătrîn, frate-meu ! Îl împacă el pe şef cu un kil de portocale, cît despre sculptor, să-şi repare gloria artistică după cum i-o tăia mintea, nici creaţia noastră nu stă în sală. Tot pe trotuar, sărmana. Să-i dăm bice !

Trecurăm la punctele următoare ale ordinii de zi.

☆

Aflîndu-ne, eu cu Gri Macedoneanu, Gri Macedoneanu cu Galina, Galina cu Cofetaru, ca dealtfel şi restul părţii noastre de planetă, într-o avansată stare de penurie a sentimentelor, ce putea degenera într-un conflict armat, cu grave consecinţe pe plan mondial, am convenit cu toţii să ne tratăm, recurgînd la vorbe bune şi calde, reciproc îmbucurătoare, într-o modalitate — în special pentru mine şi Gri — absolut sui generis.

Zis şi făcut, adică mai precis am făcut într-o marţi ceea ce ziseserăm duminică dimineaţa la telefon : să ne întîlnim la ceasul Universităţii, pe teren academic, să punem pe masă tot sistemul informaţional de care dispunem, să ardem cu fierul roşu resentimentele care ne leagă şi să ne despărţim ferm teritoriile, pentru că, de vrem să convieţuim în pace, trebuie la început să ne delimităm. În fine, să angajăm între noi tratative domestice, în piaţa publică, după care toată viaţa să ne apartinem, cu suferinţele şi bucuriile ei inerente, cu principiile noastre departamentale cu tot.

La ora fixată, douăsprezece fără un sfert, douăsprezece şi cinci, Gri n-a apărut, în schimb maşina imperială a lui Marin Cofetaru a trecut goală spre 1848, în timp ce Galina trecuse la fel spre croitoreasă, purtîndu-şi pe trotuar curiozitatea de femelă şi romantismul fin de siècle. Să fac baloane, Delfine, de n-am înţeles din primul moment al acelui fatal sfert de oră academic că mi se pregăteşte o cursă !

Am rămas incoruptibil pe trotuar, sub ceasul care se rotea, înregistrînd atent toate manevrele, văzînd la început studenţii fericiţi îndreptîndu-se spre sălile de curs, profesorii înginduraţi îndreptîndu-se spre seminarii, grupurile de funcţionari îndreptîndu-se spre locul predestinat, alte categorii şi grupuri sociale îndreptîndu-se volubili spre cîmpul muncii, spre tramvaie şi troleibuze. Interlocutorii mei, nicăieri. O tînără fată se învîrtea cochet de partea nevăzută a ceasului cu rotişor, altcineva nimeni, doar forfota obişnuită a bulevardului.

Măi să fie al naibii, mi-am zis, mai ales atunci cînd maşina lui Cofetaru s-a întors pe partea cealaltă, goală şi năucă cum trecuse mai înainte, ăştia pregătesc ceva neloial, am continuat, mintea le merge numai la rele, ca scara rulantă de dedesubt, cu pauze pentru revizia tehnică, lunea ; eu am fost de bună-credinţă, ei joacă invariabil, cum i-a învăţat mă-sa, implacabilă soartă de orfani nesinceri ! Să rămîn

În paginile 4–5 :
Tapiserii de Mimi Podeanu

teatru

Festivalul de teatru contemporan

A aduce pe o scenă un [illegible] din ceea ce se joacă în teatrele noastre mai reprezentativ din dramaturgia contemporană românească şi străină, iată un gînd interesant, demn de urmărit în transpunerea sa practică. Se compune astfel o imagine suficient de fidelă pentru ochiul critic al spectatorilor şi al diriguitorilor domeniului în chestiune, cîntărindu-se mai bine spiritul de iniţiativă, ca şi comoditatea, încă, din păcate, de semnalat atunci cînd este vorba de impunerea valorilor actuale.

Sub aceste auspicii s-a născut şi s-a dezvoltat **Festivalul de teatru contemporan de la Braşov**, ediţia a doua încheindu-se recent cu aprecieri unanime pentru aleasa sa ţinută. Iniţiatori : Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă şi Teatrul dramatic din localitate, cu sprijinul şi sub patronajul Consiliului Culturii şi Educaţiei socialiste şi Asociaţiei oamenilor de artă din instituţiile teatrale şi muzicale din R.S.R.

În cele nouă zile de festival, pe scena teatrului braşovean am putut urmări atît montări ale unor texte consacrate, cît şi spectacole pornind de la partiturile unor debutanţi. Alături de Marin Sorescu a cărui „A treia ţeapă", în interpretarea studenţilor de la I.A.T.C., a produs din nou revelaţii, dramaturgia românească contemporană a fost reprezentată de Paul Everac („A cincea lebădă"), Theodor Mănescu („Noaptea pe asfalt" — premiul pentru cea mai bună opţiune repertorială) Tudor Popescu („Scaunul"), Ion Băieşu („Jocul") dar, cum spuneam şi de autori la prima lor piesă jucată : Darie Magheru — „Tragicul domn Ion al cămilelor" şi Dragomir Horomnea — „Cer cavieral". Acest [illegible] de a [illegible]. În [illegible] [illegible] de luat în seamă [illegible] pe care le face spre accesul la o problematică complexă, de mare actualitate.

În ceea ce priveşte literatura dramatică străină, s-a încheiat de premii remarcabilul spectacol al Naţionalului bucureştean „Generoasa fundaţie", care readuce în atenţie o personalitate de primă mărime — spaniolul Antonio Buero Vallejo. Montarea s-a impus în toate structurile sale, regie, scenografie, interpretare, reeditînd celălalt succes deplin, obţinut în prima ediţie a festivalului de Teatrul Mic cu „Efectul razelor gamma asupra anemonelor", deşi, după opinia noastră, textele cu greu pot fi alăturate, ca înălţime, ceea ce vorbeşte, încă, de noua calitate imprimată de manifestarea braşoveană.

Să nu omitem, de asemenea, faptul că şi dramaturgia ţărilor socialiste a prilejuit premii regizorale — Alexa Visarion pentru „Da sau nu" de Al. Ghelman (Teatrul „Giuleşti") şi Florin Fătulescu pentru „Alegeţi-l singuri" (Teatrul „Valea Jiului" Petroşani).

Festivalul de teatru contemporan de la Braşov, la a doua sa ediţie, şi-a limpezit exigenţele programatice, colocviile, dezbaterile, mesele rotunde cu participarea criticii de specialitate, a dramaturgilor, a oamenilor de teatru, şi, nu în ultimul rînd, cu a publicului, plasîndu-l printre iniţiativele valoroase, cu un caracter aplicat, de lucru, stimulator al vieţii noastre teatrale.

Ermil Rădulescu

film

Al patrulea stol

Un divertisment în decor marin, filmat în septembrie, la decăderea romantică a verii, este filmul **Al patrulea stol** al regizorului Timotei Ursu ; din această ambianţă romantică nu lipseşte nici ruina unui vapor ars, eşuat lîngă mal. Adaptînd **Jocul de-a vacanţa**, piesa lui Mihail Sebastian, regizorul nu se mulţumeşte însă cu traducerea piesei în limbaj cinematografic : mai mult decît atît, el aduce acţiunea în zilele noastre, o operează în distribuţie corectînd şi substituind dar, mai ales, intervine polemic în teza piesei lui Sebastian. Lupta dintre realitate şi iluzie, dintre vacanţă şi viaţa de toate zilele, nu mai are în filmul lui Timotei Ursu funcţie dramatică ; ea nu mai este o problemă a lumii în care trăim, ci îi priveşte personal pe protagonişti — un caz particular din care spectatorul înţelege ce doreşte. În cele din urmă, filmul poate fi luat şi ca o simplă poveste de dragoste — o dragoste „la vedere" între două personaje, doi parteneri cam obosiţi, care îşi mai încălzesc puţin imaginaţia privind epava eşuată la malul mării.

Şi de data aceasta, comparaţia cu modelul literar este în defavoarea filmului ; acolo unde exista o idee clară care justifica efortul de a scrie o piesă, filmul nu reuşeşte decît sensuri ambigue, sugestii vagi cărora le lipseşte trimiterea la realitate ; jocul „de-a vacanţa" este propus, în film, de-un căpitan de vas — un marinar aşadar care, după ce trăieşte izolat jumătate de an pe Atlantic, are curiozitatea să se izoleze, pentru încă o lună, pe o plajă : Timotei Ursu pare să creadă sincer că există pe lume asemenea marinari-schimnici care, cînd ajung la ţărm, în loc să-şi caute [illegible], leala se apucă să predice şi altora despre jocul de-a singurătatea.

Privit însă doar ca o poveste romantică de dragoste, filmul dă satisfacţie prin atmosfera pe care o creează ; timida trecere a verii în toamnă, uşoarele mişcări sufleteşti abia adiind, frumoasele imagini ale operatorului Marian Stanciu, ilustraţia muzicală aleasă din creaţia lui Adrian Enescu şi Radu Goldiş, şi, în sfîrşit, jocul firesc al actorilor, instalează filmul lui Timotei Ursu în zona divertismentului discret.

Dintre prezenţele actoriceşti ale filmului e de remarcat cu deosebire Violeta Andrei într-unul din cele mai convingătoare roluri pe care le-a jucat pînă acum ; ţin să amintesc deasemeni numele unui debutant : Ştefan Maitec, înzestrat cu deosebite calităţi de actor de film pe care însă regizorul nu a avut întotdeauna răbdarea şi inspiraţia să le pună în valoare precum a făcut-o cu Anda Onessa în **Septembrie**.

Nicolae Mateescu

televiziune

Cum creşte un copac

● Cu mare interes au aşteptat telespectatorii dezbaterea intitulată : „Creaţia teatrală — factor de modelare a universului uman", programată în cadrul emisiunii **Revista literar-artistică TV**. Prima parte a dezbaterii în cauză s-a consumat vineri, 9 martie, şi a beneficiat de prezenţa unor nume de care este legat destinul teatrului românesc de azi : Valeriu Răpeanu, Dinu Săraru, regizorul Horia Popescu, actriţa Valeria Seciu. Invitaţii emisiunii au exprimat puncte de vedere interesante în sine, dar discursurile lor au fost „paralele", au stăteau faţă în faţă, nu se alcătuiau într-o „dezbatere". O discuţie despre teatru, binevenită, dar din care au lipsit „replicile". Consemnăm verva şi mobilitatea intelectuală a lui Dinu Săraru şi convingerea criticului Valeriu Răpeanu că teatrul românesc de azi se află într-un moment de afirmare creatoare.

● Un film documentar făcut după toate regulile, mai bine zis un medalion gravat în memoria peliculei i-a fost dedicat academicianului **Octav Onicescu**, personalitate ştiinţifică excepţională, creator în multiple domenii ale matematicii, puţin cunoscut însă de publicul larg, dar preţuit şi stimat în mod absolut de colaboratori şi specialişti. Rosturile informative ale televiziunii sînt evidente în cazul unor atari situaţii. Scenariul bine alcătuit de Alexandru Sîrbu, urmărind biografia intelectuală a savantului în paralel cu activitatea sa actuală, şi comentariul atractiv, viu, firesc în tonul evocator şi persuasiv pe care i l-a imprimat Ilie Purcaru, au constituit atributele convingătoare ale emisiunii.

O coincidenţă semnificativă a făcut ca această emisiune dedicată celui care a elaborat un model de univers nonrelativist în cadrul mecanicii invariantive să fie urmată de o alta, transmisă luni seara, dedicată lui **Einstein**, cel care a modificat radical tabloul ştiinţific al lumii. Asocierea celor două nume nu este întîmplătoare ; savantul român se înscrie în seria celor care au creat atari modele cosmologice şi stă cu cinste alături de ei. Desigur că faţă de teoria relativităţii formula : **„Mai aveţi o întrebare ?"** este oricînd posibilă. În legătură cu emisiunea propriu-zisă, trebuie să remarcăm ţinuta ei ştiinţifică şi interesul pentru găsirea unor modalităţi expresive care să comunice un continuu teoretic atît de straniu pentru conştiinţa comună. Emisiunea a constituit o probă dificilă pentru realizatori şi succesul ei este legat nu numai de scenariul tematic şi de comentariul ei, ci şi de ilustraţia plastică şi muzicală, de montajul expresiv al secvenţelor. Andrei Bacalu a făcut un tur de forţă pentru a traduce într-un limbaj accesibil pentru telespectatori conceptele „nonfigurative" ale teoriei, precum şi întreaga ei arhitectură demonstrativă pe care doar severa înlănţuire a formulelor matematice o exprimă adecvat. Mai palidă decît altădată în raport cu exigenţele publicistice ale unei emisiuni tv., ni s-a părut prezenţa invitaţilor (Ion Mînzatu, expresiv mai ales în exemple, C-tin. Beşliu, prea îndatorat formulărilor generale, expozitive).

Grigore Georgiu

reproșuri

mobilizat pe loc, să văd unde vor să ajungă, mi-am zis, să-i văd la treabă.

Am rămas sub ceas o bună bucată de timp, răvășit de neliniști și indoieli, cu mina în buzunar, nepăsător, infruntind pericolele ce intirziau [illegible] la o expresie formală. Pe la și un sfert a trecut pe lingă mine, fără nici o semnificație specială, o echipă de filmare a televiziunii, peste un minut l-am zărit pe partea carosabilă pe poetul Meițoiu, către douăsprezece jumătate a picurat trecător, ca o burniță, și în cele din urmă, făcindu-se tirziu, am renunțat la tratative și m-am indreptat agale spre Dunărea, hotărit să dau un telefon cui s-o nimeri, lui Gri sau Cofetaru, să le spun francamente că refuz să mai discut fără condiții, că așteptarea moarte are și că sint necondiționat niște măgari.

Mă pregăteam să traversez străduța dinspre Arhitectură, cind dintr-un pasaj de pietoni mi-a ieșit înainte mașina lui Cofetaru, goală cum o remarcasem, cu franjuri și Romica Puceanu, cu un frapant număr schimbat, ceea ce nu era o surpriză, mai acționase el și altădată sub identitate falsă.

— Poftim în mașină, musiu, mi-a avansat Cofetaru plin de amabilitate, să facem impreună o plimbărică la Șosea...

— Refuz să urc, am zis, doar fusese vorba să ne vedem la ceas...

— Indiscutabil, la ceas, dar însă n-aveam cum să parchez. Locul era din capul locului nefertil pentru discuții, a zis Cofetaru. E preferabil să ieșim la aer. Discutăm în voie.

— Dar maestrul Macedoneanu unde-i? am zis.

— Are niște treburi urgente cu un fin, ne ajunge precis din urmă, pe traseu...

— Am toate motivele să mă indoiesc, am zis. Te-a trimis pe mata să mediezi afacerea. Trebuie însă să te previn că eu nu cedez însă nici o palmă de pămint, am ajuns la capătul pistei. Eu propun să ne spunem cavalerește bună-ziua și să ne despărțim. Să ne despărțim pentru totdeauna, am zis.

— Decizie pripită, de premilitar! a zis Cofetaru zimbind. Numai moartea e categorică, restul e tratabil. Colaborarea noastră e abia la inceput, ne așteaptă vremuri luminoase, vom invinge. Eu preliminez că pină-n toamnă, cel mult pină-n martie viitor, cartea vede lumina tiparului, încasăm suma, facem petreceri și călătorim, viața e frumoasă și supărările de-acum vor rămine o simplă amintire.

Avea o voce dulce, impăciuitoristă, vorbea sistematic, parcă ar fi debitat trăsăturile dialecticii, mare doctrinar! Am dat să refuz, aveam motive să nu refuz, afacerea nu putea rămine în coadă de pește. Am cedat temporal, am urcat în mașină, m-am lăsat sedus, Cofetaru a accelerat spre Șosea.

Pe la Aro m-a întrebat hodoronc-tronc care îmi este idealul în viață și eu i-am răspuns sincer că altceva decit gloria literară nu văd înainte, el mi-a cerut să detaliez și atunci i-am spus pe la Leonida că talentul nativ mă indeamnă să aștept în anii viitori, pe bază de lucrări personale sau în colaborare, cum va vrea Dumnezeu, un apartament confort în centru, o căsătorie cu o femeie de condiție, călătorii în Austria, unu-două premii literare, citeva mese în cinstea mea la Capșa sau Ateneul Român, cu discursuri și panegirice pe măsura mea. Cofetaru m-a întrebat la Lemnea dacă la asta se rezumă tot visul meu, dacă nu cumva ambiția artistică nu bate spre ceva mai inalt, de [illegible] afacerile pe scară largă. Am zimbit filial, căci imi ghicise gindul, astfel că odată ajunși la stopul de la Piața Victoriei am mărturisit că da, afirmativ, căci ce altceva e cariera literară decit o trambulină spre mai bine, mai sus, mai cuprinzător... Îmi puneam speranțe să mănînc icre negre în casa Predoleanu, să intru în combinație cu Brustureanu, eventual comerț de mașini sau, dacă e să mă păstrez exclusivamente pe tărim artistic, cu tablouri și covoare. Cofetaru mi-a replicat că tata, adică el, este expert în Țuculești, Padina sau Mirea, că dispune de o rețea pusă la punct în acest sens, că dacă Gri mă inițiase în tehnica scrisului, el, Cofetaru, mă putea iniția în afaceri fără miros, rentabile pe toate planurile, ceea ce îmi și propune pe loc.

Trecusem de vila Bufet și eram încredințat că toate intențiile sint pozitive, cind Cofetaru m-a întrebat dacă pentru moment am de gind să-mi văd de treabă, să termin biografia lui frate-său, să-mi iau gindul de la amanta injumătățită. I-am răspuns că nici gind. Motiv peremptoriu să oprească mașina brusc, să-mi ardă din senin o palmă peste obraz, să-mi arunce în față o serie de injurii care mai de care. Bruta își arăta colții.

— Ce-ți veni, nea Cofetarule, doar discutam în termeni de prospectare!? am strigat eu simțindu-mi singele pe bărbie.

— Cu banditii nu stau de vorbă, a spus Cofetaru. Mă mir că mai ai glas, jigodie! Ar fi trebuit să-ți amuțească demult. Am să ți-l retez cu mina mea!

Spunind acestea, se prefăcu a scoate din haina de piele un cuțit.

— Sint sigur că mă confunzi! Nu înțeleg cine ți-a radicalizat sentimentele ca să mă admonestezi astfel!

Dialogul a continuat pe același ton, bruta se aprindea tot mai mult, la un moment dat i-am văzut ochiul lăcrimos înecat în pofta de singe caracteristică, îmi vedeam sfirșitul la Șosea, în marginea boschetului căci Cofetaru era în stare de orice, categoric aflase de terminarea relativă a biografiei lui frate-său și acum n-avea alt interes decit să mă suprime, ca să șteargă urmele. Eram pierdut, trebuia să lupt:

— Capitolele din urmă sint la loc sigur, i-am spus, cu ele fac oricind dovada că cartea a fost scrisă de mine. Dau în vileag totul, totul... Dacă e pe frintul oaselor, mata și Macedoneanu o să vi le fringeți...

Cuțitul pe care il văzusem sclipind de sub reverele ponositei lui haine de piele era adevărat, Cofetaru il ținea acum în mina lui puternică, într-o vreme mi s-a părut chiar că vrea să-l manevreze spre grumazul meu, numai că dintre toate armele cuțitului nu-mi face spaimă, de-ar fi fost pistol, altfel s-ar fi încheiat povestea...

M-am întors scurt în fotoliul mașinii și, văzindu-l pe inrăit cum se pregătește să-mi ia cuvintul, l-am lovit zdravăn cu pumnul între ochi, cu dibăcie, cu violență stătută, după care i-am prins mina înarmată și mușcindu-l, l-am potolit ca pe un mielușel. Singele îmi fierbea în vine, ura sănătoasă se ridica în mine ca o cascadă răzbunătoare. N-am mai apucat decit să-i arunc în față disprețul și revolta mea, coborind din mașină:

— Nu-ți mai merge ca-n tinerețe, parașutistule! Ți-ai găsit nașul!

Știam din poveștile lui Gri că Parașutistul i se spusese cindva cu admirație că [illegible] memorabile sub acest nume nobil, acum tipul arăta jalnic, parcă i s-ar fi cintat romanța din urmă.

— Parașutistule! am strigat depărtindu-mă prin rețeaua boschetului.

Ar fi recurs poate la represalii, dar apăruse în preajmă un copil pe o trotinetă, care făcea din gură ca motocicleta sub presiune, mamă-sa il pritocea de pe trotuar cu vorbe de cumătre, se pare că mai erau și alții pe-acolo, oricum Cofetaru văzindu-se dejucat în tentativa de a mă suprima a deschis geamul portierei și a strigat după mine că a fost o glumă, o lecție, o încercare a voinței și sentimentelor, acum s-a potolit, recunoaște că am dovedit bravură, toate se aranjează, mergem diseară la Pescăruș, face el cinste.

Mi-a fost milă de bietul orfan, mușcătura mea il trezise, pornirea lui era o dovadă de sentimente stabile, îmi sporea increderea în mine, în importanța cărții mele, pe care el și cu Macedoneanu voiau să mi-o răpească. Era evident că singur n-aveam să inaintez pe calea idealului, mai bună era soluția continuării [illegible], orfanii dețineau într-adevăr toate relațiile cu lumea de afaceri, cu lumea modernă, cu cercurile glorioase ale artei și literaturii, o casă separată, de Robinson, nu intrevedeam. Destinul îmi apărea indestructibil legat de acești oameni.

M-am înapoiat la mașină, [illegible] boschet:

— Aruncă cuțitul și să uităm pe dată trecutul, i-am propus Cofetarului.

— Cuțitul e pe jos, [illegible] cind mă mușcasi. La-l tu, să nu [illegible], a zis.

— Cred că putem discuta mai calm, ca la ceas, am zis.

— Indiscutabil, a zis. Urcă în mașină.

Ne-am înapoiat de la Șosea impăcați, perfect armonizați, purtind în mașina goală mari gînduri și idealuri de viitor, hotăriți să nu spunem nimănui cele ce s-au petrecut, nici măcar lui Gri, care în [illegible] speranța în lichidarea mea prematură.

Spre oraș, pe calea Victoriei, drumul victoriei era deschis, amiciția noastră se cimentase ca un episod ce avea darul să ne facă soldați [illegible] la bine cît și la rău... Rămînea ca episodul plin de bărbătească franchețe să-și afle un loc în marea dramă în care jucasem amindoi cît se poate de palpitant, [illegible] chiar pe viață și pe moarte...

Și astfel se întări alianța dintre inteligență și voință, [illegible] a cruciei noastre ireversibile.

leonid dimov

Aubade

profesorului Vlad Voiculescu

O lumină s-a deschis
Din aval portal cu plante,
Liniște! Precum în vis
E purtat pe targă Dante

Îl privesc nepăsător
Statuele din firide:
Bonz placid și fumător,
Limfoide mîini livide,

Puberi înfiripă, goi,
Zîmbete violacee
Spre, adusă dinapoi,
O nălucă de femeie.

Voer, scincet, ol și plîns,
Dimineți cuprinse-n vată,
Lume-nchisă-n pumnul strîns
A pătruns cu mine-odată

Și rămas-a [illegible]
Rînduită pe sofale
Să privească-n sală cum,
Dus de [illegible] și spirale,

Trepte suie ins distins
Prin vitralii luminoase:
Creierele s-au desprins
Din cutiile de oase.

Vis împlinit

după o tapiserie de Mimi Podeanu

Cum se [illegible] peste vis
O [illegible] la trezie
Cind [illegible] stă, deschis,
Pentru [illegible]

Ca [illegible] știrbite-n colț
Și [illegible] de fiare nesfîrșite
Ochi [illegible] din [illegible] de bolți
Sub pleoape, ca din clonte

Mușcind de spaimă și plăpînd,
Albesc, din mușchii verzi, [illegible]
Trei, din grădina-să, în gînd
Eresuri [illegible] pe-un [illegible]...

Iernî fug sub clapete, [illegible]

ion drăgănoiu

Grădina de iarnă (VIII)

Rar picura din streșini rășina primăverii.
Umblau bezmetici cerbii prin grădini
și-i priponeau străjerii cind rămuroase coarne
li se-ncurcau prin ierburi, prinzind lungi rădăcini.
Îi aduceau Fecioarei în glastre de aramă
și ea-i sădea-n grădina cu-acoperiș de sticlă,
să nu le fie frig,
să nu le fie teamă,
să-și înflorească floarea de carne fără frică.
Ah, verzii cerbi de seră
cornoasele petale și le lăsau să cadă
și-ncet mureau de sete,
la Porțile Fecioarei mugeau trist căprioare,
venite din pădure pe cerbi să ii aștepte.
Le prinseră străjerii și-n coșuri de răchită
le duseră să crească sub cer de malahită.
Cînd le văzu Fecioara lung începu să plîngă,
ucis fu grădinarul, străjerii smulși de limbă
(cumva să povestească să nu poată s-ajungă):
nu înfloreau sub sticlă acele flori de carne
și pricepu Fecioara că Legea nu se schimbă.
Rar picura din streșini rășina primăverii.

Concert pentru eternitate

O lume magnetică ne învăluie blind,
temperindu-ne glasul.
Ne șoptim la ureche, cintind la pian, tot felul de lucruri
secrete: cine de cine s-a mai indrăgostit,
cine la cine
a mai adormit și privim pe peretele alb
și curat
deasupra pianului cu placă de bronz
și corzile încrucișate,
portretul rosemnat al unei bunici. Aici
în cameră
Bach sună ciudat, concertele pentru
două piane, pe care
le cintam [illegible] în adolescență,
seamănă cu bagajele făcute
la iuțeală și strecurate pe furiș
într-o mașină neagră și mare. Cu
indecență umblăm
prin registrele grave, cintind Concertul
pentru microfon,
la patru miini, pian și idei lucrătoare.
Suave [illegible] de bandă magnetică se aud.
Numai un surd nu și-ar da seama
de ce cintăm la pian.
În fiecare an, împreună cu verișoara
noastră Felicia,
dăm un concert pentru eternitate,
regăsindu-ne pasul.
O lume magnetică ne învăluie blind,
temperindu-ne glasul.

Nici nu știi

Ne [illegible] din ce în ce [illegible] infinitul,
aflăm că lumea visează
un veșnic [illegible]. Dar nu ne ajunge și iar
și mereu întrebarea...
Nici nu știi cind îți se încheagă destinul
de zeu.
Alergind mereu după ea, după
Desăvîrșita lumină,
zilnic mergînd la cizmar să-și înlocuiască
tălpile roase,
zilnic noi membre crescîndu-și prin
voința trupului tău,
zilnic fugind după ea, îndepărtata femeie
locuindu-și adolescența cu miresme
îndepărtate de tei...
Hei, creionul se lasă deasupra hîrtiei
din ce în ce
mai greu. Nici nu știi cind îți se încheagă
destinul de zeu. Nici nu apuci să zîmbești
că mina pe umăr
vine cineva și ți-o lasă. Nici nu apuci să
trăiești că vine
cineva și bolborosește prin casă: Dacă
fața începe să semene
cu a unui mort, părul lipindu-se de timple
din pricina bolii,
dacă la frig urechile sunt pleoștite, ochii
dați peste cap
și adinciți în orbite, roșii sau negri,
bulbucați sau de culoare
spălăcită, sticloși, nemișcați și țepeni,
reci și apoși, sau
dacă pleoapele sunt căzute — toate
acestea sunt semne de moarte,
sunt semne tăcute că Desăvîrșita lumină
e-n tine [illegible]
Nici nu știi cind îți se încheagă destinul de zeu.

stela vinițchi

Fructe și vieți

Pe talgere-ntinse fructe și vieți se măsoară,
o linie le urcă, un vint le doboară,
o voce le strigă în cer să se urce,
țărîna, ca somnul, se-agață de pleoape,
le-așterne lumina, încet să se culce

Un drum le ascunde rănile ude, o mină
deschide porțile crude, miezul țîșnește
ca din istorie un prinț:
hei, cavalere, simburii-n fructe,
rănile-n șerpi încep să asude

Hei, cavalere, trezia e roadă jumătății
tale de vis, de podoabă
lumii aceste ce se leagănă caldă
pe întinsele brațe, pe înaltele creste

Despre memorie, acest animal

Despre memorie, acest animal ușor
furișindu-se
între aripa-ntinsă și zbor,
despre acest perete șiroind
de lumină, despre această dimineață
plutind în univers

ca un fulg dilatat de moarte,
ca să vorbesc,
ce lină șoaptă va luneca în cuvinte,
ce pace de lume calcinată,
de astru stins și-o umbră cu rădăcini
de singe
îmi imparte vorbele
între uitare și vis

Simpla atingere

Iubind. Deodată totul.
Simplă atingere. Într-o noapte,
pulbere de ani pe-acoperișuri
ca un nisip luminos. Să fie
chipul meu acela venind înspre mine
de-acolo, din muta oglindă,
cu unghii de raze crescînd
la fiecare pas, cu fiecare clipă,
să-mi fie respirația
păianjenul uriaș țesindu-mi
fir cu fir prezenta, roșie,
dureroasă aripă
din aburul oglinzii ieșind,
stînd gata să se prindă
pe umerii de ghiață!

Lume deplină.

Și daca n-aș fi

Și dacă n-aș fi chiar pămîntul,
acest pămînt de fragede-asfințituri,
așa cum clipa e chiar timpul,
cum valul e marea, e chiar nesfîrșitul
și dacă n-am fi noi
chiar liniștea groasă pe cîmpuri,
iubirea noastră, rinduri, rinduri
și zburind,
un zbor de albe nisipuri, n-am fi
chiar fluierul, eterică viață
a vîntului,
n-ar fi acest pămînt atunci
chiar fructul, chiar dorul adîncului,
chiar lanțul de aur al ciocîrliei,
din noapte, din aburi,
înalt ridicîndu-l

radio

r

Culturale

Recoltă bogată pentru consemnări săptămîna trecută, dar mai puțin deschisă subsumării unei idei. Astfel încît mă voi opri asupra unor aspecte din emisiunile de cultură.

● O frumoasă profesiune de scriitor a semnat Florin Mugur în cadrul revistei literare radio, vizavi de niște întrebări comune. „Eu nu am orgoliu de romancier", spunea autorul atît de tulburătorului roman „Ultima vară a lui Antim". La întrebarea „Alexandru Antim se poate crede că sînteți dumneavoastră?" Florin Mugur a dat un răspuns demn însă de orgoliul unui romancier și de finețea unui critic: „Obsesia biografiei este importantă într-un roman de astfel de factură. Alexandru Antim poate să semene cu mine, dar eu nu am cincizeci de ani, nu am fost niciodată director al casei de cultură". În fine, să reținem din portretul făcut și aceste două afirmații: „Îmi iubesc ceasurile de singurătate" și „Un scriitor este un om fericit".

● „Ediția radiofonică" a ajuns cu Macedonski la cel de-al X-lea număr, urmărind „Semnificația cenaclului de la revista „Literatorul" în orientarea tendințelor înnoitoare ale lirismului românesc" și „Alexandru Macedonski între contemporanii săi". Beneficiind de aportul a doi evocatori remarcabili, acad. Șerban Cioculescu și I. Peltz, folosind alte voci din fonoteca de aur, ediția a respirat parfumul unei reviste luată cu emoție în mînă datorită vechimii sale. Nu știu dacă programarea ei corespunde orarului școlar ca să poată fi ascultată în clasă de profesorii și elevii aflați la o oră de literatură, dar nu știu nici cîți dintre cei găsiți dimineața acasă schimbă informația emisiunii „Răspundem ascultătorilor" [illegible]. Și cu frumoasa informație culturală de pe pr. II. Oricum, suprapunerea nu mi se pare fericită, mai ales cînd, consultînd programul radio găsim suficiente spații care ar permite o mai rațională repartizare a emisiunilor pe ore.

● S-ar putea să pară bizară includerea în cadrul cultural a personalității lui Grigore Antipa, dar selecția de texte alese și montate într-un scenariu inspirat ne-a demonstrat că o personalitate științifică se apropie uneori pînă la identificare cu una culturală. Multe, foarte multe sfaturi de adîncă înțelepciune cu aplicare și în cultură am auzit în emisiunea „Portrete din Galeria Națională". Cei care au renunțat la „Iarna bobocilor" în favoarea emisiunii de radio (apropo: cam cîți vor fi făcut-o?) n-au avut decît de cîștigat. O întrebare: de ce sînt ținuți în secret realizatorii emisiunii (nenumiți nici în programul de radio)?

● „Ateneu" — o emisiune realmente interesantă în ultima vreme și care ar fi și mai interesantă dacă s-ar mișca un pic mai neîncorsetată față de modele propuse, lăsînd mai mult loc liber fenomenelor particulare din cadrul culturii de masă — ne-a propus un sumar din care am reținut mai întîi prezentarea antologiei de versuri „Străbună vatră strămoșească" (pertinentele observații ale poetului Dan Verona, puteau și chiar trebuiau să fie mai acut exemplificate!) și radioreportajul de la întreprinderea „Portelanul" din Alba Iulia.

Constantin Stan

plastică

p

Mesaj contemporan

Oricum am numi-o, folclorică, naivă sau fantastică, pictura lui Petru Vintilă este mai înainte de toate artă, sinceră, adevărată, născută deopotrivă sub imperiul năvalnic al afectivității dar și, mai ales, sub cel al rațiunii. Spontaneitatea, invenția, rememorarea stau sub semnul autocontrolului stilistic. Viziunea este organică, compoziția limpede, linia fermă, culoarea clară. Învecinat cu artistul anonim, cu iconarul și miniaturistul străvechi, Petru Vintilă se reclamă în fond de la un Bosch, Breugel sau Rousseau, grotescul, scena tare, iluminarea hipnotică fiind abordate cu precauție și măsură. Risul, amuzamentul, la o privire mai atentă, se cojesc repede de pe pînzele lui Petru Vintilă, desvăluindu-ne o natură tragică. În mod sigur, melancolia luminilor revolute, încuibată în aproape tot ceea ce face artistul, sau în ceea ce realizează mai profund, cu alte cuvinte, este centrul de greutate al demersului, constituindu-se în chiar originalitatea lui. Tablourile lui Petru Vintilă pot fi citite, descrise, desigur. Cu voluptăți flamando-transilvane, pictorul nu ostenește să atribuie un rost oarecare fiecărui amănunt. Se distanțează enorm de peisaj din dorința de a cuprinde totul. Aglomerează temeinic și sare de la o lucrare la alta pentru a-și satisface imaginația. Strecoară în naivitate bobul necesar de maliție. Se joacă pentru cine nu știe și este serios pentru cine-l privește cum se cuvine.

Dintre toate ideile posibile, poate chiar necesare, orbitind în jurul lucrărilor lui Petru Vintilă, aș desprinde, cel puțin deocamdată, două: **neînstrăinarea sinelui** și **energia comuniunii**. Solidar cu propria-i creație, autorul nu uită niciodată să se integreze în tablou. Prezența benignă, calmă, avind rostul de a sublinia un crez artistic. Autorul aparține mai mult lumii pe care o descrie decît harului său de a realiza această descripție; se iubește pe sine în plina realitate, cea care-i este infinit mai aproape, mai tămăduitoare; arta lui este mijloc, nu scop. Într-o consecință mai vastă, singurătățile sînt excluse, lumea renaște din mulțime în propria-i găoace carnavalescă. Dinamica nevoii de comuniune, cu largile ei ritmuri, cu aparențele ei viu colorate și neliniștile terne din adîncuri, dislocind pentru a reuni mereu mai tenace, se constituie într-un mesaj tulburător și validează o viziune profund contemporană. Ceva asemănător unui strigăt pentru o lume mai bună, sprijinită în mirifica memorie a copilăriei, se degajă din aglomerările umane atît de frecvente în opera pictorului. În această direcție îl destăinuim și-l încurajăm pe Petru Vintilă, chiar dacă, cine știe, din prea multă seriozitate riscăm să-i știrbim puțin din aureola naivității cu care mulți s-au grăbit să-l fericească.

Grigore Hagiu

muzică

m

„Arta baletului cu mari realizări"

Sub acest titlu, spectacolele Operei Române au avut o binemeritată încununare printre concertele, expozițiile de pictură și spectacolele de teatru care au conturat **„Zilele prieteniei și culturii românești"** în R. D. Germană (la Berlin, Cottbus, Erfurt și Gera): spectacole receptate cu interes de public, intens comentate în presă. Dacă orchestra de cameră a Filarmonicii din Brașov, corul „Capella transylvanică" al Conservatorului „G. Dima" din Cluj-Napoca ori ansamblul „Timiș", au fost apreciate pentru repertoriu și buna interpretare, spectacolele coregrafice semnate de Alexa Mezincescu, Amatto Checiulescu și Oleg Danovski.

Două seri succesive la Berlin, numite de muzicologul Ernst Krause (**„Neues Deutschland"**, 7 martie) „două seri cu adevărat vii, cu aplauze din inimă", au reușit să exprime întreaga gamă de posibilități a soliștilor și corpul de balet român. „Poemul bizantin" de Doru Popovici, pentru orchestră de coarde, alămuri și Glockenspiel, folosit de Alexa Mezincescu pentru icoane în mișcare „stilistic severe, aproape statuare prin economia gestului" (**„Berliner Zeitung"**, 7 martie), a uimit prin îndrăzneala ideii (continuarea, prin mișcare, a clipei de odihnă iconografică); fără teama de a fi socotită estetizantă, regizoarea a creat un limbaj mai degrabă simbolic, prin care efectul emoțional al gesturilor să egaleze evenimentul sonor. Desigur, a dominat pantomimicul. „Vremea cerbilor", pe muzică de Tiberiu Olah, valorificînd folclorul și corul à capella, a devenit în coregrafia aceleiași Alexa Mezincescu un limbaj poetic-elocvent și spectaculos. Interesante studii de expresie a prilejuit și „Pacea" de Tiberiu Olah (scenografia, Amatto Checiulescu), luînd drept model plastica lui Brâncuși.

Succesul special al suitei „Carmen" de Scedrin-Bizet se datorează în primul rînd versiunii proprii a lui Oleg Danovski, a cărui concepție „dramatică" pune în valoare alte posibilități față de cunoscuta coreografie mai „filosofică" a lui Alonso, dar și însuflețirii protagoniștilor, printre care G. Bodnarciuc (Escamillo), Magdalena Popa (Carmen) și Ion Tugearu (Don José). „Oaspeții români au arătat un strălucitor balet clasic, cu soliști desăvîrșit formați din punct de vedere tehnic, și un corp de balet folosit cu efect". Astfel, „Lacul lebedelor" a prezentat-o pe Cristina Sașu ca Odette-Odile, „cucerind prin sensibilitate și artă vrăjitoarească" (**„Der Morgen"**, 6 martie), soliștii-bărbați fiind la aceeași înălțime (îndeosebi Pavel Rotaru și Gheorghe Angheluș). „Puterea de expresie și capacitatea de exprimare a acestui Lac al lebedelor a convins" (**Berliner Zeitung**).

Dacă unele publicații (cum ar fi **„Tribune"**, 8 martie), au apreciat îndeosebi partiturile muzicale, evenimentul sonor, meritul revine, deopotrivă, orchestrei Operei cît și dirijorului Cornel Trăilescu, a cărui „remarcabilă robustețe" în gestică a accentuat efectele coloristice, „iluminînd și punînd în valoare muzica acestor opere în spiritul dansului" (mai ales pentru „Poemul bizantin" și „Carmen"). Opera română s-a prezentat „cu o ridicată ștachetă a posibilităților", mai ales din punct de vedere muzical.

Grete Tartler

reproșuri

mobilizat pe loc, să văd unde vor să ajungă, mi-am zis, să-i văd la treabă.

Am rămas sub ceas o bună bucată de timp, răvășit de neliniști și îndoieli, cu mina în buzunar, nepăsător, înfruntind pericolele ce intirziau [illegible] la o expresie formală. Pe la și un sfert a trecut pe lingă mine, fără nici o semnificație specială, o echipă de filmare a televiziunii, peste un minut l-am zărit pe partea carosabilă pe poetul Meițoiu, către douăsprezece jumătate a picurat trecător, ca o burniță, și în cele din urmă, făcîndu-se tîrziu, am renunțat la tratative și m-am îndreptat agale spre Dunărea, hotărît să dau un telefon cui s-o nimeri, lui Gri sau Cofetaru, să le spun francamente că refuz să mai discut fără condiții, că așteptarea moarte are și că sînt necondiționat niște măgari.

Mă pregăteam să traversez străduța dinspre Arhitectură, cînd dintr-un pasaj de pietoni mi-a ieșit înainte mașina lui Cofetaru, goală cum o remarcasem, cu franjuri și Romica Puceanu, cu un frapant număr schimbat, ceea ce nu era o surpriză, mai acționase el și altădată sub identitate falsă.

— Poftim în mașină, musiu, mi-a avansat Cofetaru plin de amabilitate, să facem împreună o plimbărică la Șosea...

— Refuz să urc, am zis, doar fusese vorba să ne vedem la ceas...

— Indiscutabil, la ceas, dar însă n-aveam cum să parchez. Locul era din capul locului nefertil pentru discuții, a zis Cofetaru. E preferabil să ieșim la aer. Discutăm în voie.

— Dar maestrul Macedoneanu unde-i ? am zis.

— Are niște treburi urgente cu un fin, ne ajunge precis din urmă, pe traseu...

— Am toate motivele să mă îndoiesc, am zis. Te-a trimis pe mata să mediezi afacerea. Trebuie însă să te previn că eu nu cedez însă nici o palmă de pămînt, am ajuns la capătul pistei. Eu propun să ne spunem cavalerește bună-ziua și să ne despărțim. Să ne despărțim pentru totdeauna, am zis.

— Decizie pripită, de premilitar ! a zis Cofetaru zîmbind. Numai moartea e categorică, restul e tratabil. Colaborarea noastră e abia la început, ne așteaptă vremuri luminoase, vom învinge. Eu preliminez că pînă-n toamnă, cel mult pînă-n martie viitor, cartea vede lumina tiparului, încasăm suma, facem petreceri și călătorim, viața e frumoasă și supărările de-acum vor rămîne o simplă amintire.

Avea o voce dulce, împăciuitoristă, vorbea sistematic, parcă ar fi debitat trăsăturile dialecticii, mare doctrinar ! Am dat să refuz, aveam motive să nu refuz, afacerea nu putea rămîne în coadă de pește. Am cedat temporal, am urcat în mașină, m-am lăsat sedus, Cofetaru a accelerat spre Șosea.

Pe la Aro m-a întrebat hodorone-tronc care îmi este idealul în viață și eu i-am răspuns sincer că altceva decît gloria literară nu văd înainte, el mi-a cerut să detaliez și atunci i-am spus pe la Leonida că talentul nativ mă îndeamnă să aștept în anii viitori, pe bază de lucrări personale sau în colaborare, cum va vrea Dumnezeu, un apartament confort în centru, o căsătorie cu o femeie de condiție, călătorii în Austria, unu-două premii literare, cîteva mese în cinstea mea la Capșa sau Ateneul Român, cu discursuri și panegirice pe măsura mea. Cofetaru m-a întrebat la Lemnea dacă la asta se rezumă tot visul meu, dacă nu cumva ambiția artistică nu bate spre ceva mai înalt, de pildă afacerile pe scară largă. Am zîmbit filial, căci îmi ghicise gîndul, astfel că odată ajunși la stopul de la Piața Victoriei am mărturisit că da, afirmativ, căci ce altceva e cariera literară decît o trambulină spre mai bine, mai sus, mai cuprinzător... Îmi puneam speranțe să mănînc icre negre în casa Predoleanu, să intru în combinație cu Brustureanu, eventual [illegible] de mașini sau, dacă e să mă păstrez exclusivamente pe tărîm artistic, cu tablouri și covoare. Cofetaru mi-a replicat că tata, adică el, este expert în Țuculești, Padina sau Marea, că dispune de o rețea pusă la punct în acest sens, că dacă Gri mă inițiase în [illegible], el, Cofetaru, mă putea iniția în afaceri [illegible] rentabile pe toate planurile, ceea ce îmi și propune pe loc.

Trecusem de vila Bufet și eram [illegible] că toate intențiile sînt pozitive, cînd Cofetaru m-a întrebat dacă pentru moment am de gînd să-mi văd de treabă, să termin biografia lui frate-său, să-mi iau gîndul de la amacca înjumătățită. I-am răspuns că nici gînd. [illegible] peremptoriu să oprească mașina brusc, mi-a ars din senin o palmă peste obraz, să-mi arunce în față o serie de injurii care mai de care. Bruta își arăta colții.

— Ce-ți veni, nea Cofetarule, doar discutam în termeni de prospectare !? am strigat eu simțindu-mi sîngele pe barbă.

— Cu bandiții nu stau de vorbă, a spus Cofetaru. Mă mir că mai ai glas, [illegible] ! Ar fi trebuit să-ți amuțească demult. Am să ți-l retez cu mîna mea !

[illegible] de piele un cuțit.

— Sînt sigur că mă [illegible] ! Nu înțeleg cine ți-a [illegible] ca să mă admonestezi astfel !

Dialogul a continuat pe acelasi ton, bruta se aprindea tot mai mult, la un moment dat l-am văzut ochiul lăcrimînd [illegible] de sînge caracteristică. [illegible] la Șosea, la marginea [illegible] era în stare de orice, [illegible] a biografiei lui frate-său [illegible] decît să mă suprime, ca să [illegible]. Eram pierdut. [illegible]

— Cuvintele din urmă sînt la loc sigur, i-am spus, cu [illegible] dovada că cartea a fost scrisă de mine. Dacă [illegible] Dacă e pe [illegible], mata și Macedoneanu o să vi le frîngeți...

Cuțitul pe care îl [illegible] era adevărat. Cofetaru îl [illegible] în mîna lui [illegible] [illegible] Iar astfel [illegible]

M-am [illegible] pe [illegible]

[illegible]

— Nu-ți mai merge cu [illegible] ! Ți-ai găsit nașul !

Știam din [illegible] lui Gri că Paraschivizi [illegible] memorabile [illegible] arăta jalnic, parcă i s-ar fi cîntat [illegible] urmă.

— Paraschivizii ! am strigat depărtîndu-mă prin [illegible]

Ar fi [illegible] în [illegible] un copil pe o trotinetă [illegible] din gură cu motocicleta sub [illegible] îl [illegible] de pe trotuar cu vorbe de [illegible], se pare că mai erau și alții pe-acolo, oricum Cofetaru văzîndu-se dejucat în tentativa de a mă suprima a deschis geamul portierii și a strigat după mine că a fost o glumă, o lecție, o încercare a voinței și sentimentelor acum [illegible] pololit, recunoaște că am dovedit bravură, totul se aranjează, mergem diseară la Pescăruș, face el cinste.

Mi-a fost milă de bietul orfan, [illegible] mea îl [illegible], pornirea lui era o dovadă de sentimente stabile, îmi sporea încrederea în mine, în importanța cărții mele, pe care el și cu Macedoneanu voiau să mi-o răpească. Era evident că singur n-aveam să [illegible] [illegible]

M-am [illegible] la mașină, fugă [illegible] :

— Aruncă cuțitul și să uităm pe dată trecutul, i-am propus Cofetarului.

— Cuțitul e [illegible] mă [illegible] Ia-l tu, să nu [illegible], a zis.

— Cred că putem discuta mai calm, ca la ceas, am zis.

— Indiscutabil, a zis. Urcă în mașină.

Ne-am înapoiat de la Șosea împăcați, perfect armonizați, purtînd în mașina goală mari gînduri și idealuri de viitor, hotărîți să nu spunem nimănui cele ce s-au petrecut, nici măcar lui Gri, care [illegible]

Spre oraș, pe calea Victoriei, drumul victoriei era [illegible] noastră se [illegible] cu un episod ce avea darul să ne facă solidari atît la bine cît și la rău... [illegible]

Și astfel se întări alianța dintre inteligență și [illegible]

leonid dimov

Aubade

profesorului Vlad Voiculescu

O lumină s-a deschis
Din evul pornit ca planta,
Liniște ! Poezia în vis
E purtat pe targă Dante

[illegible]
Statuele din firide :
[illegible]
Limfoide mîini livide,

[illegible]
[illegible]
[illegible]
O năluci de femeie,

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
Să [illegible] cum,
Dus de unghiuri și spirale,

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Vis împlinit

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ion drăgănoiu

Gradina de iarna (VIII)

Rar picura din streșini rășina primăverii.
Umblau bezmetici cerbii prin grădini
și-i pripeneau străjerii cînd rămuroase coarne
li se-ncurcau prin ierburi, prinzind lungi
rădăcini.
Îi aduceau Fecioarei în glastre de aramă
și ea-i sădea-n grădina cu-acoperiș de sticlă,
să nu le fie frig,
să nu le fie teamă,
să-și înflorească floarea de carne fără frică.
Ah, verzii cerbi de seră
cărnoasele petale și le lăsau să cadă
și-ncet mureau de sete,
la Porțile Fecioarei mugeau trist căprioare,
venite din pădure pe cerbi să îi aștepte.
Le prinseră străjerii și-n coșuri de răchită
le duseră să crească sub cer de malahită.
Cînd le văzu Fecioara lung începu să plîngă,
ucis fu grădinarul, străjerii smulși de limbă
(cumva să povestească să nu poată
s-ajungă) :
nu înfloreau sub sticlă acele flori de carne
și pricepu Fecioara că Legea nu se schimbă.
Rar picura din streșini rășina primăverii.

Concert pentru eternitate

O lume magnetică ne învăluie blînd,
temperîndu-ne glasul.
Ne șoptim la ureche, cîntînd la pian, tot
felul de lucruri
secrete : cine de cine s-a mai îndrăgostit,
cine la cine
a mai adormit și privim pe peretele alb
și curat
deasupra pianinei cu placă de bronz
și corzile încrucișate,
[illegible] al unei bunici. Aici
în cameră
Bach sună ciudat, concertele pentru
două piane, pe care
le cîntam minunat în adolescență,
seamănă cu bagajele făcute
în lupta și strecurate pe furiș
într-o mașină neagră și mare. Cu
indecență umblăm
prin registrele grave, cîntînd Concertul
pentru microfon,
la patru mîini, pian și [illegible] lucrătoare.
Suave fâșnete de bandă magnetică se aud.
Numai un surd nu și-ar da seama
de ce cîntăm la pian.
În fiecare an, împreună cu verișoara
noastră Felicia,
dăm un concert pentru eternitate,
regăsindu-ne pasul.
O lume magnetică ne învăluie blînd,
temperîndu-ne glasul.

Nici nu știi

Ne naștem din ce ? întrebind Infinitul,
aflăm că lumea visează
un veșnic aleph. Dar nu ne ajunge și iar
și mereu întrebarea...
Nici nu știi cînd ți se închegă destinul
de zeu.
Alergind mereu după ea, după
Desăvîrșita lumină,
zilnic mergînd la cizmar să-ți înlocuiască
tălpile roase,
zilnic noi membre crescîndu-ți prin
voința trupului tău,
zilnic fugind după ea, îndepărtata femeie
locuindu-ți adolescența cu miresme
îndepărtate de tei...
Hei, creionul se lasă deasupra hîrtiei
din ce în ce
mai greu. Nici nu știi cînd ți se închegă
destinul de zeu. Nici nu apuci să zîmbești
că mîna pe umăr
vine cineva și ți-o lasă. Nici nu apuci să
trăiești că vine
cineva și bolborosește prin casă : Dacă
fața începe să semene
cu a unui mort, părul lipindu-se de tîmple
din pricina bolii,
dacă la frig urechile sunt pleoștite, ochii
duți peste cap
și adînciți în orbite, roșii sau negri,
bulbucați sau de culoare
spălăcită, sticloși, nemișcați și țepeni,
reci și apoși, sau
dacă pleoapele sunt căzute — toate
acestea sunt semne de moarte,
sunt semne tăcute că Desăvîrșita lumină
e-n tine mereu.
Nici nu știi cînd ți se închegă destinul de zeu.

stela vinițchi

Fructe și vieți

Pe talgere-ntinse fructe și vieți se măsoară,
o linie le urcă, un vînt le doboară,
o voce le strigă în cer să se urce,
țărîna, ca somnul, se-agață de pleoape,
le-așterne lumina, încet să se culce

Un drum le ascunde rănile ude, o mînă
deschide porțile crude, miezul țîșnește
ca din istorie un prinț :
hei, cavalere, sîmburii-n fructe,
rănile-n șerpi încep să asude

Hei, cavalere, trezia e roadă jumătății
tale de vis, de podoabă
lumii aceste ce se leagănă caldă
pe întinsele brațe, pe înaltele creste

Despre memorie, acest animal

Despre memorie, acest animal ușor
furișîndu-se
între aripa-ntinsă și zbor,
despre acest perete șiroind
de lumină, despre această dimineață
plutind în univers

ca un fulg dilatat de moarte,
ca să vorbesc,
ce lină șoaptă va luneca în cuvinte,
ce pace de lume calcinata,
de astru stins și-o umbră cu rădăcini
de sînge
îmi împarte vorbele
între uitare și vis

Simpla atingere

Iubind. Deodată totul.
Simplă atingere. Într-o noapte,
pulbere de ani pe-acoperișuri
ca un nisip luminos. Să fie
chipul meu acela venind înspre mine
de-acolo, din muta oglindă,
cu unghii de raze crescînd
la fiecare pas, cu fiecare clipă,
să-mi fie respirația
păianjenul uriaș țesîndu-mi
fir cu fir prezența, roșie,
dureroasă aripă
din aburul oglinzii ieșind,
stînd gata să se prindă
pe umerii de gheață !

Lume deplină.

Și daca n-aș fi

Și dacă n-aș fi chiar pămîntul,
acest pămînt de fragede-asfințituri,
așa cum clipa e chiar timpul,
cum valul e marea, e chiar nesfîrșitul
și dacă n-am fi noi
chiar liniștea groasă pe cîmpuri,
iubirea noastră, rînduri, rînduri
și zburînd,
un zbor de albe nisipuri, n-am fi
chiar fluierul, eterică viață
a vîntului,
n-ar fi acest pămînt atunci
chiar fructul, chiar darul adîncului,
chiar lanțul de aur al ciocîrliei,
din noapte, din aburi,
înalt ridicîndu-l

radio

r

Culturale

Recoltă bogată pentru consemnări săptămîna trecută, dar mai puțin deschisă subsumării unei idei. Astfel încît mă voi opri asupra unor aspecte din emisiunile de cultură.

● O frumoasă profesiune de scriitor a semnat Florin Mugur în cadrul revistei literare radio, vizavi de niște întrebări comune. „Eu nu am orgoliu de romancier", spunea autorul atît de tulburătorului roman „Ultima vară a lui Antim". La întrebarea „Alexandru Antim se poate crede că sînteți dumneavoastră ?" Florin Mugur a dat un răspuns demn însă de orgoliul unui romancier și de finețea unui critic: „Obsesia biografiei este importantă într-un roman de astfel de factură. Alexandru Antim poate să semene cu mine, dar eu nu am cincizeci de ani, nu am fost niciodată director al casei de cultură". În fine, să reținem din portretul făcut și aceste două afirmații : „Îmi iubesc ceasurile de singurătate" și „Un scriitor este un om fericit".

● „Ediția radiofonică" a ajuns cu Macedonski la cel de-al X-lea număr, urmărind „Semnificația cenaclului de la revista „Literatorul" în orientarea tendințelor înnoitoare ale lirismului românesc" și „Alexandru Macedonski între contemporanii săi". Beneficiind de aportul a doi evocatori remarcabili, acad. Șerban Cioculescu și I. Peltz, folosind alte voci din fonoteca de aur, ediția a respirat parfumul unei reviste luată cu emoție în mînă datorită vechimii sale. Nu știu dacă programarea ei corespunde orarului școlar ca să poată fi ascultată în clasă de profesorii și elevii aflați la o oră de literatură, dar nu știu nici cîți dintre cei găsiți dimineața acasă schimbă informațiile emisiunii „[illegible] ascultătorilor" (pr. I) cu frumoasa informație culturală de pe pr. II. Oricum, suprapunerea nu [illegible] se pare [illegible], mai ales cînd, consultînd programul radio găsim suficiente soluții care ar permite o mai rațională repartizare a emisiunilor pe ore.

● S-ar putea să pară bizară includerea în cadrul cultural a personalității lui Grigore Antipa, dar selecția de texte alese și montate într-un scenariu inspirat ne-a demonstrat că e personalitate științifică se apropie uneori pînă la identificare cu una culturală. Multe, foarte multe sfaturi de adîncă înțelepciune cu aplicare și în cultură am auzit în emisiunea „Portrete din Galeria Națională". Cei care au renunțat la „Iarna bobocilor" în favoarea emisiunii de radio (apropo : cam cîți vor fi făcut-o ?) n-au avut decît de cîștigat. O întrebare : de ce sînt ținuți în secret realizatorii emisiunii (nenumiți nici în programul de radio) ?

● „Ateneu" — o emisiune realmente interesantă în ultima vreme și care ar fi și mai interesantă dacă s-ar mișca un pic mai neîncorsetată față de modele propuse, lăsînd mai mult loc liber fenomenelor particulare din cadrul culturii de masă — ne-a propus un sumar din care am reținut mai întîi prezentarea antologiei de versuri „Străbună vatră strămoșească" (pertinentele observații ale poetului Dan Verona, puteau și chiar trebuiau să fie mai acut exemplificate !) și radio-reportajul de la întreprinderea „Portelanul" din Alba Iulia.

Constantin Stan

plastică

p

Mesaj contemporan

Oricum am numi-o, folclorică, naivă sau fantastică, pictura lui Petru Vintilă este mai înainte de toate artă, sinceră, adevărată, născută deopotrivă sub imperiul năvalnic al afectivității dar și, mai ales, sub cel al rațiunii. Spontaneitatea, invenția, rememorarea stau sub semnul autocontrolului stilistic. Viziunea este organică, compoziția limpede, linia fermă, culoarea clară. Învecinat cu artistul anonim, cu iconarul și miniaturistul străvechi, Petru Vintilă se reclamă în fond de la un Bosch, Breugel sau Rousseau, grotescul, scena tare, iluminarea hipnotică fiind abordate cu precauție și măsură. Risul, amuzamentul, la o privire mai atentă, se cojesc repede de pe pînzele lui Petru Vintilă, dezvăluindu-ne o natură tragică. În mod sigur, melancolia luminilor revolute, încuibată în aproape tot ceea ce face artistul, sau în ceea ce realizează mai profund, cu alte cuvinte, este centrul de greutate al demersului, constituindu-se în chiar originalitatea lui. Tablourile lui Petru Vintilă pot fi citite, descrise, desigur. Cu voluptăți flamando-transilvane, pictorul nu ostenește să atribuie un rost oarecare fiecărui amănunt. Se distanțează enorm de peisaj din dorința de a cuprinde totul. Aglomerează temeinic și sare de la o lucrare la alta pentru a-și satisface imaginația. Strecoară în naivitate bobul necesar de maliție. Se joacă pentru cine nu știe și este serios pentru cine-l privește cum se cuvine.

Dintre toate ideile posibile, poate chiar necesare, orientînd în jurul lucrărilor lui Petru Vintilă, as desprinde, cei puțin deocamdată, două : neînstrăinarea simțului și energia comunitară. Solidar cu propria-i creație, autorul nu uită niciodată să se integreze în tablou. Prezență benignă, calmă, avînd rostul de a sublinia un crez artistic. Autorul apare mai mult [illegible] pe care o descrie decît harului său de a realiza această descripție ; se înfiripă pe sine în [illegible] realitate, cea care-i este infinit mai aproape, mai tămăduitoare : arta lui este mijloc, nu scop. Într-o consecință mai vastă, singurătățile sînt excluse, lumea renaște din mulțime în propria-i găoace carnavalescă. Dinamica nevoii de comuniune, cu largile ei ritmuri, cu aparențele ei viu colorate și neliniștile terne din adîncuri, dislocînd pentru a reuni mereu mai tenace, se constituie într-un mesaj tulburător și validează o viziune profund contemporană. Ceva asemănător unui strigăt pentru o lume mai bună, sprijinită în mirifica memorie a copilăriei, se degajă din aglomerările umane atît de frecvente în opera pictorului. În această direcție îl destăinuim și-l încurajăm pe Petru Vintilă, chiar dacă, cine știe, din prea multă seriozitate riscăm să-i știrbim puțin din aureola naivității cu care mulți s-au grăbit să-l fericească.

Grigore Hagiu

muzică

m

„Arta baletului cu mari realizări"

Sub acest titlu, spectacolele Operei Române au avut o binemeritată încununare printre concertele, expozițiile de pictură și spectacolele de teatru care au conturat „Zilele prieteniei și culturii românești" în R. D. Germană (la Berlin, Cottbus, Erfurt și Gera) : spectacole receptate cu interes de public, intens comentate în presă. Dacă orchestra de cameră a Filarmonicii din Brașov, corul „Capella transilvanica" al Conservatorului „G. Dima" din Cluj-Napoca ori ansamblul „Timiș" au fost apreciate pentru repertoriu și buna interpretare, spectacolele coregrafice semnate de Alexa Mezincescu, Amatto Checiulescu și Oleg Danovski.

Două seri succesive la Berlin, numite de muzicologul Ernst Krause („Neues Deutschland", 7 martie) „două seri cu adevărat vii, cu aplauze din inimă", au reușit să exprime întreaga gamă de posibilități a soliștilor și corpului de balet român. „Poemul bizantin" de Doru Popovici, pentru orchestră de coarde, alămuri și Glockenspiel, folosit de Alexa Mezincescu pentru icoane în mișcare „stilistic severe, aproape statuare prin economia gestului" („Berliner Zeitung", 7 martie), a uimit prin îndrăzneala ideii (continuarea, prin mișcare, a clipei de odihnă iconografică) ; fără teama de a fi socotită estetizantă, regizoarea a creat un limbaj mai degrabă simbolic, prin care efectul emoțional al gesturilor să egaleze evenimentul sonor. Desigur, a dominat pantomimicul „Vremea cerbilor", pe muzică de Tiberiu Olah, valorificind folclorul și corul a capella, a devenit în coregrafia aceleiași Alexa Mezincescu un limbaj poetic-elocvent și spectaculos. Interesante studii de expresie a prilejuit și „Pacea" de Tiberiu Olah (scenografia Amatto Checiulescu), luînd drept model plastica lui Brâncuși.

Succesul special al suitei „Carmen" de Scedrin-Bizet se datorează în primul rînd versiunii proprii a lui Oleg Danovski, a cărui concepție „dramatică" pune în valoare alte posibilități față de cunoscuta coregrafie mai „filosofică" a lui Alonso, dar și însuflețirii protagoniștilor, printre care G. Bodnarciuc (Escamillo), Magdalena Popa (Carmen) și Ion Tugearu (Don José). „Oaspeții români au arătat un strălucitor balet clasic, cu soliști desăvîrșit formați din punct de vedere tehnic, și un corp de balet folosit cu efect". Astfel, „Lacul lebedelor" a prezentat-o pe Cristina Saru ca Odette-Odile, „cucerind prin sensibilitate și artă vrăjitorească" („Der Morgen", 6 martie), soliștii-bărbați fiind la aceeași înălțime (îndeosebi Pavel Rotaru și Gheorghe Anghelus). „Puterea de expresie și capacitatea de exprimare a acestui Lac al lebedelor a convins" (Berliner Zeitung).

Dacă unele publicații (cum ar fi „Tribune", 8 martie), au apreciat îndeosebi partiturile muzicale, evenimentul sonor, meritul revine, deopotrivă, orchestrei Operei cît și dirijorului Cornel Trăilescu, a cărui „remarcabilă robustețe" în gestică a accentuat efectele coloristice, „iluminînd și punînd în valoare muzica acestor opere în spiritul dansului" (mai ales pentru „Poemul bizantin" și „Carmen"). Opera română s-a prezentat „cu o ridicată ștachetă a posibilităților", mai ales din punct de vedere muzical.

Grete Tartler

atelier literar

poșta redacției

N. DAMERON: Intr-adevăr, n-am primit nimic (ne-am și mirat !). E bine să menționați, pe viitor, pentru „Atelierul literar".

M. ROHAN: Multe lucruri frumoase, sensibile, promițătoare. Trimiteți-ne o scurtă notă biografică, semnătura definitivă (dacă e alta decit aceasta) și o poză.

D. NEMEȘ, I. NEGUREANU, GH. CRĂCIUN: Nu putem răspunde acasă absolut nimănui — neputind răspunde tuturor (sperăm că veți intelege și aproba acest criteriu). Dacă vă decideți asupra unui pseudonim „de lucru" (pentru „poșta redacției"), dați-ne de veste.

LORENA IGNAT: „Dacă va fi", „Tablou", „Metamorfoză" — citeva pagini, incă șovăitoare, în care se aude totuși și un murmur liric. Să vedem, in continuare.

D. EM. R.: Ați rămas, așadar, la formula suprarealistă „clasică", formulă care și-a adus (și și-a epuizat) de mult strălucita contribuție la poezia (și arta modernă, in general) și care, în zilele noastre, reprezintă mai de grabă un fenomen epigonic și un drum închis. (Într-o bună zi, sintem siguri că veți simți nevoia să vă eliberați talentul din această aurită colivie și să-i lăsați libertatea de a explora nestingherit și alte căi și orizonturi...). Nu se poate să nu remarcăm, pe de altă parte, unele progrese pe care le-ați realizat (de cind nu ne-am mai „văzut") mai ales in planul expresiei, al siguranței și nuanțării, al rafinării ei. Ni s-au părut mai [illegible] : „Fotografie", „O-[illegible] E.I., „Somnul ferestre-[illegible] desenele, aparținind aceleiași orientări, beneficiază de acuratețe și fantezie (dar lasă și ele o impresie de „deja vu"). Reveniți.

B. HORAS: Citeva pagini interesante („Tablouri", „Iarna", „Gri", „Marina", „Icoane"), citeva mai uscate, cam livrești („Tonitza", etc.). „Portretul" din scrisoare e, in ansamblu, atrăgător, dar problemele atinse merită o discuție mai amplă și „pe îndelete". Pentru care (ispita muzicii rămine irezistibilă !) va trebui să găsim, fără doar și poate, un prilej. Mulțumiri cordiale.

PETRE ȘTEFĂNESCU: Ampla dv. scrisoare e cu totul remarcabilă prin contribuția sa critică, întru totul întemeiată, judicioasă, constructivă, la bunul mers al „Luceafărului". Orice revistă se poate felicita dacă a reușit sa-și atragă printre citi-

tori asemenea exemplare [illegible], legate atit de generos, de [illegible] dar, dar și de competent, de soarta ei, de efortul per[illegible] al ameliorării, al progresului [illegible]. În numele redacției, vă exprimăm mulțumirile și gratitudinea noastră, dar și dorința ca scrisoarea dv. să [illegible] inceputul unei legături permanente și fructuoase. (În [illegible] deosebit, „poștașul" vă rămine îndatorat pentru bunele vorbe adresate modestei sale contribuții de-aici și de-aiurea).

T. APRILIE: Mai trimiteți niște versuri, tot [illegible] de bune și frumoase ca precedentele, ajunse cu intirziere la noi, o notiță biografică și o poză (între timp, faceți în [illegible] fel incit să nu mai putem citi prin presă anunțuri ciudate despre dv. Da ?).

THEODOR MARILA: N-am primit nici o veste. Ne puteți da un telefon acasă (nu, „poștașul" n-are ore de redacție, dar puteți obține de la redacție numărul său de telefon).

I. GERMISARA: Nu mai știm cum „arătați" înainte, dar înfățișarea de acum e cu totul distinsă, de o sobră, gravă, interiorizată fascinație, de o fervoare profundă, intensă, continuă. Paginile frumoase sint prea multe ca să le mai numim aici. Dar nu mai știm nimic despre dv ! — cine sinteți, cu ce vă ocupați, cind și unde ați mai publicat (sau v-am publicat), etc. Vă rugăm, deci, să ne trimiteți cit de curind o notiță de prezentare, adresa și o poză.

Vasile Papa, Gh. Gega, V. Ionuț, Nicolae Anastasiu, G. Dalan, Paul Păltiniș, Gh. Moroșanu, Vlad Marian, Marieta Chivu, Micul Daniel, N. Elimpiu, Lucia Monoranu, Valentina Mihalcea, Const. Dinulescu, Carmen Petreanu, Iulian Mălin, Gh. Morar (ceva in „Să nu știi", „Cere de [illegible]", „Aproape eu"), **Ioan Limus, O. M. Darie** („fișa" pe care ne-o oferiți e in intregime greșită !), **Samson Alexandru, Vasile Dumitru** („Legenda" — cum îi ziceți dv.), **D. Ramos, I. Lucian Drăghici, Marta M. Ion Vlas, Cristian Ovidiu, Rodica Rabe, Valerică Coman, Ionel Iuhaș, I. Lăcrăjanu, „Ind. nr. 1 — Petrel"** (Hexer), **Ștefan Constantin, Val Pandera, Mihai Rusu, Dumitru Calmac, Ecaterina Dumitrache, Tudor Burrea, D. Craiuveanu, Ioan I. Bărbat, Ely Vas, Romada, Carmencita Gălbineanu, C. Perișoreanu, Ioan A. Vrabie, Ion din munți** (ce-ar putea să insemne [illegible] cuiri de lucarnă [illegible]), **Florin Chiriță, Petre Buzoianu, Sfinxul Carpatin, I. Valeilă-Rusteanu, Ion Codreanu:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Iarna

Iarna a coborit in cetate.
E alb straiul ei,
Albe-i sint buzele, de var,
Brațele albe.

Ninge imponderal
Din alambicu-i lăuntric
In care se distilează
În retorte inalte
Starea de vis.

Nuntă in levitație,
Neumbrită.
Așternutul fragil,
Dăruire simbol.

SILVIU ALEXANDRU LUPU

Nu, nu e vintul

Nu, noaptea nu-i intunecată,
Bezna ei
Este suflarea
Celor care-n albul zilei
Poartă pe buze un suris asemeni
Acelor flori meșteșugit născute
Din falsa primăvară a hirtiei
Și din mireasma florilor de plastic.
Nu, nu e vintul ce scincește-n noapte,
Precum un fiu din casă alungat,
E doar un plinset dinlăuntrul celor
Ce pentr-o paftă și-au vindut
Nucleul de lumină-adevărată.

T. N. HALMYRIS

De primăvară

Singe, cărăușește-mi prin trup
seminte luate inimii ca de vint
pumnului deschizindu-se peste brazde.
Muguri aprind in capaci
sfeșnice luminind
cerul ca pe catapeteasma unei biserici
Inima imi vuiește — clopot tras
de funia singelui.

ERICH KOTZBACHER

Transcendență

Atita liniște
Coboară
De-a lungul grumazului
Ce paște
Atita prezență.
Iarba creste
Cimpul intins.
Atita prezență,
Nici un zbor
Deasupra cirezii.

ANA TĂNĂSESCU

Lascăr Pastia: „Corida"

Aventura percepției

Privesc o lalea pină cind
devine cutremurătoare
ca un git insingerat
intru în subtextul ierbii
pămintul e un cimp de
inaltă tensiune
furnicile emit ultrasunete
semințele sint izotopi radioactivi
materia tinde spre
forme superioare de organizare
în curind
melcii vor avea gindire abstractă
și sălciile vor ajunge la
conștiința de sine

dialectica merge in picioarele goale
prin fața noastră
contrariile se ciocnesc
ca lingurițele într-un pahar
și mugurii plesnesc de antiteze
amplificați tăcerea să auziți
cum se depune
praful cosmic
pe crini
despicați o caisă
pină la ultimele ei consecințe
și veți zări negarea negației
pompind
ca o inimă
mizați pe cele cinci simțuri
intrați in raporturi familiare
cu greierii

citiți o scoarță de salcim
imaginea
vorbește de la sine
mireasma buruienilor de cimp
nu se exprimă prin diateza pasivă
un ardei este intraductibil
in termeni statistici
intre catetă și ipotenuză
se zbate un
porumbel viu

semnele de punctuație
pun piedică lucrurilor
primăvara sosește indiferent de
vaința noastră
floarea de cireș își impune
punctul de vedere
un cărăbuș este deschizător de drumuri
țințarii pătrund in
calculatoarele electronice
crește
vița sălbatică
pe tabla inmulțirii
clorofila pătrunde in țevile blocurilor
viermii demolează lumea
iepurii aleargă pe terenul
științelor exacte.

Nu mai cercetați
horoscoapele
natura joacă cu
cărțile pe față
extrageți metafizica dintr-un
buchet de trandafiri
transcendența a coborit
pe scara de serviciu
pină
in
miezul de varză
legile obiective apar in carne și oase
cheia universală se află
printre obiectele de uz casnic
adevărul absolut
s-a ghemuit
intr-o vișină
piatra filozofală e un
ciob de sticlă
dintr-un caz particular
extragi axioma
ca o bășică de pește
intrați in detalii și
culegeți uraniul de pe aripa muștei

ghiciți viitorul intr-o ghindă
o scoică dă in vileag
principiul cosmic
lăsați „Critica rațiunii pure"
eu vă aduc
un ghiocel
usturător
de primăvară.

ALEXANDRU HORIA

Ion Gheorghe

Urmare din pag. 1

tiv central, obsedant al acestei poezii care celebrează in tonalități biblice forța germinativă a țărinii sau teribila amenințare a ierbii. Cintăreț vizionar, profet al soartei țăranului, imaginile lui Ion Gheorghe nu au stilul suav sau feeric al lui Ioan Alexandru, care-și colorează ochii cu seninătatea plină de presimțiri a copilăriei sau a unei înțelegeri cărturărești. Metaforele se rostogolesc, uriașe, aidoma unor pietre de moară scăpate din axele lor : dereglarea universului și arhaicei civilizații țărănești, „smulgerea ei din țițini" se insinuează în mașinăria poetico-mitică determinindu-i legile de funcționare. Poetul simte lumea „amenințată" de mari invazii și vede universul cu [illegible] profetic, inspirat de potop. Mari poeme precum „Vine iarba" sau „Aventura lapteiui" sint adevărate prognoze lirice aparținind unui „poeta-vates" care proiectează asupra viitorului o viziune dedusă dintr-o experiență milenară, avertizind cu rară forță de sugestie, asupra celor ce stau să se intimple. Desigur că in atari cazuri lirismul izvorăște din forța imaginilor, din intensitatea panicii care pune stăpinire pe intregul poem, instaurind un climat de culpabilitate sau de teroare, efect al incălcării unor reguli, al unui abuz resimțit ca o violare a legilor firii : „Mare-i teama cea mare de iarbă, / fumuri picioase leagă grădinile, / iarba se-aude in flăcări trăsnind, / ne-ngenuncheată, apărată-n sămință : vintul de toamnă aleargă s-o sprijine / o seamănă prin toate spărturile zidurilor, / pe lingă suruburile slăbite la poduri, / prin cele mai ne-nsemnate tăieturi in oțel. // Azi noapte-am vorbit cu Sfinxul Egiptului — / Singurul care nu se teme de iarbă, / dar atunci cind am vrut să-l aduc inspre mii, / unde iarba vine-n-continuu pe lume, / a sărit să mă muște de miini și de gură. // Marea sedere a lui, veșnicia de viață, / se vădea mulțumită nisipului ars ; / piramidele însele, ținute de pază, / vin și se duc fără seamăn în veacuri / fiindcă iarba n-a ajuns pin' la ele. // N-a ajuns incă la ele de tot / dar Sfinxul se rotește după soare bănuitor / presimte sub inima sa de granit / cum vine, cum măruie, cum se-ndirjește, / cum il amenință iarba încet, / măcinindu-l cu sămința zvirlită în el / impinsă de vint și de soarele insuși / ca norii de grindină — iarba de miine".

Pregătit să fie un bocet sau un prohod, adesea poemul își schimbă spectaculos regimul sufletesc, prefăcindu-se în cintec patetic, de revoltă sau teribilă odă a bucuriei, căci dispariția rinduielilor arhaice din lumea satului este un ultim prilej de a cinta forța și dimensiunile unei lumi de uriași ce piere, se schimbă intr-un chip demn de ea („La izvoarele Stixului spală mama și plinge..."). Are loc o nouă „facere", lumea este fulgerată de dureri ascuțite, aidoma felului cum „încep să se nască frații mei / bătind-o pe mama cu călciile gata bătute". Ei vor fi „mai fericiți decit mine" căci „numai eu m-am prins de funiile părului, / de hirzobul țărăncii / și-am ieșit pe lume din ape — / de departe, de mii de ani cintind / pe fluierul de os al țăranului omorit de muncă". Însă nu avem de-a face aici cu litania sau cintecul șoptit, cu elegia intristată ori melancolia neagră, cu jalea romantică pe ruine ce insoțesc marile prefaceri sociale. Cintind „pe fluierul de os al țăranului omorit de muncă", poetul o face ca exponentul unei condiții glorioase și impinge suferința, inevitabilă, pină acolo unde paroxismul împrumută notele strigătului de bucurie. Universul în care se cintă aceste lucruri n-are nimic idilic, „griului — iarbă nevinovată", „i se văd unghiile rădăcinilor in bolovani", totul se prinde strașnic, se agață, se infige. În timp ce Adrian Păunescu aude încolțirea semințelor sub coaja pămintului ca un „concert" de explozii, avem imaginea acaparantă a infigerii, înșurubării, înrădăcinării disperate din universul țărănesc al poeziei lui Ion Gheorghe — ambele ipostaze ale unor adinci prefaceri în ordinea tradițională a lucrurilor, provocind seisme captate prompt de sensibilitatea ascuțită a marilor poeți. Există în acest univers oglinzi secrete, neașteptate, in care poetul poate citi, ca un inițiat, destinul lumii. Din ochiul „ciinelui mort" la marginea lanului de griu, el face un asemenea instrument mitic de prognoză. Se agață de miresmele ierburilor ca pe niște odgoane marinărești și se cufundă in virtejul lumii lui miraculoase, alunecă în straturile ei profunde și — scafandru sublim — scoate la iveală pietre prețioase, metafore incărcate de sugestia nevăzutelor metamorfoze agreste : „Noaptea se aud clopotele eoliene ale grădinii / semn că iarba mărgăritarelor calcă pe scări de argint /.../ O mireasmă uriașă incepe să izvorască in lume / i s-aud sloiurile ciocnindu-se pe matcă / lotcile sint răsucite și duse fără știre...". În „Izvorul de sudoare" stoarsă din cămașa lucrătorului la salină incolțește sămința chipului viitor al marilor construcții, marile nave ale muncii plutind cu „sarea sudorii pină la briu". Universul este scăldat și fertilizat de sudoarea țărănească iar oamenii sint greoi, măreți, indestructibili ca pietrele de catedrală căci „țăranul are matca din care nu l-a scos nimeni, / nepăsător s-a lăsat minat de biciul vorbei. / Acum dezgroapă buturugi pe malurile de pămint, / i-a putrezit căciula de sudoare, pe margini : / îndărătnică esență sudoarea lui : / au căzut in ea meteoriți și s-au făcut pietre de var, / placarde, portrete și steme au ars". Ființă antropomorfică înglobind și dirijind obscur esențele fertile ale universului, țăranul mitic al lui Ion Gheorghe are „pietre in gură, nu măsele", este teluric, aproape fără spiritualitate, uriaș etern, scos din gindirea inceputurilor protoistorice, un Pan uriaș răspindit in natură, forțind-o ca un demiurg greoi dar implacabil să rodească.

Era de așteptat ca intre sursele poeziei lui Ion Gheorghe să apară, la un moment dat, in chip nemijlocit tradiția folclorică, depozitul sensibilității tradiționale exprimate in alegorii cărturărești, în lirica descintecelor, in epica baladescă sau chiar in suprarealismul jocurilor de copii. Memoria culturii populare de o virstă incontrolabilă se vede astfel valorificată, preluarea însemnind mai intii stilizare, retrăire a unor convenții. „Zoosophia e o suită de spectaculoase exerciții de stil, încercare dezinvoltă a miinii pe claviaturile cele mai diverse" — scrie pe bună dreptate Ion Pop („Poezia unei generații", pag. 182). Ce sens au totuși aceste spectaculoase „exerciții de stil" și, mai cu seamă, cum se leagă ele de lirismul „existențial" din celelalte poeme ? Volume inegale, vădind și un oarecare manierism prematur, **Zoosophia** și îndeosebi **Mai mult ca plinsul**, divulgă radicalismul unui demers poetic. Ele vădesc o mare libertate a spiritului, tendința marcată a jocului cu și de-a lumea, compusă și descompusă, arătată și ascunsă, transfigurată dar mai ales desfigurată : Jocul are o funcție subversivă, iar „stilizarea in spiritul sau in interiorul unei convenții consacrate nu urmărește să construiască dar să arunce simburele neincrederii intr-o anume configurație a lumii. Sfintul Ilie are „pană la pălărie", Daniil devine Dănilă și „intră-n chilie căci pe cer trece Sfintul Ilie cu căruța de fier", in bilciul Buzăului se văd „ursul — vulpea la gherghef / convorbind cu Kiseleff / cămiloiul și cămila stind la masă cu Attila / calaboul bind tutun / cu Nerone cel nebun / strujobarza șugind vin de la Mateias Corvin / dă-te aproape, neamule, / Spirache și Grangule căci in fine, lumea este „pe poliță", la nea Corcodel... Nimic nu rămine nedezlegat de la sensul consacrat, in spațiul „vrăjit" al poemelor se produc cele mai neverosimile și adesea „profanatoare" intilniri, iar cuvintele, formulele „magice" se văd stilcite după reguli (sau lipsa de reguli) misterioase ale jocurilor de copii. Jocul „gratuit" e intretăiat de firul ironiei [illegible] al satirei atroce, al unei cumplite bătăi de joc : in bilciul rural de Drăgaică, la moși, crainici ambulanți vind pe scena populară, in hazul poporului, personaje sacre și intimplări celebre : alături de „minunile lumii profane" ca „oaia țeapănă care stă și deapănă", „omul Beldie", „baba-moș făcind ciorapi cu picioarele la cap" apar, cum am văzut, personaje sacre sau pur și simplu istorice. Totul pare a se petrece in cele trei zile de teatru comic, profanator, cind libertatea este absolută, iar lumea poate fi invinsă pe dos, „cerșetorul" devenind regele atotputernic al cetății. Această „zoosophia cu multă parigorie" este o mare „comedie", un bilci al deșertăciunilor unde o anume lume este luată in răspăr, caligrafiată ca intr-o izmeneală copilărească. În el „ride" un plins bătrinesc, de neam vechi și edificat asupra resurselor și vitalității sale. Un prim semn că lumea o poate lua de la capăt. Amestecul de sacru și profan, de păgin și creștin, istorie și mit, real și fantastic, aparență și esență, minor și major continuă — cu rezultate superioare — in **Mai mult ca plinsul** (Icoane pe sticlă). Din totul rezultă o incercare de configurare, de „rescriere" a unei biblii profane : o radicală punere la indoială a lumii de acolo (cu rezultate artistice nu întotdeauna pe potriva radicalismului viziunii). Este aici manifestarea cea mai evidentă a unui spirit iconoclast care „spurcă" ceea ce atinge, profanator ce și-a pierdut, în felul lui Arghezi, „sfințenia" și „credința" după care totuși tinjește indefinit... Sensul organic al unei lumi, odată aruncat in aer, apare necesitatea restabilirii sau a intemeierii uneia noi nu mai inainte însă ca ea să fi suportat această „refacere caricaturală" al cărei instrument o stigmatizează cu cruzimea inocentă a jocului de copii. Și astfel, ea se vede supusă la proba unei copii infidele, caricaturale, intr-un joc sarcastic cu măști sau naiv-grotescă, așa ca intr-o pictură pe sticlă (fără a fi chiar o pictură), un univers in care nimic nu este **născut** ci totul **făcut** : abundă păpușile de circ, vopselele, pensulele, măștile. Utilizindu-se unele „ticuri" ale „picturii pe sticlă" și materiale derizorii, interșanjabile, lumii i se propune caricatura ei „sticloasă", lucie, cu o singură dimensiune, fără adincime, aparentă : ceea ce odată a avut o umbră de sfințenie, este transpus in registrul batjocoritor de un spirit care nu mai vrea să creadă nimic, dar inventează totul. El trage lumea in fotografie, imprimindu-i nu ei, ci gestului creator care o face să apară astfel, acea oboseală ironică a unui demiurg bătrin : căci lumea lui Ion Gheorghe, născindu-se mereu și mereu apărind ca la „început" este o lume bătrină de atitea nașteri, un pic sceptică și cu o lacrimă de sarcasm in inimă, ca viermele in mărul cunoașterii. Un semn al vechimii, al amintirii unei bătrineți incontrolabile de popor istoricește tinăr, il constituie, după cum rezultă din asemenea poeme, unele chiar „licențioase", absența prejudecăților, a sentimentului de culpabilitate : nu simțim oare cum in curajul unui anumit tip de „demitizare" se zbate complexul de vinovăție și cum metalul trufiei ruginește de teama propriului gest ?

REVISTA STRĂINĂ

● **APROAPE 300 DE CONSERVATORI DE MONUMENTE ISTORICE** — primari, consilieri municipali și gazetari din 21 de țări, membri ai Consiliului Europei — au luat parte in noiembrie 1978 la Munchen și Landshut (R.F.G.) la cel de-al 3-lea simpozion european al orașelor istorice. Viitorul simpozion care, ca și acesta, va avea ca temă „Orașele și statele istorice in cadrul lor regional", se va ține in 1981 la Fribourg in Elveția. Problemele care constituie miezul discuțiilor incă din 1975 — an european al patrimoniului arhitectural — sint : raporturile intre orașele istorice de frunte cu regiunea inconjurătoare, participarea cetățenilor la păstrarea edificiilor istorice, pericolul exodului rural pentru prezervarea patrimoniului arhitectural la țară. Centrul orașului Landshut și-a păstrat aspectul caracteristic de veche cetate ducală datorită sărbătorilor populare organizate din trei in trei ani in amintirea căsătoriei istorice dintre un duce și fata regelui Poloniei in anul 1475.

● **ÎN PROGRAMUL UNESCO** de salvare de la distrugere a monumentelor lumii se are in vedere și templul zeiței Isis din insula Philae, care de la construcția primului baraj de la Asuan a fost pe jumătate înghițită de apă. Astfel, pentru a salva templul și alte monumente datind din sec. VI i.e.n., insula a fost izolată de ape cu ajutorul unor batardouri, curățate de mil, iar pietrele construcției au fost transportate intr-o insulă asemănătoare dar cu un nivel mai ridicat, insula Agilkia care urmează a fi amenajată in așa fel incit să semene intru totul cu Philae. Costul lucrărilor fiind ridicat, s-au adăugat beneficiile realizate la expozițiile comorilor din mormintul lui Tutankhamon și al capodoperelor din epoca lui Akhenaton și a lui Nefertiti. Zeița Isis și soțul ei Osiris ii invățaseră pe oameni cultura pămintului, arta țesutului și a olăritului. Invidios, Seth il inchide pe Osiris intr-un cufăr pe care il aruncă in Nil și uzurpează tronul. Isis găsește cufărul in Liban dar Seth il ia din nou și taie trupul lui Osiris in 14 bucăți. Isis le adună la loc și își reinvie soțul cu care va avea un fiu, Horus. Acesta il va infringe pe Seth și va deveni rege al Egiptului. Pină in secolul VI i.e.n. mica insulă Philae a fost centrul cultului lui Isis, țintă a miilor de pelerini.

● **DOCTORUL ÎN MEDICINĂ** Jonathan Miller, preocupat in prezent de realizarea unui remarcabil serial pentru televiziunea engleză in care este vorba de fascinația și complexitatea corpului omenesc, serial intitulat „The Body in Question" este, pe lingă un remarcabil medic și regizor de comedie, operă și teatru clasic, filosof și istoric. Criticul Leslie Watkins de la „Daily Mail" sugera că Jonathan Miller își revarsă toate aceste talente pentru reușita serialului, producție a B.B.C. in asociație cu S.U.A., Australia și Canada. La numai 44 de ani cu o carieră atit de diversă, Miller este dublat și de un foarte talentat artist și autor dramatic ; el a regizat producții ale „English National Opera Company" și numeroase filme de t.v. ale B.B.C. cum ar fi „Moartea lui Socrate", „Alice in țara minunilor", „Negustorul din Veneția" (cu Sir Laurence Olivier). Anul acesta va monta opera lui Wagner „Olandezul zburător" la Opera din Frankfurt, „Visul unei nopți de vară" de Shakespeare la Burgtheater din Viena și opera lui Mozart „Flautul fermecat" la St. Louis-Missouri. „Nunta lui Figaro" tot in regia sa va fi prezentată la London Coliseum iar pentru Edinburgh Festival il va regiza pe Paul Scofield in „Othelo". In programul activului om de teatru și creator, figurează și „Traviata" pentru Kent Opera și „Orfeo" de Monteverdi.

● **VIAȚA UNEI FAMILII BRETONE** acum 50 de ani, dintr-un orășel de la Capul Finistere, a cărui semnificație era însăși pierderea valorilor și strălucirii a tot ceea ce fusese nou, toate frămintările și intimplările petrecute in acest răstimp — este atmosfera noului roman al lui Michel Mohrt, „La Maison du pere", recent apărut in editura „Gallimard" col. Blanche. După ce a evocat in „Le serviteur fidèle", „La Prison maritime", „Les Moyen du bord" tradițiile, indeletnicirile și obiceiurile satului de la malul mării unde se află casa părinților săi, autorul pornește in căutarea copilăriei, a anilor minunați ai tinereții părinților și străbunilor lui. Pentru a reda intr-adevăr realitatea fără subterfugiul ficțiunii, a insemnat pentru autor un fel de a răspunde intrebărilor pe care orice scriitor și le pune toată viața : „Cine am fost eu ?" — „Ce am făcut pină acum... ?"

● **„VARA MUZICALĂ 1979"** a orașului Viena (28 iunie — 25 sept. 1979) care va cuprinde aproape 170 de manifestări, va fi inaugurată in sala mare de la Musikverein cu un concert al Orchestrei Simfonice din Viena sub bagheta lui Georges Prètre. In Curtea Arcadelor a Primăriei din Viena vor concerta orchestrele din Brno, Bratislava și Budapesta cit și Tonkünstlerochester, Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii austriece și Orchestra Bruckner din Linz. Manifestările vor avea loc la Castelul Schonbrunn, in reședințe particulare și in locuri comemorative.

● **ÎN VECHIUL ORAȘ** rusesc Tula s-a inaugurat o expoziție foarte originală consacrată împlinirii a 200 de ani de cind a inceput producția de samovare ; prima fabrică a fost construită aci in anul 1778, iar in cea de-a doua jumătate a secolului XIX funcționau aproape 50 de intreprinderi de acest fel. Pot fi văzute 140 de piese din aramă, cositor, melchior, oțel, — in formă de vază, de sferă, de cilindru, de păhărel, de cupă, de pară, de floare, pentru casă, pentru voiaj, pentru restaurante, fiecare din ele purtind pecetea timpului. Astfel, lingă un colos de 50 litri stă cu grandoare un samovar bibelou in care incap doar 125 grame de apă, sau lingă un samovar de formă clasică, e așezat ca o floare de ornament un samovar in formă de lalea.

● **ACTORUL ȘI REGIZORUL POLONEZ** Ryszard Filipski turnează impreună cu echipa casei de filme „Profil" un nou film intitulat „Lovitură de Stat". La realizarea acestei pelicule — după un scenariu de Ryszard Gontarz — participă aproape 300 de actori, dintre care Jerzy Sagan in rolul lui Wicenty Witos, conducător al mișcării țărănești din perioada dintre cele două războaie și Andrzej Hrydziewicz in rolul președintelui Wojciechowski. Filmarea este asigurată de Jacek Stachlewski in decorurile lui Czeslaw Siekiera.

„Ispita" criticii foiletonistice

Urmare din pag. 1

sine, de vreme ce, in cazul lor, asumarea mesajului uman incorporat de opera supusă analizei are loc la modul retrăirii lui nemijlocit existențiale. Într-o asemenea situație, pină la un punct destul de inaintat, liniile despărțitoare dintre ariile celor două genuri de lectură aproape că dispar. Aspectul apăsat solilocvial al textului foiletonistic (precum in exemplul anterior discutat, oferit de ultima carte a lui Lucian Raicu) constitue dovada palpabilă a acestui semnificativ proces de sublimare.

In același timp, există interpreți (cronicari) ai fenomenului literar curent — și aceștia sint, pare-se, cei mai mulți — pentru care distanța dintre cele două moduri de a citi pare atit de mare incit totul devine un motiv de incordate și amare destăinuiri : „Este un prilej de melancolie pentru un critic să-și amintească starea de spirit in care-l transportau lecturile mai demult, să zicem in adolescență. Intr-o vreme cind actul de a citi nu avea pentru el alte sensuri și alte urmări decit propria satisfacere interioară. Era destins, trăia cu ingenuitate bucuria de a se abandona lumilor imaginare, fericit de emoția surprizei ce i se oferea neintrerupt". Mai departe, iată cum este descris și reversul medaliei : „Criticul profesionalizat, criticul actualității literare — căci la acesta mai ales mă refer — citește intr-alt chip. Reveria pe marginea cărților prea rar și-o poate ingădui. E încordat, fiindcă are de rostit o sentință și, pentru susținerea poziției sale, adună mereu argumente ; le cerne, le ierarhizează, le dă un aspect organizat ; impresiile spontane le verifică in recea lumină a logicii".

Nici vorbă, lucrurile se prezintă și în acest chip. G. Dimisianu (căci despre el este vorba, despre cele spuse in articolul introductiv, **Cum citește un critic**, la volumul **Opinii literare**) are, incontestabil, dreptate spunind tot ce spune, căci, intr-adevăr, nu odată, lectura criticului presupune — cum tot el afirmă — capacitatea de a „consimți fără crispare la un sacrificiu necesar". Cit despre rațiunea de a exista a textului critic insuși, intr-o atare imprejurare, aceasta stă in extrema incredere acordată dezideratului obiectivității, recompensă suficientă pentru „sacrificiul" făcut in timpul lecturii. Se străvede la tot pasul că una din preocupările de căpetenie ale criticului este de a nu greși, de a se menține, cum ziceau inaintașii noștri mai indepărtați, in limitele adevărului. Așa se face că, pe cit omenește e cu putință, tentația de a da friu liber simplei impresii ivite spontan in timpul lecturii se cuvine a fi dacă nu de tot reprimată, oricum minuțios explicată. În acest moment, apelul la analiza sprijinită pe criterii teoretice, mai mult sau mai puțin pe loc enunțate, se dovedește hotăritor. Este motivul pentru care, adesea, textul critic debutează cu o suită de fraze ce nu dovedesc nici cea mai discretă circumspecție in fața generalităților, a considerațiilor de principiu : „S-a discutat mult in ultimii ani despre realism, se va discuta și de acum înainte. Lucru firesc" ; „În 1960, cind poetul luptei cu inerția își consumase drama, iar negurile dogmatice încă stăruiau grele intunecind cerul poeziei, Nichita Stănescu" etc ; „Cu fiecare operă nouă, acțiunea literară a lui Marin Preda s-a extins către o reprezentare cu aspirații de totalitate a realităților românești de la mijlocul acestui veac" ; „Vasile Nicolescu face parte din familia poeților frecventați de idee și, dacă este să-i găsesc, in ambianța literară de la noi, spiritele confraterne, ii voi numi, dintre mulți alții, desigur, pe A.E. Baconsky, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Caraion". Trecind repede peste constatarea că, din cind in cind, astfel de enunțuri pot păcătui de o anume stereotipie protocolară și chiar de o anume superficialitate in privința plauzibilității criteriului invocat (cazul ultimului citat de mai inainte), e de reținut faptul că, odată formulate, aceste premise nu sint date uitării, dimpotrivă ele „incălzesc" realmente demersul analitic. Au, să spunem astfel, o circulație tensionat subterană. Ele dau ... criticului acea binevenită siguranță de sine care, in cele din urmă, favorizează prezența unui climat de aleasă intimitate cu opera literară, „ostilitățile" cu aceasta căpătind, in momentele cele mai „inspirate", un antrenant ton colocvial. Totul e ca o asemenea stare de spirit traversată de bunădispoziție și de optimism să se manifeste in imprejurările potrivite, in sensul de a nu se substitui, cumva, dreptei judecăți critice, atribuindu-i-se unei anumite scrieri virtuți mai mari decit cele reale. Cel puțin in citeva locuri, G. Dimisianu cade intr-o astfel de... autocapcană. Ne gindim, intre altele, la foiletoane precum cele intitulate **Fantasticul poetic, Eseu și creație, Simțul culturii**. Intilnirea cu atare momente de supralicitare e cu atit mai greu de acceptat dacă ne gindim că, in alte imprejurări, criticul știe (mai ales, e convins !) că trebuie să fie și „rău" : „Criticul și-a dobindit repede o reputație de severitate și franchețe — contrazisă totuși, citeodată de inmlădieri neașteptate de atitudine — procedind tăios, rece, cu o tehnică proprie a lichidării prin reducere la esențial. Ceea ce i se poate reproșa uneori este alegerea disproporționată a țintelor. Iată, in cartea de față, această insistență de a discredita — a cita oară ? — scrieri apărute in perioada anilor '50, o bătălie cu umbre literare și inutilă și neplăcută, neconcludentă nici chiar in privința posibilităților pamfletare ale autorului." **(De la foileton la construcția critică).** Cum se vede, discretele inflexiuni amical-protectoare ale frazei, prin ricoșeu, nu fac decit să potențeze, conferindu-i un spor de pregnanță, punctul de vedere critic avansat de autor. De aici, de la astfel de inadeziuni motivate nu numai principial ci oarecum și ca stare de spirit intimă, la „execuția" in toate privințele fățișă, nedisimulată, nu e o cale chiar atit de lungă. In ciuda atit de obstinatei autosupravegheri, G. Dimisianu o străbate și el măcar o dată, scriind izbutitul și, nu mai puțin, îndreptățitul foileton — pamflet **Un Urmuz in critică ?**

Se vede că, redactind asemenea pagini „negre" chiar impotriva temperamentului său, criticul e preocupat in primul rind să-și respecte programul pe care singur si-l impune : „Unui critic autoritatea nu i se poate conferi din afară și nici lua. Și-o cistigă prin el insuși, prin ce afirmă, prin ce promovează și prin ce respinge, iar de este să o piardă, motivul e de aflat numai și numai in scrisul său. Autoritatea criticului, atunci cind și-a cucerit-o, este un bun intreținut de increderea cititorilor săi, a acelor cititori, cei mai mulți, care il urmăresc cu onestitate și inteligență, indiferenți la dedesubturile cancaniere ale vieții literare".

Avem temeiuri suficiente să credem că este greu, dacă nu imposibil, să se găsească cineva dispus să pună sub semnul indoielii asemenea deziderate avind — cum să spunem ? — o stringentă actualitate.

SPORT

Intermezzo

● Este momentul să răspundem unei intrebări care n-a fost incă formulată ca atare, dar a cărei formulare e necesară. Pentru cine se scrie cronica sportivă ? Desigur, mai intii pentru iubitorii de sport. Amatorii de spectacole sportive procură astăzi statisticienilor cifre impresionante. Și asta nu numai din pricina televiziunii. Spectacolul sportiv este un fenomen social de mare anvergură al timpului nostru angajind energii, pasiuni, inteligență și bani la proporții imprevizibile altădată. Spectatorii se numără cu sutele de mii, cu milioanele. A ignora dintr-un sentiment de superioritate acest fenomen, de o asemenea audiență, ar fi o eroare. Sportul reprezintă la urma urmei și el o formă de cultură și un excepțional instrument propagandistic. Aceste lucruri nu trebuie uitate cind discutăm despre necesitatea cronicii sportive. Ea are in vedere in primul rind pe amatorul de rind, pe spectatorul obișnuit, dornic să se informeze, să se confrunte, să fie confirmat sau infirmat. Mulți cititori reduc contactul cu presa alegind numai rubricile și publicațiile sportive.

Alt cititor inevitabil al cronicii de sport este sportivul angajat in competiție ori sportivul retras din activitate. El citește textul cu ochiul și sufletul actorului după spectacol. Cronicarul nu poate decit să-l aibă neapărat in vedere. Ideea de corectitudine, de obiectivitate, de justiție se cuvine să primeze și in cadrul cronicii sportive. Adevăratul gazetar de sport scrie intotdeauna cu gindul la marele amator anonim de sport și la actorul competiției sportive.

Mai există a treia categorie de cititori ai cronicii sportive. Ei sint specialiștii, antrenorii, tehnicienii etc. A scrie pentru acești oameni reprezintă o sarcină in plus. Rareori opiniile și concluziile lor vor coincide cu ale cronicarului. Ei sint poate, adesea, cei mai nemulțumiți de cronica sportivă în sens larg. A scrie pentru ei in primul rind, a scrie numai pentru ei inseamnă a înstrăina in bună măsură ținta cronicii sportive.

In sfirșit, mai sint și instituțiile care organizează, prezidează diferitele discipline. Reprezentanții acestora consideră de multe ori că o cronică sportivă trebuie să oglindească punctul de vedere al instituției sale și nu al faptelor din teren. Cronica sportivă nu se scrie insă pentru ei.

Intrebarea și rindurile de mai sus ne-au fost sugerate de imprejurarea unor discuții privitoare la cronicile sportive și susținătorii lor. Valoarea cronicii e dată de independența ei de opinie și nu de spectaculoasa ei semnătură. Pseudonimele rubricii noastre care sint ale unor scriitori cunoscuți au rostul de a obiectiva această cronică și de a o feri de obișnuitele presiuni. Preferăm să scriem pentru marele public, pentru sportivi, abia in al treilea rind pentru specialiști, cu care nu vrem să concurăm, și dacă se poate deloc pentru funcționarii ce au răspunderea lor administrativă in anumite discipline sportive.

Discobol

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Poesia popular tradicional rumana

Editura **Eminescu** a debutat în 1978 cu o carte de excepție: **Lirica obiceiurilor tradiționale românești — Poesia popular tradicional rumana.** Spun carte de excepție gîndind nu atît la frumusețea recunoscută a poeziei noastre populare, fericit selectată în acest florilegiu cît mai ales la timbrul unic, de adîncă consonanță cu cel original, care sună în versiunea spaniolă.

Nenumărate condeie în decursul timpului au dezbătut, cu lux de argumente pro și contra, problema traductibilității sau intraductibilității poeziei, mulți teoreticieni încercînd să acrediteze ideea că metafora și limbajul poetic nu-și pot găsi echivalente într-o altă limbă, propunîndu-ni-se chiar, pentru acest uzmele, un fel de [illegible] poetica, „traducerii" mot à mot, liniare, impersonale, la nivelul epidermei cuvintelor.

Nu împărtășim acest scepticism privind posibilitatea transpunerii poetice într-o altă limbă. Cînd traducerile sînt realizate de poeți înrudiți ca structură și talent cu autorii operelor traduse se pot consemna creații apropiate sau chiar de valoarea originalelor.

Lipsa de spațiu nu ne permite argumentarea afirmației decît cu volumul bilingv amintit, a cărui excelentă versiune spaniolă o semnează poetul chilian Omar Lara și profesorul Victor Ivanovici. Numele poetului Omar Lara ne este familiar, în ultimii ani, atît prin originala și penetranta sa creație poetică, înfățișată în variante românești sau în originalele spaniole, cît și prin traducerile de înaltă ținută artistică realizate de el din poezia eminesciană, din rondelurile macedonskiene, din Arghezi, Blaga, Labiș etc. — multe dintre ele apărute în paginile **Luceafărului.** Se poate spune, judecind realizările de pînă acum, că poezia românească și-a aflat în Omar Lara un interpret ideal pentru lumea hispanică.

Deschizînd cele 5 grupaje ale cărții cu **Miorița** autorii au gîndit probabil să ofere cititorilor străini o pentematică a poeziei populare, care-i poate introduce firesc apoi în lumea colindelor, a orațiilor de naștere și cîntecelor de leagăn, a celor de nuntă sau a liricii funerare și, în fine, în misteriosul univers al descîntecelor.

Acest registru atît de divers, ca tonalitate și modalități poetice, și-a găsit în versiunea spaniolă echivalențe care păstrează nealterate atmosfera și spiritul originalului. Versul spaniol curge — ca și cel românesc — melodios și pur, [illegible] în cercuri concentrice sau proiectîndu-se — ca în descîntece — în lumea absurdului criptic de factură suprarealistă.

Iată cîteva exemple: mai întîi din **Miorița**: „Ofrecidă late, / late, barcilaie / de tres mlecoracre...) „Corderilla pinta / pinta, blanquipinta, / desde hace tres días / lloras a porfía / y nunca vuelas..; Estás enfermita / linda corderita [illegible]; din **Colinde**: (Pe muntii de piatră, / de piatră crăpată, / e dreasă de carne / pasc și mi s-adapă, / că-i [illegible], / valea răcorită"...) „Entre los mantales / de piedra rajada / ciervas, [illegible] / pacen, beben agua / que la hierba es verde, / y es el agua clara / y la vega, fresca" ; sau din **Descîntece**: („Fugiți gînduri blestemate / și cumete necurate, / mergeți în pustietate, / prin munți, prin văi depărtate. / Fugiți gînduri / și descîntări, / mergeți în alte pămînturi, / risipiți-vă în vînturi, / în mări și-n alte adîncuri") „Huid, malos pensamientos / y turbios entendimientos, / huid, idos al desierto / por los montes, por los yermos / Pensamientos, / [illegible], / idos a las otras tierras, / y os esparcid todos los vientos / por los mares y otras [illegible]".

În finalul cuvîntului și informatei prefețe, poetul Omar Lara spune, pe bună dreptate: „Cine se va interesa de literatura românească, de cultura românească, de viața esențială a acestei țări singulare situată între Orient și Occident, loc de confluență pentru osebite culturi și tipuri omenești, va trebui să apeleze la manifestările sale populare — dintre cele mai interesante și fecunde din Europa — la acest „spațiu mioritic" pe care Lucian Blaga, filosoful, l-a desfășurat într-o strălucitoare teorie asupra sufletului popular român, și din care am vrea să vă arătăm cîte ceva prin mijlocirea acestor versuri".

Volumul lor demonstrează reușita deplină a acestei nobile intenții.

Teodor Balș

repere Efigii în abanos

În zilele de 16—23 martie a.c. s-au desfășurat la Addis-Abeba, în Etiopia, Simpozionul Internațional cu tema: „Rolul literaturii în dezvoltarea social-culturală" și Festivalul internațional de poezie, organizate de Biroul Permanent al Scriitorilor Afro-Asiatici. Cu acest prilej, a apărut în librării antologia lirică „Efigii în abanos", traduceri din poezia neagră francofonă.

După ce, în 1969, fusese introdus în creația lirică a unui mare poet african, Léopold Sédar Senghor, cititorul român a avut prilejul, pe aceeași linie de deschidere către poezia neagră, să cunoască: excelenta culegere de Senghor „Cîntece negre", în traducerea poetului Petre Stoica, 1973; antologia de mare cuprindere „O noapte care cheamă vîntul", în versiunea românească de Sînziana Colțescu-Dragoș și Gheorghe Dragoș, 1975; poemele lui Agostinho Neto, în „Sfînta Speranță", echivalența românească semnată de Aurel Covaci, 1977. Finele anului 1978 aduce o nouă apariție, în populara colecție „Cele mai frumoase poezii" a Editurii „Albatros": selecția de poezie neagră francofonă „Efigii în abanos", în tălmăcirea poetului Geo(?) Sederat(?) și a traducătorului Mircea Traian Biju, [illegible].

[illegible]

Dacă antologia „O noapte care cheamă vîntul" a ambiționat și a reușit în bună măsură să ne dea o imagine de ansamblu a liricii de culoare, cuprinzînd creațiile de vîrf ale poeziei africane, recenta antologie, „Efigii în abanos", se ocupă de secțiunea cea mai valoroasă a poeziei negre, cea de expresie franceză. [illegible]

[illegible] Antologia „Efigii în abanos" [illegible]

Radu Cîrneci

Hilde Domin și sensurile poeziei

Versurile poetei vest-germane Hilde Domin *) sînt mai cu seamă creatoare de atmosferă, de comportament existențial rezultat dintr-un climat specific al poeziei.

Este adevărat că Hilde Domin realizează o adevărată apologie a cuvîntului, inserție în mai multe registre lirice. Dar, în niciunul din aceste cazuri, cuvîntul nu reprezintă trecerea de la textul cotidian la poezie prin simpla sa tradiție semantică, așa cum observăm că se întîmplă în poezia lui Else Lasker Schüler sau Gottfried Benn. La Hilde Domin, elogiul cuvîntului reprezintă, de fapt, un elogiu al funcționalității poeziei din epoca noastră: „Pe unde trece cuvîntul în zbor / ierburile se ofilesc / frunzele-s galbene / ninge. / O pasăre s-ar întoarce la tine. / Nu cuvîntul cel încă nerostit / de gura ta". (DE NESTĂVILIȚI).

Cuvîntul, în accepțiunea dată de poetă, este creator de universuri, de stări existențiale. El este un mod de comunicare ieșit din comun, transmisie individuală, în ultimă instanță, limbaj în limbaj: „Creează o limbă nouă, / limba florilor de cireș, / limba florilor de măr, / cuvinte trandafirii și albe, / pe care vîntul / le poartă departe / fără zgomot." (LINGVISTICĂ).

În acest spirit, poezia este situată între **tăcere și rostire**, între **cuvînt** și **necuvînt**. Poezia este, așadar, un mod al rostirii care trimite spre un anumit sens: „Necuvîntul / întins / între / cuvînt și cuvînt." (LIRICĂ).

Un alt motiv care capătă o notabilă frecvență în poezia Hildei Domin este **călătoria.** Este adevărat că voiajul semnificat de poeta vest-germană nu are un caracter inițiatic. Într-o **poezie de atmosferă,** versurile scriitoarei, conjugate în jurul acestui motiv, declanșează starea de nostalgie și de bucurie, de depărtare de un spațiu protector și de ajungere într-o lume a nimănui sau de descindere imaginară într-un spațiu utopic. De fapt, motivul voiajului, prin investirea lui afectivă, reprezintă un fel de plecare și rămînere: „Trebuie să poți pleca departe / și totuși să fii ca un pom: / ca și cum rădăcinile rămîn în țărînă, / ca și cum peisajul ar trece și noi am rămîne pe loc". (PEISAJ CĂLĂTOR).

Ideea că **„noi sîntem pretutindeni acasă"**, rămîne dominantă. Voiajul este o ieșire și intrare imaginară în spațiu, voiajul este o formă a revenirii unui eu extrem de mobil: „Călătorim / fiecare pentru sine / pe-ngustele cărări, / pe crestele morților / — aproape fără teamă — / în ritmul inimii." (SCRISORI(?)).

Adeseori, versurile Hildei Domin constituie o replică dată universului reificat, atît de frecvent întîlnit în poezia contemporană. Și într-o lume în care totul pare mort, într-un univers redus la obiecte fără sensibilitate, scriitoarea readuce un ton specific de animism afectiv, menit să dea viață mediului ambiant: „Lucrurile mă văd venind / descultă / le redau libertatea / patului meu care a vrut să fie patul meu / mesei mele / pereților care-au promis să m-aștepte / precum pereții camîlelor(?)". (POEM DE PLECARE).

Dar, în această poezie a trecerii prin spațiu, timpul se spațializează, devine un indiciu al unei existențe dotate, un semn al umilinței existențiale în fața individului: „Ce nefolositoare sînt, / ridic degetele și nu las / nici cea mai mică urmă / în aer. Timpul își consumează fața, / a și-ncepută." (CE NEFOLOSITOARE SÎNT).

O nouă față a poeziei actuale se configurează pe această cale, un alt poet al timpului nostru rămîne în conștiința noastră.

Romul Munteanu

* Hilde Domin: **Numai o floare ca sprijin,** traducere de Lucia Stănilome și Gheorghe Pituț. Ed. „Univers", 1978.

sappho

homer era Poetul în lumea veche, iar Sappho, Poetesa neegalată de nici o înzestrare feminină a antichității eline în rostirea melosului liric, închinat iubirii Kyprieí, pe care îl stăpînea cu măiestrie și înțelepciune. Viața ei este legată de insula Lesbos unde va trăi pînă la bătrînețe, după un scurt exil în Siracus între anii 603—595, exil îndurat împreună cu fiica ei Kleis și alți compatrioți din pricina tulburărilor interne și luptelor tiranice pentru putere.

S-a născut în a 2-a jumătate a veacului al 7-lea în orășelul Eresos de unde va pleca împreună cu familia în capitala Mytilene împreună cu ceilalți frați dintre care Larichos va ocupa un loc de vază printre nobilii orașului în Prytaneinon. Anii de maturitate sînt deceniile ultime ale veacului al șaptelea. Căsătorită cu un om avut din insula Andros de origine, va avea o fiică ce va purta numele mamei sale Kleis, căreia îi va adresa versuri de caracter matrimonial sapiențial.

SAPPHO, POETESA

Pe insula părinților ei își află tăinuit mormîntul ce face din Lesbos pînă astăzi ținut faimos.

Sappho, alături de Pindar, Alkman, Stesichoros, Alkaios Anakreon, Ibykos, Simonides și Bakchylides, face parte dintre cei nouă clasici ai melosului liric elin.

Opera sa, după mărturiile vechi, cuprindea nouă cărți de melosuri lirice pe lîngă altele de elegii epigrafe, iambi și monodii. În epoca alexandrină au fost adunate și codificate multe dintre ele. Ceea ce a ajuns pînă la noi, inclusiv noile fragmente găsite în ultimele decenii, sînt în cea mai mare parte cuprinse în traducerea de față, lucrată după ediția bilingvă a lui Max Treu, din colecția de texte clasice, Tusculum, Ernst Heimeron, Verlag, Munchen 1963.

Veacuri de-a rîndul rostirea sa poetică a fost socotită de înaltă rigoare și seriozitate pînă cînd comedianții de mai tîrziu le-au pus la îndoială. Aristotel și Salon o prețuiesc în egală măsură, iar din secolul trecut, cînd textele reapar, melosului sapphic îi este recunoscută candoarea și caracterul sacral din origini.

Ceea ce transpare în primul rînd astăzi din aceste versuri este o adîncă viețuire în sînul naturii. Sappho cunoaște din aproape toată flora mirositoare a insulei natale, de la trandafir la firul de iarbă, de la lotus la asmățuie, de la vrabie la vultur și pescăruș. Nenumărați poeți au tradus și au poetizat pe seama acestei strofe celebre plină de liniște și singurătate: „Apune luna de acum / Și pleiadele. Miezul nopții / A trecut și vremea așteptării / Eu singură adorm".

Sau această strofă reluată de însăși Sappho de cîteva ori: „Stelele împrejurul frumoasei Selene / Își tăinuie toate fața strălucitoare / Cînd plinătatea ei puternic / Luminează pămîntul".

Sappho în melosul ei păstrează rostiri populare mai vechi, observații asupra naturii pe care le preia întregi în cuvîntul ei, așa cum și Pindar o va face. Noutatea ei provine din puternicul simț asupra tradiției. Și oare nu-i aceasta calitatea esențială a poeziei pilduitoare din toate timpurile?

Tălmăciri, prezentare și comentarii de IOAN ALEXANDRU

Din Cartea întîi 1)

Cea cu părul pestriț nepieritoare Afrodita
Copila isteață a lui Zeus pe tine te chem
Nu mă îngrijora, nici lega cearta
De inima mea cînd te strig

Ci vino aici: dacă vreodată
Ai auzit strigarea glasului meu
Coboară iarăși lăsînd casa de aur
A tatălui, vino

Pe carul frumos căci mersul tău
Iuțile păsări îl poartă peste pămîntul întunecat
Cu aripi înțelegătoare în rotocol
Din înaltul cerului prin aerul mijlocitor

Repede ajungi, tu, o fericită
Rîzînd cu fața celor nemuritori
Întrebi ce am pătimit iarăși.
De ce iarăși te strig

Și ce îmi doresc cel mai mult
Să-mi plinească, cine-i Peitho
Cel căruia iarăși trebuie să dărui iubirea ta,
Cine Sappho te nedreptățește?

Căci dacă fuge de tine acum, curînd te va fugări 2),

Iar de nu primește darul, curînd se va dărui
Iar de nu iubește curînd va iubi
Chiar fără voie.

Vino la mine și acum, de greul grijii
Mă dezleagă iar dorul inimii
Împlinește-i și-mi fii mie
Împreună luptătoare 3)

1) Această odă închinată Afroditei Poikilotronos, cea cu părul multicolor; cu referințe la tronul colorat al unei imagini de cult. Oda aceasta aflată la începutul ediției alexandrine, este singura păstrată întreagă pînă acum. Este o rugă adresată zeiței frumuseții pe care Sappho poetesa, o slujea cu precădere. La început ruga cere ceea ce nu dorește să i se întîmple, este cerere negativă. Este invocată zeița să-și ia fața surîzîndă și pe mersul rotitor al păsării (în greacă strutos — înrudită cu vrabia) să coboare dintre zei în preajma îngrijorării ei. Prezența zeiței va însenina și grijile poetesei: dragostea ei va fi primită.

Valoarea odei constă în această suprapunere de acțiuni: în timp ce este îndreptată ruga și dobîndește deîndată un răspuns. Întrețeserea aceasta de dublă complinire o vom regăsi și în Pindar. Dragostea cere răspuns: în prezența zeiței dragostea se împlinește, devine dialog. Este tot ceea ce Sappho își dorea cu putință de împlinire dar care nu se poate aidoma întîmpla fără invocarea zeiței tutelare. Acest text așează lirica sapphică într-o ordine superioară de plăsmuire.

2) Versurile sînt scurte și ar suna cuvînt cu cuvînt așa:

Cine fuge va fugări, cine nu ia darul va dărui.
Cine nu iubește va iubi, va fi constrîns la iubire.

3) Simachos împreună luptătoare, cuvîntul final arată încă o dată slăbiciunea ființei umane de-a duce singură luptă cu puterea iubirii.

Astrele împrejurul frumoasei lune 1)
Își tăinuie toate fața strălucitoare
Cînd plinătatea ei cel mai puternic
Luminează pămîntul

1) Una dintre cele mai frumoase strofe rămase de la Sappho. O puternică imagine cosmică asupra Selenei. Cînd luna e plină, stelele celelalte își tăinuie lumina proprie jur împrejurul ei.

Din cer pogoară.
Vino în templul sfînt din Kreta
Împrejmuit de grădina curată a merilor
Unde străjuiesc altare
Ce varsă miroase de Libanon

Răcoroasa apă murmură ușor
Pe sub crengile merilor
Trandafiri înmuguriți umbresc locul
Cutremurîndu-și frunzele dormînde
Ce s-au deschis.

Descrierea de aici este apropiată de cea din Xenofon, Anabasis V 3.11 unde se vorbește despre sanctuarul Artemidei.

O livadă pe aproape, pășunea cailor
Gătită pestriț în podoaba florilor
De primăvară, miroase blînde
Varsă floarea de Anis

Vino încoronează-ți fruntea Kypris
Ca în cupele de aur, ca dar
Nectarul sărbătorii bucuroase
Să ne fie încredințat

Unii își doresc oștiri de cai,
Alții oștiri pedestre
Sau oștiri de corăbii
Anume ca bunul cel mai de preț.
Eu însă ceea ce ține de iubire. 1)

1) Iubirea mai presus de avuție, revine și într-o poemă a lui Alkaios.

Nu există nici un drum spre marele Olimp
Pentru oameni. 1)

1) Originea scepticismului elin și aici trebuie găsit, în acest vers sapphic.

Fecioarele cîntă în noapte
Pînă se crapă de ziuă
Ție și prietenilor miresei
Cîntece de iubire.
Deșteaptă-te tînăr mire
În zori vei merge la prietenii tăi... 1)

1) Sfîrșitul cărții întîia cu acest îndemn epitalamic.

Din Cartea a doua

Eros mi-a cutremurat simțirea
Precum un vînt 1) puternic stejarii de pe munți.

1) Imaginea amintește pe Heisod din „Lucrări și zile" v. 509. Se crede că-i un izvor comun orphic această imagine a stejarului mai degrabă tracic decît elin insular.

Pe toate drumurile 1)
Ulcioare și cupe
Și miros de mir și casie se răspîndește
Femei vîrstnice strigă eleleu
Și toți bărbații cu glasuri puternice strigă
Paian săgetătorul cîntăreț
Mărind pe Hector și Andromache egalii zeilor.

1) Un fragment amintind scene din Iliada (24.265—321) scena aici însă nu-i epică. Poate fi vorba de sărbătoarea unei nunți în Mythlene, orașul natal al poetesei.

Măsura versurilor în cartea a doua este în pentametri daktil, patrusprezece silabe sapphice.

Din Cartea a treia

Cea cu brațe trandafirii 1) Charită fiică sacră a lui Zeus vino.

1) Cartea a treia este compusă în versuri sapphice de 16 silabe mai tîrziu numite marile Asklepiade.

Într-un epitalam revin aceleași atribute ale Charitei; și Sappho ca și Pindar preiau anume atribute devenite tradiționale, acordate zeilor și eroilor. Originalitatea, dacă se poate vorbi de așa ceva, la cei vechi consta în puterea de a rămîne în spiritul înaintașilor, de a asimila experiența înaintașilor.

Iar dacă ai murit s-a terminat totul
Mnemosine 1) (aducerea aminte) nu te mai caută

Nici dorul 2), după ce ai dispărut
Căci de trandafirii din Pierias 3) nu ești legat

Ci nevăzut te duci în casa lui Hades
Rătăcind neputincios,
Umbrelor prietenoase asemuindu-te.

1) Mnemosine, aducerea aminte, fiind condiția supraviețuirii ca și la Pindar.

2) Potos este dorul după cei morți, cuvînt arhaic ce revine des în elegii și epitafe.

3) Trandafirii din Pierias sînt în Olimp în Macedonia Tracică. Aici locuiesc muzele și poetul care nu are legătură cu acest loc sacru nu are nici o șansă de a scăpa de Hades.

Fecioarele cretane 1) altădată cuprinse
În horă cu pasul ușor măsurat
În jurul altarului abia atingînd
Blîndele ierburi în floare

1) Este vorba despre hora cretană în jurul sanctuarului legată de culesul florilor. Pindar vorbește și el într-un fragment despre această tradiție.

Apune luna 1) de acum
Și pleiadele. Miezul nopții
Trece pe lîngă ora 2) închisă
Eu singură adorm.

1) Una dintre cele mai cunoscute strofe ale antichității, tradusă și retradusă în atîtea limbi, de atîția poeți veacuri de-a rîndul.

2) Ora de aici a fost tradusă cu timpul priveghierii de unii exegeți. Versul ar fi: Miezul nopții a trecut și timpul așteptării.

Multe cununi de violete 1)
Și de trandafiri
Și multe ghirlande din flori
Mirositoare în jurul gîtului

Și cu mir strălucitor
Ți-ai îmbălsămat frumoasa piele
Și cu ulei princiar

Nu-i crîng sacru unde primăvara
Să nu răsune cîntece

1) Versuri fragmentare din cartea a 5-a amintind sărbătorile de primăvară și Crîngul sacru de la Colonos sau Elis, descrise de Sofocle și Pindar.

Acum între femeile Lidiene 1)
Strălucește precum după apusul soarelui
Luna întăritoarea prospețimii trandafirilor
Întrece în lumină toți aștrii
Răspîndindu-o peste marea sărată
Ca și peste livezile florilor pestrițe
Unde se așterne roua și frumosul.
Înfloresc trandafirii
Și gingașul asmățui 2)
Și lotusul de miere își desfoliază mugurii
Adesea călătorește.
La Attis cea prietenoasă cugetă
Adesea cu dor
Vino la mine, strigă ea
Dar marea cea vuitoare
Ce ne desparte nu aduce chemarea ei.

1) Cercetătorii înclină să creadă că acest imn este adresat unei zeități cu nume atributiv Asignata.

2) Floare din familia cerofolium.

Către copila Kleis 1)

Astfel mi-a vorbit mama;
De o mare podoabă pentru o fată
Este peste șuvițele părului zburdalnic
O bentiță de purpură
Minunat este astfel
Iar dacă părul este blond
Mai luminos decît arderea
Făcliei apare

1) Este vorba de fiica poetesei care purta numele mamei acesteia, Kleis.

În casa în care slujesc muzele
Să nu se audă cîntare de jale 1)

1) Threnoi: unde-i prezentă Muza să nu se bocească, să nu fie tînguire.

Este un sfat către fiica poetesei.

Epithalamia 1)

Precum dulcele măr
Ce se pîrguiește sus în pom
Pe cea mai înaltă ramură
Este uitat de culegători,
Nu a fost uitat ci nu l-au
Putut ajunge!

1) Cîntece de nuntă

Așa cum floarea de hiacint
În munți lîngă coliba păstorilor
Este călcată sub pașii lor,
Dar rămîne floarea de purpură

Iar pe țărm este floarea de mazăre
Cu fructe de aur

Luceafăr de seară, aduni totul
Ce luminosul Eros a împrăștiat
Aduci oile
Aduci caprele
Aduci fiică la mamă.

Înger al primăverii, sacră cîntătoare,
Privighetoare

Sus poarta cămării
— Hymenaios
Ridicați bărbați constructori
— Hymenaios
Precum zeul Ares se apropie Mirele
Mai mare decît marii bărbați

Cu cine să te asemui mai frumos, mire?
Cu lance domoală te asemui cel mai mult

Norocos mire, nunta ce o doreai
O sărbătorești acum, mireasa ce o doreai
Este a ta

Chipul tău este bucuros mireasă,
Ochii tăi blînzi,
Fața gingașă strălucește scăldată
De iubire.

Bucurie mireasă, bucurie mire,

Fecioric, fecioric, încotro te grăbești?
Fecioria: niciodată nu mă mai întorc

Luceafăr de seară, lumină a nunții (Hymenaios)
Dintre stele tu cea mai frumoasă

Alte fragmente

Adormitorul Eros iarăși mă vînează
Dulce amar, 1) neîmblînzită vietate 2).

1) Glikypikron — dulce amar, celebra definiție dată Erosului de Sappho.

2) Erpeton — fiară, animal, neîmblînzită sălbăticiune.

Să-ți dorești ceea ce-i drept și frumos
Și limba la cele rele să nu le rostească,
Atunci ochiul nu te va rușina,
Ci despre dreptate vei spune

Fragmentul pare a proveni dintr-un epitalam remarcat de Aristotel.

Veniți aici Muze, lăsați casa de aur!

Pestriț se împodobește acum pămîntul
Cu coroane de flori

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București. Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian